

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ TOPLUM TEMELLİ
KORUYUCU YAKLAŞIMLAR İLE ÖNLENMESİ AMACIYLA
AİLELERİN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK EĞİTİM
PLANLANMASI**

NİCEL YILDIZ SİLAHLI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. PERRAN BORAN
SOSYAL PEDİATRİ DOKTORA PROGRAMI

EŞ-DANIŞMAN
PROF. DR. M. AKİF İNANICI

İSTANBUL- 2024

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK İHMAL VE İSTİSMARININ TOPLUM TEMELLİ
KORUYUCU YAKLAŞIMLAR İLE ÖNLENMESİ AMACIYLA
AİLELERİN GÜÇLENDİRİLMESİNE YÖNELİK EĞİTİM
PLANLANMASI**

NİCEL YILDIZ SİLAHLI
DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. PERRAN BORAN
SOSYAL PEDIATRİ DOKTORA PROGRAMI

EŞ-DANIŞMAN
PROF. DR. M. AKİF İNANICI

İSTANBUL- 2024

TEZ ONAYI

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

Nicel Yıldız Silahlı

İmzası

TEŞEKKÜR

Öncelikle, değerli doktora hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Perran Boran' a akademik hayatım ve tez çalışmam boyunca sunduğu akademik rehberliği, değerli katkıları ve destekleri için derin minnettarlığımı sunarım.

Tez çalışmamda beni yalnız bırakmayarak katkılarını ve kılavuzluğunu esirgemeyen ikinci danışmanım sayın Prof. Dr. Akif İnancı' ya teşekkürlerimi sunarım.

Tezimin ilerleme sürecinde, görüşleriyle katkıda bulunan, değerli vakitlerini ayıran tez izleme komitesi üyesi değerli hocalarım Prof. Dr. Engin Tutar ve Prof. Dr. Nalan Karabayır'a teşekkürlerimi sunarım.

Aileme, her zaman beni destekledikleri ve anlayışla bu süreçte yanımda oldukları için sonsuz minnettarlığımı sunarım. Sevgili eşim Can Silahlı, çocuklarım Aren ve Arden'e, gösterdikleri sınırsız sevgi, sabır, anlayış ve motivasyonları için derin şükranlarımı iletmek isterim. Onların destekleri ve sevgisi olmadan, bu yolculuğu başarıyla tamamlamam mümkün olamazdı. Ayrıca, beni büyük bir özveriyle yetiştiren değerli anne ve babama en içten teşekkürlerimi sunarım.

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Başkanı Prof. Dr. Feyza Arıcıoğlu'na çalışma sürecimizde sağladığı destek için teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmamıza mali destek sağlayan Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine teşekkürlerimi sunarım. Gerekli olan finansal desteği sağlamış olmaları çalışmanın geniş bir popülasyona ulaşarak gerçekleşmesine olanak sağlamıştır (Proje Kodu: TDK-2022-10641).

Son olarak, doktora eğitimi boyunca yan yana yürüdüğümüz değerli arkadaşlarım Ezgi Barış ve Burçin Yorgancı Kale ile bu çalışmanın tamamlanmasında katkısı olan tüm meslektaşlarıma ve dostlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Nicel Yıldız Silahlı

Haziran 2024

İstanbul

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAYI	iii
BEYAN	iv
TEŞEKKÜR	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	i
ŞEKİLLER LİSTESİ	ii
TABLolar LİSTESİ	iii
1. ÖZET	1
2. SUMMARY	2
3. GİRİŞ ve AMAÇ	3
4. GENEL BİLGİLER.....	5
4.1. Çocuk İhmal ve İstismarı.....	5
4.2. Çocuk İhmal ve İstismarı Risk Faktörleri	6
4.3. Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi.....	6
4.4. Aileleri Güçlendirme Yaklaşımı.....	10
4.5. Aileleri Güçlendirme Yaklaşımı Perspektifinden " <i>Aile Refahı</i> "	12
4.6. Koruyucu Faktörler	14
4.6.1. Ebeveyn dayanıklılığı.....	14
4.6.2. Sosyal bağlar.....	15
4.6.3. İhtiyaç zamanlarında somut destek.....	16
4.6.4. Çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği.....	17
4.6.5. Ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi	18
5. GEREÇ ve YÖNTEM	20
5.1. Araştırmanın Tipi.....	20
5.2. Ölçeğin Dil ve Kültürel Açıdan Uyarlanması	20
5.3. Ölçeğin İçerik Geçerliliğinin Değerlendirmesi	20
5.4. Araştırmanın Yer ve Zamanı	20
5.5. Araştırmanın Evreni	20
5.6. Araştırmanın Örneklemi	21
5.7. Örneklem Alınma Kriterleri.....	22
5.8. Örneklem Dışlanma Kriterleri.....	22

5.9. Araştırmanın Etik Boyutu.....	22
5.10. Veri Toplama Araçları.....	23
5.10.1. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği.....	23
5.10.2. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği.....	25
5.11. Ön Çalışma.....	26
5.12. Sahada Verilerin Toplanması.....	27
5.13. Verilerin Analizleri.....	28
5.13.1. Geçerlik analizleri:.....	29
5.13.2. Güvenilirlik analizleri:.....	29
5.14. Çocuğun Korunmasında Ailenin Güçlendirilmesi Başlıklı Çalıştay Sonuçları.....	30
5.14.1. Eğitim programının ana çatısı:.....	31
5.14.2. Görsel ve işitsel temelli eğitim materyalleri:.....	31
5.14.3. Toplumsal kaynakların belirlenmesi:.....	31
5.14.4. İş birliği ve entegrasyon:.....	31
6. BULGULAR.....	32
6.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri.....	32
6.2. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi.....	35
6.2.1. Madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi analizi.....	37
6.2.2. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonuçları.....	39
6.2.3. Test-tekrar test analizleri.....	43
6.3. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğine Verilen Yanıtların İncelenmesi.....	52
6.4. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine Verilen Yanıtların İncelenmesi.....	56
6.5. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinin İlişkisi.....	59
7. TARTIŞMA ve SONUÇ.....	72
7.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri.....	72

7.2. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizlerinin Yorumlanması	73
7.3. Ölçeğin Dil Geçerliliğine İlişkin Değerlendirme.....	73
7.3.1. Güvenirlik analizlerine ilişkin değerlendirme.....	74
7.3.2. Madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi analizlerine ilişkin değerlendirme.....	75
7.3.3. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına ilişkin değerlendirme	76
7.3.4. Test-tekrar test analiz sonuçlarına ilişkin değerlendirme.....	77
7.4. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğine Verilen Yanıtların İncelenmesi	79
7.5. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine Verilen Yanıtların İncelenmesi.....	84
7.6. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği ile Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği Cevaplarının İlişkisinin Değerlendirilmesi.....	88
7.7. Kısıtlılıklar	93
7.8. Sonuçlar.....	93
8. KAYNAKÇA.....	96
9. EKLER	105

KISALTMALAR

KFETDÖ:	Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği
PAPF:	Parents' Assessment of Protective Factors
ÇÇOYÖ:	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği
RMSEA:	Root Mean Square Error of Approximation
NFI:	Normed Fit Index
NNFI:	Non-Normed Fit Index
CFI:	Comparative Fit Index
IFI:	Incremental Fit Index
RFI:	Relative Fit Index
SRMR:	Standardized Root Mean Square Residual
GFI:	Goodness-of-Fit Index
AGFI:	Adjusted Goodness-of-Fit Index
ICC:	Interclass Coefficient Correlation
CATI:	Computer-Assisted Telephone Interviewing
TÜİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
DSÖ:	Dünya Sağlık Örgütü

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Katılımcıların ikamet ettikleri ilçeler	22
Şekil 2. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinde yer alan ifadeler ve alt boyut ayrımı	24
Şekil 3. Katılımcıların Memleketlerinin Dağılımı.....	33
Şekil 4. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Grafiği	40
Şekil 5. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği Faktörlerinin Alt Boyut Puanları Dağılımı	43
Şekil 6. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği faktörlerinin alt boyut puanları dağılımı.....	62

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Ön çalışma- katılımcıların sosyo-demografik özellikleri	27
Tablo 2. Cronbach Alfa katsayısının değerlendirilmesi.....	29
Tablo 3. Demografik özelliklerinin dağılımı	32
Tablo 4. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeğine verilen yanıtların dağılımı.....	34
Tablo 5. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği iç faktörleri oluşturan maddelerin güvenilirliğe etkileri	36
Tablo 6. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği iç tutarlılık değerinin dağılımı.....	37
Tablo 7. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeğinin madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi analizi	38
Tablo 8. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği doğrulayıcı faktör analizine ait uyum ölçütleri.....	41
Tablo 9. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği faktörlerinin puanları ve iç tutarlılık değerlerinin dağılımı.....	42
Tablo 10. Test-Tekrar test demografik özelliklerin dağılımı.....	44
Tablo 11. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği test-tekrar test yanıtlarının dağılımı	45
Tablo 12. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği test-tekrar test uyum analizi	46
Tablo 13. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği puanlarının sınıflaması; koruyucu faktör indeksi dağılımı	52
Tablo 14. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeğinin tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırılması	53
Tablo 15. Koruyucu faktör indeksi sınıfları tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırılması.....	56
Tablo 16. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğine verilen yanıtların dağılımı	57
Tablo 17. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği iç tutarlılıklarının ve puanlarının incelenmesi	58

Tablo 18. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğinin tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırılması	58
Tablo 19. Ebeveynlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantıları durumları ile ebeveynlerin Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	60
Tablo 20. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği alt grupları ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği puanlarının ilişkisi. 61	61
Tablo 21. Koruyucu Faktör İndeksi ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinin ilişkisi	63
Tablo 22. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 1. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	63
Tablo 23. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 2. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	64
Tablo 24. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 3. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	65
Tablo 25. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 4. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	66
Tablo 26. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 5. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	67
Tablo 27. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 6. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	68
Tablo 28. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 7. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	68

Tablo 29. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 8. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	69
Tablo 30. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 9. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	70
Tablo 31. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 10. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması	70
Tablo 32. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğinde boş bırakan sorunun koruyucu faktör indeksi sınıflarının dağılımı (n=22)	71

1. ÖZET

Tezin Başlığı: Çocuk İhmal ve İstismarının Toplum Temelli Koruyucu Yaklaşımlar ile Önlenmesi Amacıyla Ailelerin Güçlendirilmesine Yönelik Eğitim Planlanması

Öğrencinin Adı Soyadı: Nicel Yıldız Silahlı

Danışmanın Adı Soyadı: Prof. Dr. Perran Boran

Programın Adı: Sosyal Pediatri Doktora Programı

Amaç: Çocuk istismarı ve ihmalini önlemeye yönelik aileleri güçlendirme temelli programlar sınırlıdır. Çalışmanın amacı, Ebeveynlerin Koruyucu Faktörleri Değerlendirmesi (KFETD) ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerlilik ve güvenilirlik araştırmasının yapılması ve kültürel olarak uygun bir eğitim programı tasarlanması için alt yapı oluşturulmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği ve Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği İstanbul'da yaşayan 0-8 yaş arası çocukların ebeveynlerine uygulandı. Yapı geçerliliğini değerlendirmek için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizleri yapıldı ve Cronbach Alpha katsayısı hesaplandı. Güçlü yönlere dayalı aile eğitim programları bir ekip tarafından gözden geçirildi.

Bulgular: Ölçeğin Türk popülasyonu için geçerli ve güvenilir olduğu bulundu (Cronbach Alpha=0,948). Madde ayırt edicilik analizleri ve doğrulayıcı faktör analizleri ölçeğin iyi bir model uyumu gösterdiğini doğrulamıştır. Test-tekrar test güvenilirliği mükemmel ile orta düzeyde uyum göstermiştir. Katılımcıların çoğunluğu koruyucu faktör endeksinden yüksek puan almıştır.

Sonuç: Çalışma, KFETD ölçeğinin Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir araç olduğunu gösterdi. Bu bulgular, çocuk istismarı ve ihmalinin birincil olarak önlenmesi için kültürel olarak uygun güçlü yönlere dayalı bir eğitim programının geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveynlerin değerlendirilmesi, koruyucu faktörler, çocuk istismarı, önleme, geçerlilik

2. SUMMARY

Title of Thesis: Strengthening Families to Prevent Child Neglect and Abuse With Community Based Protective Approaches: Culturally Appropriate Program Development and Educational Design

Student Name, Surname: Nicel Yıldız Silahlı

Supervisor Name: Prof. Dr. Perran Boran

Program Name: Social Pediatrics PhD Program

Objective: The family strengths-based programs for preventing child abuse and neglect are limited. This study aimed to evaluate the validity and reliability of the Turkish version of the Parents' Assessment of Protective Factors (PAPF) survey and to adapted a culturally appropriate program and educational design with a multidisciplinary team.

Materials and Methods: The PAPF and Adverse Childhood Experiences questionnaire were administered to parents of children aged 0-8 years living in Istanbul. Exploratory and confirmatory factor analyses were conducted to asses construct validity, and the Cronbach's Alpha coefficient was calculated. Strengths based family education programs were reviewed by a team.

Results: The instrument was found to be valid and reliable for the Turkish population (Cronbach Alpha=0.948). Item discrimination analyses and confirmatory factor analyses confirmed that the scale showed a good model fit. Test-retest reliability demonstrated excellent to moderate agreement. The majority of participants scored high on the protective factor index.

Conclusion: The study showed that the Turkish version of the PAPF is a valid and reliable instrument. These findings will contribute to the development of a culturally appropriate strengths based educational program for primary prevention of child abuse and neglect.

Keywords: Parents' assessment, protective factors, child abuse, prevention, families, validity

3. GİRİŞ ve AMAÇ

Erken çocukluk dönemi, bireyin psikososyal gelişiminde en hassas zaman dilimini oluşturmaktadır (Romich ve ark., 2017). Bireyin yaşamsal sürecinde yıkıcı etkilere neden olan çocuk istismar ve ihmali de bu dönemde daha sık görülmektedir (Sousa ve ark., 2011). Mevcut araştırmalar, çocuk istismar ve ihmalinin önlenmesinde birincil koruyucu yaklaşımlar ile erken çocukluk döneminin desteklenmesinin önemine dikkat çekmektedir (Geeraert ve ark., 2004; Sethi ve ark., 2013). Toplum temelli önlem çalışmalarının temelinde ise ailenin güçlendirilmesi ve koruyucu faktörler yer almaktadır. Çocukların sağlıklı gelişimi için önemli olan unsurları içeren koruyucu faktörler; ebeveyn dayanıklılığı, sosyal bağlar, ihtiyaç zamanlarında somut destek, Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği, ile ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi olarak sıralanmaktadır (Browne et ve ark., 2014; Jor'dan ve ark., 2012; Kumpfer ve Alvarado, 2003; Kumpfer ve Utah, 1993). Ebeveyn dayanıklılığı, ebeveynlerin zorluklarla başa çıkma ve hayatta kalma yeteneklerinin güçlendirilmesini içerir. Ebeveynlerin bu dayanıklılığı geliştirmeleri, stresle başa çıkma becerilerini artırarak çocukların sağlıklı gelişimini destekler. Sosyal bağlar, çocuğun çevresindeki arkadaşlar, aile üyeleri, komşular ve toplum üyeleri arasındaki ilişkileri kapsar. Bu bağlar, ebeveynlere duygusal destek ve yardım sağlayarak ailenin güçlenmesini ve çocuğun sağlıklı büyümesini destekler. İhtiyaç zamanlarında somut destek, maddi destek, beslenme, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlar konusunda gerektiğinde ebeveynlere yardım sağlanması anlamına gelir. Bu destek, ebeveynlerin finansal zorluklarla başa çıkabilmelerine ve çocuklarının sağlıklı gelişimi için gerekli olan temel ihtiyaçlara erişimlerine olanak sağlar. Çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği, çocuğun sağlıklı iletişim kurabilme ve duygusal ifade yeteneklerini içerir. Bu becerilerin geliştirilmesi, çocuğun sosyal ilişkilerini güçlendirir ve duygusal sağlığını destekler. Son olarak, ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi, ailelerin çocuk yetiştirme ve çocuğun ihtiyaçları konusunda bilinçlenmesini sağlar. Çocukların sağlıklı gelişimi için ebeveynlerin bu konularda yeterli bilgiye sahip olması önemlidir. Bu koruyucu faktörler, toplum temelli önlem çalışmalarında ailenin güçlendirilmesini ve çocukların sağlıklı gelişimini desteklemeyi hedefler (Browne et ve ark., 2014; Kumpfer ve Utah, 1993). Amerika' da 2001 yılında Sosyal Politika Çalışma Merkezi tarafından erken bakım ve eğitim programlarının ihmal ve istismarı önlemede ki rolü

ve ailelerin güçlendirilmesinin önemi ortaya konmuş ve bu ulusal bir program haline getirilmiştir (Browne ve ark., 2014; Kiplinger ve Browne, 2014). Halihazırda ülkemizde yapılan çalışmaların ise okul çağı çocuklarına yönelik ebeveyn ve eğitimci farkındalık programları olduğu görülmektedir (Oral ve ark., 2010). Ülkemizde, kapsamlı koruyucu faktörleri temel alarak aileleri güçlendirmeyi ve erken çocukluk döneminde olumsuz yaşantıları azaltmayı hedefleyen, bir program bulunmadığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmamızda, ülkemiz sosyokültürel yapısına uygun bir aile destek programının geliştirilmesine öncülük etmek amacıyla dünya genelinde mevcut programların incelenmesi ve beş koruyucu faktörün de değerlendirilmesine olanak sağlayan bir araç olan “Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi” ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik çalışmasının gerçekleştirilerek kullanıma sunulması amaçlandı.

4. GENEL BİLGİLER

4.1. Çocuk İhmal ve İstismarı

Çocuk istismarı, bir yetişkin, toplum veya ülke tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak gerçekleştirilen ve çocuğun sağlığını, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimini olumsuz etkileyen davranışlar olarak tanımlanmaktadır (WHO, 2014). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) verilerine göre, her yıl yaklaşık olarak 1 milyar çocuk, fiziksel, cinsel ve duygusal şiddete maruz kalmaktadır (WHO, 2014; Sethi ve ark., 2013). Erken çocukluk döneminde her 4 çocuktan 3'ünün fiziksel cezaya ve/veya psikolojik şiddete maruz kaldığı, her 5 kadından birinin ve her 13 erkekten birinin ise yine çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmektedir (WHO, 2014). Bu bulgular, çocuk istismarının küresel bir sorun olduğunu göstermektedir. Araştırmalar, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde, yerel koşulların belirlenerek toplum temelli önleyici çalışmaların erken çocukluk döneminde maruz kalınan ihmal ve istismarın zararlı etkilerini engelleyici bir rol oynadığını göstermektedir (CDC, 2019; Mikton ve Butchart, 2009). Bu tür çalışmalar, ebeveynleri ve diğer bakım verenleri bilinçlendirerek aileleri güçlendirebilir, toplumun çocuk haklarına duyarlılığını artırabilir ve çocukları koruyucu hizmetlere yönlendirerek erken müdahale imkânı sağlayabilir (Mc Croskey ve ark., 2012). Bu sayede, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesi ve gelişmesi için uygun bir ortam sağlanabilir. Ayrıca, ailelerin güçlendirilmesi, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde hayati bir faktördür.

Türkiye'de çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili mevcut çalışmalar, ciddi ve endişe verici sonuçlar ortaya koymaktadır. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun (UNİCEF) 2010 yılında yayımladığı "Türkiye'de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması" raporu, çalışma grubunda yer alan yaşları 7-18 aralığında değişen 2216 çocuğun %43'ünün fiziksel, %51'inin duygusal ve %3'ünün cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir (UNİCEF, 2010). Ayrıca, 2014 yılında gerçekleştirilen Türkiye'de 0-8 Yaş Arası Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması'nda katılımcı ebeveynlerin %22,5'inin çocuklarına düşük düzey fiziksel şiddet uyguladığı, %1,1'inin ise yüksek düzey fiziksel şiddet uyguladığı rapor edilmiştir (Müderrişoğlu ve ark., 2014). Türkiye'de çocuk istismarı ve aile içi şiddetle ilgili yapılan çalışmalar, sorunun

varlığını ve yaygınlığını net bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak, toplum temelli önleyici çözümlere odaklanan çalışmaların eksikliği, önemli bir boşluğa işaret etmektedir. Toplum temelli önleyici programlar, çocukların ve ailelerin bilinçlendirilmesi, desteklenmesi ve korunması için kritik öneme sahiptir (Alvarado ve Kumpfer, 2000). Bu tür programlar, eğitim, danışmanlık, erken müdahale ve kaynak sağlama gibi çeşitli stratejileri içerebilir. Bu şekilde, çocuk ihmal ve istismarının kök nedenleri ele alınarak toplumsal refahın artırılmasına yönelik etkili adımlar atılabilir.

4.2. Çocuk İhmal ve İstismarı Risk Faktörleri

Çocuğa yönelik ihmal ve istismarın ortaya çıkmasında pek çok risk faktörü tanımlanmıştır (Slack ve ark., 2011; Austin ve ark., 2020). Bu risk faktörleri sırasıyla; **Topluma Ait Risk Faktörleri**; Sosyal destek sistemlerinin yetersizliği, stresli yaşam olayları, şiddetin kabul edilebilir bir durum olması, cinsiyetler arası eşitsizlik, aile içi şiddet, yoksulluk, işsizlik, eşler arası uyum sorunları,

Aileye ait risk faktörleri; perinatal depresyon, ebeveynin çocukken kötü muameleye maruz kalmış olması, düşük sosyoekonomik düzey, genç anne yaşı, sosyal izolasyon, alkol ve madde bağımlılığı,

Çocuğa ait risk faktörleri; istenmeyen gebelik sonucu doğan çocuklar, üvey çocuklar, özel gereksinimi olan çocuklar, risk kronik hastalıkları olan çocuklar olarak sıralanmaktadır.

4.3. Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi

Mevcut veriler çocuk ihmal ve istismarının yaygın, önemli ve güncel bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle tüm boyutlarıyla ele alınması, çok disiplinli bir yaklaşım ile çözüm aranması, ulusal ve uluslararası toplum temelli önleyici politikalar geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla oluşturulan önleyici programları **birincil, ikincil ve üçüncül** koruma programları olarak sınıflandırılmaktadır (Asawa ve ark., 2008; Barboza ve ark., 2021; Ross ve Vandivere, 2009; Slack ve ark., 2011) ; **Birincil Koruma**: Çocuk ihmal ve istismarının ortaya çıkmasını önlemek için genel nüfus hedef alınarak; risk gruplarının belirlenmesi, toplumun bilinçlendirilmesi, doğum öncesi ve sonrası izlem, ana babalara çocuk bakımı konusunda eğitim verilmesi, aile planlaması, ev ziyaretleri, kreş ve anaokulu gibi kurumların

yaygınlaştırılması gibi konuları ele alınmaktadır. Toplumda çocuk ihmal ve istismarına yönelik farkındalık oluşturulması yaşanan istismar ve ihmalin ortaya çıkarılmasında artış sağlamaktadır. Bununla birlikte önleme çalışmaları tedavi süreçlerinden çok daha az maliyetli olmasın ve çocuğun sağlıklı psikososyal gelişim sürecine olanak tanınması açısından en etkin yöntemdir (WHO, 2014; Fortson ve ark., 2016; Sethi ve ark., 2013).

İkincil Koruma: Çocuk ihmal ve istismarı konusunda riskli olduğu ön görülen aileler hedef alınarak; çocuk gelişimi, çocuk eğitimi, çocukla iletişim, kadının aile içerisinde güçlendirilmesi, çocuk ve kadın hakları gibi konularda farkındalık kazandırılması ve danışmanlık sağlanması hedeflenmektedir(Fortson ve ark., 2016b; Global Status Report on Violence Prevention, 2014) .

Üçüncül Koruma: Yaşanan ihmal ve istismarın tekrar yaşanmasını önlemek ve çocuğun süreçte sosyal, ruhsal ve tıbbi açıdan en az zarar görmesi sağlayarak sağlıklı bir yaşama kavuşması amaçlanmaktadır. Çocuk ihmal ve istismarının saptanması, tıbbi desteğin sağlanarak gerekli tedavilerin planlanması, ruhsal açıdan gerekli tedavi ve terapi süreçlerinin planlanması, adli veya sosyal bildirimlerin yapılarak gerekli önlemlerin alınmasının sağlanması bu kapsamda değerlendirilmektedir (WHO, 2014; Romich ve ark., 2017).

Çocuk ihmal ve istismarıyla mücadelede, çocukluk dönemine ait olumsuz yaşam deneyimlerinin ve sonuçlarının önlenmesi, disiplinler arası yaklaşımların önemli olduğu belirtilmektedir (Fortson ve ark., 2016). Sağlık, sosyal hizmetler, eğitim ve adli tıp gibi farklı alanlardaki uzmanların iş birliğiyle, olumsuz yaşam deneyimlerinin ortaya çıkmasını engellemeye odaklanan birincil koruyucu yaklaşımlar geliştirilmelidir. Bu, ihmal ve istismarın kök nedenlerinin anlaşılmasına ve etkili çözümlerin uygulanmasına yardımcı olabilir. Cinsel istismarın yaygınlığının fark edilmesiyle Amerika ve Kanada’da başlatılan öncelikli olarak okul tabanlı önlem programlarıyla toplum farkındalığının artması sağlanmıştır (Aiffah ve Religia, 2020; Mc Croskey ve ark., 2012). Bu artan farkındalıkla birlikte geliştirilen eğitim programları, istismarın oluşmadan önlenmesine odaklanarak ebeveynleri sürece dahil etmiştir sağlanmıştır (Aiffah ve Religia, 2020; Mc Croskey ve ark., 2012). Ebeveyn eğitim programlarının odak noktaları, eğitim metotları ve uygulanma yoğunluğu

çeşitlilik göstermektedir (Mc Croskey ve ark., 2012). Bu programların temel amacı, anne ve babaların özgüvenini artırarak çocuklarının fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimine destek olacak ebeveynlik becerilerini geliştirmektir. Araştırmalar, olumlu ebeveynlik programlarının risk faktörlerini azalttığını, koruyucu faktörleri artırarak çocuk ihmal ve istismarını önlemede etkili olduğunu göstermektedir (Gaudin ve ark., 1996; Jor'dan ve ark., 2012; Kumpfer ve ark., 1993). Ayrıca, istismar ve ihmal konusunda bilgi edinen anne ve babaların daha uygun önlemler alabildikleri, çocuklarıyla bu konuda daha rahat iletişim kurabildikleri ve aile içi dinamiklerin daha sağlıklı ilerlediği görülmüştür (Kumpfer ve Alvarado, 1997; Movahedazarhouli ve Banerjee, 2020). Bu nedenle, öncelikli olarak ebeveynlerin istismarla ilgili bilgi düzeyleri, farkındalıkları, önleyici veya başa çıkma becerilerinin belirlenmesi ve toplumun kültürel normlarına uygun programların geliştirilmesi hedeflenmiştir (Bamblett ve Lewis, 2020; Austin ve ark., 2020).

Çocuk ihmal ve istismarını önleme çabalarında, koruyucu faktörlerin önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir (Slack ve ark., 2011; Austin ve ark., 2020). Bu koruyucu faktörler, kişisel veya çevresel olabilir. Program geliştirme, ailelere doğrudan yardım, program değerlendirme ve uzun dönem hedef ölçümleri gibi birçok alanda uygulanabilir (Kim, 2021). Örneğin, Amerika'da 2001 yılında Sosyal Politika Çalışma Merkezi, Doris Duke Vakfı'nın fon desteğiyle erken bakım ve eğitim programlarının ihmal ve istismarı önlemedeki rolünü araştırmaya başlamıştır (Browne ve ark., 2014; Kiplinger ve Browne, 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Bu araştırma, sağlıklı toplumlar için aileleri güçlendirilme yaklaşımının temelini oluşturmuştur. Yürütülen önleyici programlar arasında, çocuk yetiştirme ve ihtiyaçları, çocuktan beklentiler, çocuğun psikososyal gelişimi ve ebeveynlik konularında yapılandırılmış eğitim programları ile ailelerin bilgilendirilmesi bulunmaktadır (Browne ve ark., 2014). Ayrıca, hemşireler tarafından yapılan ev ziyaretleri de bu önleyici programların içinde yer almaktadır. Bu tür çalışmalar, ailelerin bilinçlenmesini ve güçlenmesini sağlayarak çocuk ihmal ve istismarını azaltmaya yönelik etkili stratejiler oluşturabilir (Biglan ve ark., 2020; Browne ve ark., 2014).

Çocuk ihmal ve istismarının gerçekleşmeden önce önlenmesini sağlayan koruyucu faktörler; ebeveyn dayanıklılığının arttırılması (tüm zorluklara karşı koyabilme, hayatta kalabilme yeteneği), sosyal bağların güçlendirilmesi (arkadaşlar, aile üyeleri, komşular, ebeveynlere duygusal destek ve yardım yapabilen toplum üyelerinin ilişkileri), çocuk gelişimi ve ebeveynlik hakkında ailelerin bilgilerinin artırılması (çocuk yetiştirme ve ihtiyaçları, çocuktan beklentiler açısından ailelerin yeterince bilgi sahibi olmasını sağlamak için çocuk gelişimi ve ebeveynlik hakkında yapılandırılmış bir müfredat dahilinde aileleri zorlayıcı davranışlar dahil bilgilendirmek), ihtiyaç durumlarında somut destek (sağlık veya acil çocuk bakım hizmeti gibi temel ihtiyaçlara ulaşım), sosyal ve duygusal yeterliliğin sağlanması (çocuğun başkalarıyla olumlu iletişim kurabilme, duygularını etkin bir şekilde ifade edebilme yeteneği) olarak sıralanmaktadır (Browne ve ark., 2014; Kiplinger ve Browne, 2014; Slack ve ark., 2011).

Ülkemizde bu alanda yapılan çalışmalar ne yazık ki yeterli sayıda değildir. Mevcut çalışmalar genellikle farkındalığın artırılmasına yönelik ve okul temelli çalışmalardır. Örneğin, 2014 yılında İzmir'in Karabağlar ilçesinde yapılan bir çalışmada, ilkokullarda görev yapan idareciler, öğretmenler ve öğrenci velilerine çocuk ihmal ve istismarının önlenmesi projesi kapsamında bilgilendirici eğitimler verilmiştir. Bu eğitimlerle bilgilendirilen katılımcılar ile eğitim almayan katılımcıların verdiği yanıtlar karşılaştırıldığında, eğitim alan grubun istismar hakkındaki bilgi düzeyinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Aydın, 2015). Benzer şekilde, 2017 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde yapılan bir çalışmada, çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik olarak 10 yaşındaki çocuklar ve annelerine yönelik bilgilendirici eğitim programı uygulanmıştır. Bu programın sonuçları, eğitime katılan annelerin ihmal davranışlarında azalma olduğunu göstermiştir. Bu veriler, çocuk ihmal ve istismarının önlenmesinde verilen eğitimlerin veya hazırlanan bilgilendirici materyallerin anne ve babalar üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir (Beyazıt, 2017).

Sonuç olarak çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesinde koruyucu yaklaşımlara odaklanması ve toplum tabanlı aile güçlendirme odaklı programların

yaygınlaştırılması önerilmektedir (Eismann ve ark., 2020; CDC,2019; Panisch ve ark., 2020).

4.4. Aileleri Güçlendirme Yaklaşımı

Erken çocukluk dönemi, yaşamın kritik bir evresidir ve araştırmalar, bu dönemin entelektüel, sosyal, duygusal ve ahlaki gelişim için temel bir zemin hazırladığını göstermektedir. Epigenetik biliminden elde edilen veriler, çocukluk döneminde yaşanan olumsuzlukların gen ifadesi yoluyla nesiller boyunca etkilerini sürdürebildiğini ve yetişkinlikte beden ve ruh sağlığı sorunlarına yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Sağlıklı bir toplum için ebeveynler ve çocukları ile çalışarak olumsuz deneyimlerin azaltılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir (Alvarado ve Kumpfer, 2000; Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 2008).

Araştırmalar, kırılgan gruptaki ailelere yönelik etkili müdahale hizmetlerinin değiştirilebilir risk faktörlerini azaltmaya ve koruyucu faktörleri teşvik etmeye odaklanması gerektiğini ortaya koymaktadır (Kumpfer ve ark., 2008; Kumpfer ve Alvarado, 2003). Ailelerin güçlü yönleri sayesinde stresle başa çıkma konusunda daha iyi bir konuma gelmeleri ve bunun sonucunda stresin azalmasının sağlanması mümkündür (Kumpfer ve Alvarado, 1997). Bu bağlamda, Amerika Sosyal Politika Çalışmaları Merkezi tarafından geliştirilen “Aileleri Güçlendirme Yaklaşımı ve Koruyucu Faktörler Çerçevesi”, doğumdan sekiz yaşına kadar çocuğu olan ebeveynleri hedefleyen bir yaklaşım olarak önem kazanmaktadır. Bu yaklaşım, çocuk ihmal ve istismarının gelişmesini ve tekrarlanmasını azaltmayı amaçlayan çeşitli stratejiler geliştirerek bilgi, eğitim, erken müdahale ve ailelere destek sağlamayı hedeflemektedir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Aileleri güçlendirme yaklaşımının ana hedefi, çocuk istismarını ve ihmali önlemeye yönelik etkili stratejiler geliştirmek ve uygulamaktır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Bu yaklaşım, çocukların sağlıklı gelişimini teşvik etmek için ebeveynleri güçlendirme odaklıdır. Temel amaç, ebeveynlere destek sağlayarak onları güçlendirmek, çocuk istismarı ve ihmali riskini azaltarak çocukların sağlıklı büyüme

ve gelişme şansını artırmaktır. Bu yaklaşımın diğer bir hedefi ise, ebeveynlere çocuklarına sağlıklı bir ortam sunmaya yönelik beceriler kazandırmak ve kaynaklar sağlamaktır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Aileleri güçlendirilme yaklaşımı, ailelerin güçlü yanlarına odaklanan ve bu güçlü yanları kullanma potansiyeline sahip olduklarına inanan bir yaklaşımdır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Her ailenin kendine özgü güçlü yönleri vardır ve bu güçlü yönleri desteklemek ve korumak, özellikle zorluklarla karşılaşıldığında ve değişim süreçlerinde önem taşır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Ailenin güçlü yönleri; zorluklarla ya da değişim süreçlerinde aile üyelerini destekleyen ve koruyan ilişkiler ve süreçler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Browne ve ark., 2014). Ailelerin güçlü yanları, aile birliğini korurken aynı zamanda bireysel aile üyelerinin gelişimini ve refahını da destekler (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Bu nedenle, Aileleri güçlendirme yaklaşımının uygulanmasında, ailelerin güçlü yanlarının belirlenmesine ve bu güçlü yanlara odaklanılmasına büyük önem verilmektedir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Güçlü yönlere dayalı bir yaklaşım, bireylerin ve toplumların gelişimini desteklemek için neyin iyi işlediğine odaklanır. Bu yaklaşım, insanların kendi kendilerini güçlendirmek için mevcut yetkinliklere ve kaynaklara sahip oldukları varsayımına dayanır. İnsanların sorunları çözebileceğini ve yeni beceriler öğrenebileceğini varsayar; sadece bir profesyonel tarafından yönlendirilmek yerine sürecin bir parçası olmalarına olanak sağlar (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Bireylerin ve toplumların kendi içlerindeki güçlü yanları keşfetmelerine ve bu güçlü yanları kullanarak zorluklarla başa çıkmalarına odaklanır. Ayrıca, kişisel ve toplumsal potansiyelinin farkına varılmasını teşvik eder ve bu potansiyelin güçlendirilmesini destekler (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Güçlü yönlere dayalı yaklaşım, bireylerin kendi yaşamlarının ve toplumlarının aktif bir şekilde yöneticisi olmalarını teşvik ederken, dışarıdan gelen profesyonel yardımın yanı sıra kendi iç güçlerini de kullanmalarını hedefler. Bu sayede, bireyler ve toplumlar, kendi

kendilerini güçlendirme ve dönüştürme sürecinde daha etkili ve sürdürülebilir sonuçlar elde edebilirler (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993; Segrott ve ark., 2017).

4.5. Aileleri Güçlendirme Yaklaşımı Perspektifinden "*Aile Refahı*"

Aileleri güçlendirme yaklaşımı, tüm küçük çocuklu aileler için sağlıklı gelişim ve esenliğe odaklanırken özellikle çocuk ihmal ve istismarı için risk faktörleri bulunan ailelere odaklanır. Ailenin kendine özgü niteliklerini ve koşullarını göz önünde bulundurarak, aile üyelerinin sahip olduğu etkinlikleri ve güçlü yanları içerir (Browne ve ark., 2014). Bu yaklaşım kapsamında aile refahı, ailenin sadece maddi refahını değil, aynı zamanda duygusal ve sosyal refahını da kapsayan bir terimdir. Aile refahı kavramını, bir ailenin kendine özgü özelliklerini ve koşullarını dikkate alarak, aile üyelerinin sergilemesi gereken dokuz temel özelliği tanımlar (Browne ve ark., 2014). Bu özellikler şunlardır:

- **Sevgi ve Bağlılık:** Aile üyeleri birbirlerini sevdiklerini ve birbirlerinin varlığından zevk aldıklarını kesin olarak bilirler. Bu, sağlıklı bir aile ilişkisinin temelidir ve aile üyeleri arasında güçlü bağlar oluşturur.
- **İşlevsellik:** Aile üyeleri çeşitli işlevleri yerine getirirler. Örneğin, çocukları sosyalleştirmek, ev işlerine yardımcı olmak gibi görevler aile içinde paylaşılır.
- **İletişim ve Etkileşim:** Aile üyeleri birbirleriyle iletişim kurar ve etkileşimde bulunur. Açık iletişim, aile içinde anlayışı artırır ve çatışmaların çözülmesine yardımcı olabilir.
- **Kaynakların Sağlanması:** Aile, üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamak için gereken kaynakları, malları ve hizmetleri sağlar. Bu, yiyecek, barınak, sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçları içerir.
- **Koruma:** Aile, üyelerini özellikle savunmasız olanları (örneğin çocuklar, yaşlılar) korur. Aile içinde güvenli bir ortam sağlamak, üyelerin zarar görmesini önler.

- **Toplumsal Güçlüklerle Mücadele:** Aile, üyelerini olumsuz toplumsal güçlükler veya koşullar (ırkçılık, toplumsal şiddet gibi) karşısında korur ve onlara destek olur.
- **Dayanışma ve Destek:** Aile üyeleri, birbirlerine karşılıklı bakım, duygusal destek, umut, cesaretlendirme ve rehberlik sağlarlar. Zorlu durumlar ve krizler sırasında birbirlerine yardımcı olurlar.
- **Dayanıklılık:** Aile üyeleri, zorluklar karşısında bireyler ve birim olarak dayanıklılık gösterirler. Bu, ailenin birlikte zor zamanları atlatabilme yeteneğini ifade eder.
- **Eğitim ve Gelişim:** Aile, üyelerinin eğitim ve kişisel gelişimini destekler ve teşvik eder.

Bu özellikler, ailenin sağlıklı bir şekilde işlev görebilmesi ve çocukların sağlıklı bir ortamda büyüebilmesi için önemlidir. Aileleri güçlendirme yaklaşımı, bu dokuz özellik etrafında aileleri desteklemeyi ve güçlendirmeyi amaçlar. Bu sayede, ailelerin kendi güçlü yanlarını tanıyarak olumlu değişimler yapmaları ve çocuklarına daha sağlıklı bir gelecek sunmaları hedeflenir (Browne ve ark., 2014).

Ailenin güçlendirilmesi ile çocuk ihmal ve istismarının gerçekleşmesi ve tekrarlaması önlenmiş olur. Temelde sağlıklı bireyler yetişmesi sağlıklı aile ve ebeveynin var olması ile mümkündür. Bu noktadan hareketle Amerika Sosyal Politika Çalışmaları Merkezi tarafından geliştirilen aileleri güçlendirme yaklaşımı ve koruyucu faktörler, ailelerin güçlü yönlerini ve optimal çocuk gelişimini desteklemektedir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Bu yaklaşım çocuk istismarı ve ihmali olasılığını azaltan bir aile ortamı oluşturmaya yönelik, araştırmaya dayalı, güçlü yönleri destekleme odaklı bir programdır. Güçlü yönlere odaklanılarak bireyin belirli bir beceri, yeterlilik veya niteliği fark etmesi, geliştirmesi veya güçlendirmesi ile bireysel dayanıklılığın artırılması amaçlanır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Ailelerin güçlendirilmesi, sadece risk faktörlerinin önlenmesi, hafifletilmesi, başa çıkılması veya ortadan kaldırılmasının ötesinde, sağlıklı gelişim ve esenliği

desteklemek için tasarlanmış araştırma temelli bir yaklaşımdır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Bu yaklaşımın temelinde, beş koruyucu faktör bulunur. Bu faktörler, aynı anda risk faktörlerine ve stresli yaşam olaylarına maruz kalmayı önleyen veya etkisini azaltan ve optimal çocuk gelişimini destekleyen aile güçlerini ve aile ortamını oluşturan birbiriyle ilişkili nitelikler veya koşullardır (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Koruyucu faktörler; risk faktörlerini azaltan, refahı artıran bireylerin, ailelerin, toplulukların veya daha geniş toplumun koşulları veya nitelikleri olarak tanımlanmaktadır. Koruyucu faktörler, yüksek riskli ortamların olumsuz etkilerini azaltmada önemli bir rol oynarlar (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Ancak, birden fazla koruyucu faktörün bir araya gelerek kümülatif bir etki oluşturması genellikle daha belirgin bir etkiye sahip olabilir. Örneğin, çocuklar için, aile içi sevgi, iyi eğitim fırsatları ve güçlü sosyal destek ağları gibi koruyucu faktörler, olumsuz koşulların etkilerini dengeleyebilir ve stresle başa çıkma becerilerini artırabilir. Dolayısıyla, risk altındaki bireylerin veya grupların desteklenmesi ve güçlendirilmesi için birden fazla koruyucu faktörün teşvik edilmesi önemlidir (Ferguson ve ark., 2023; Browne ve ark., 2014; Hartman ve ark., 2009; Kumpfer ve ark., 1993).

4.6. Koruyucu Faktörler

Aileleri güçlendirme yaklaşımı kapsamındaki koruyucu faktörler şunlardır: (1) ebeveyn dayanıklılığı, (2) sosyal bağlar, (3) ihtiyaç zamanlarında somut destek, (4) çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği ve (5) ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi.

4.6.1. Ebeveyn dayanıklılığı

Ebeveyn dayanıklılığı, ebeveynlerin çocuk yetiştirme sürecinde karşılaştıkları stres faktörleriyle etkili bir şekilde başa çıkma ve olumlu sonuçlar elde etme yeteneğini ifade eder. Ebeveynlik deneyimi, genellikle hem keyifli hem de stresli bir süreç olarak yaşanır. Ebeveynler, kendi kişisel deneyimlerinden kaynaklanan stresin yanı sıra çocuklarıyla ilgili baskılarla da karşı karşıya kalabilirler. Ancak, yapılan araştırmalar, ebeveynlerin stres faktörlerine nasıl tepki verdiklerinin, stresin kendisinden daha

önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Browne, 2016; Browne ve ark., 2014) .

Ebeveyn dayanıklılığı, stres faktörleriyle başa çıkma ve etkili bir şekilde işlev görme sürecidir. Bu süreçte, ebeveynler kişisel zorluklarla ve çocuklarıyla ilgili zorluklarla aktif bir şekilde başa çıkarlar, olumsuzlukları yönetirler ve içsel güçlerini kullanarak geçmiş travmaların etkilerini iyileştirirler. Ebeveyn dayanıklılığı, kişinin kendine olan güvenini artırması ve etkinlik düzeyini yükseltmesini içerir. Ebeveynler, hedefler belirleyebileceklerine ve bunları başarabileceklerine inanmalıdır. Böylece, stres faktörleri çocuğa olan besleyici ilgiyi engellemeyecektir (Aivalioti ve Pezirkianidis, 2020; Benard, 2004; Browne ve ark., 2014).

Aynı zamanda, ebeveyn dayanıklılığı, genel yaşam veya ebeveynlik sorunlarını çözme, saygı görmek ve takdir edilmek, olumlu bir yaşam tutumuna ve ebeveynlik rolüne yönelik olumlu bir bakış açısı geliştirme, öfke, kaygı, üzüntü, yalnızlık gibi olumsuz duyguların yönetimi ve gerektiğinde kendine veya çocuğuna yardım isteme becerisini içerir. Bu beceriler, ebeveynlerin hem kendi refahlarını hem de çocuklarının sağlıklı gelişimini desteklemek için önemlidir (Aivalioti ve Pezirkianidis, 2020; Browne ve ark., 2014).

4.6.2. Sosyal bağlar

Sosyal bağlar, bireylerin insanlar arası ilişkiler kurma, toplumla etkileşimde bulunma ve çeşitli sosyal çevrelere katılma süreçlerini kapsar. Bu süreçler, bireylerin duygusal destek, anlam ve amaç bulma, stresle başa çıkma ve mutluluk hissetme gibi temel ihtiyaçlarını karşılama açısından hayati öneme sahiptir. Sağlıklı sosyal bağlar, kişinin aidiyet duygusunu, bağlılığını, karşılıklı olumlu saygıyı ve değerli olduğu hissini güçlendirir (Browne ve ark., 2014; Ottley ve ark., 2022).

Araştırmalar, sağlıklı ve destekleyici sosyal bağların, ebeveynler için olumlu bir ruh hali, çocuklara yönelik olumlu algılar ve duyarlılık, ebeveyn memnuniyeti, esenlik ve yeterlilik duygusu ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Ancak, yetersiz, çelişkili veya tatmin edici olmayan sosyal bağlar, ebeveyn stresinin kaynağı olabilir. Özellikle

sosyal izolasyon ve yalnızlık gibi durumlar, ebeveynlikten kopma, anne depresyonu ve çocuklara kötü muamele riskini artırabilir (Browne ve ark., 2014; Ottley ve ark., 2022).

Destekleyici ve tatmin edici sosyal bağlar, birçok değerli kaynağı içerir. Bu kaynaklar arasında sosyal destek, duygusal destek, araçsal destek, bilgi desteği, manevi destek ve sorunların çözülmesine yardımcı olma bulunur. Bu bağlar, ebeveynlerin stres faktörlerinden korunmasına yardımcı olur, izolasyon duygularını azaltır ve karşılıklı güven ve saygı temelinde anlamlı etkileşimleri teşvik eder. Sonuç olarak, ebeveynlerin sosyal bağları güçlendirmesi hem kendi hem de çocuklarının refahını artırmak için önemlidir (Browne ve ark., 2014).

4.6.3. İhtiyaç zamanlarında somut destek

İhtiyaç zamanlarında somut destek, ebeveynlerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmeleri için önemli bir unsurdur. Tüm ebeveynler, zaman zaman çocukların günlük bakımında yardıma veya duygusal zorluklarla baş etmede destek ararlar. Özellikle çok zorlayıcı veya bunaltıcı koşullarla karşı karşıya kaldıklarında, ebeveynlerin somut destek ve hizmetlere erişim sağlamaları ve yardım istemeleri gerekebilir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Aile ve çocuklara hizmet veren programlar, ebeveynlere yardım istemenin bir zayıflık veya başarısızlık işareti olmadığını açıkça belirtmelidir. Tam tersine, yardım istemek, kişinin koşullarını iyileştirmek ve zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmayı öğrenmek için önemli bir adımdır. Ebeveynler, yardım istediklerinde, aslında dayanıklılık inşa etmeye yönelik bir adım atmaktadırlar (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

İhtiyaç duyulan zamanlarda somut destek, çeşitli hizmetlerin belirlenmesi, erişilmesi ve savunuculuğunun yapılmasını içerir. Bu, hem yetişkinlerin, çocukların ve ailelerin ihtiyaçlarını karşılayacak uygun hizmetlerin bulunması, hem de bu hizmetlere erişim ve bunların kalitesi konusunda rehberlik sağlanmasını içerir. Bu süreçte, ebeveynlerin

saygınlığı korunmalı ve sağlıklı gelişim teşvik edilmelidir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

İhtiyaç duyulan zamanlarda somut desteğe sahip olmak, ebeveynlerin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve çocuklarının sağlıklı gelişimini destekleyebilmesi için kritik öneme sahiptir. Bu, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim, sosyal hizmetler ve gerekli diğer hizmetlere erişim hakkının anlaşılması ve uygulanması, finansal güvenceye sahip olma ve gerektiğinde yardım isteme becerisi gibi faktörleri içerir. Bu şekilde, ebeveynler, kendileri ve aileleri için gerekli olan kaynaklara daha etkili bir şekilde ulaşabilir ve yaşamlarındaki zorluklarla daha etkin bir şekilde başa çıkabilirler (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

4.6.4. Çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği

Çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği, erken çocukluk döneminde büyük önem taşıyan ve gelişiminin sağlanması gereken bir alanı temsil eder. Bu dönem, çocukların ilerideki sağlık, refah ve öğrenme süreçleri için kritik bir temel oluşturur. Geçmişte, çocukların okula hazır olmalarını sağlamak için sadece akademik becerilere odaklanılırken, günümüzde yapılan araştırmalar, sosyal ve duygusal yeterliliklerin bilişsel gelişim, dil becerileri, ruh sağlığı ve okul başarısı ile güçlü bir şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Çocukların sosyal ve duygusal yetkinlikleri, yakın ve güvenli yetişkin ve akran ilişkileri kurmalarını, duyguları deneyimlemelerini, düzenlemelerini ve ifade etmelerini sağlayan bir ortamın ve deneyimlerin sonucunda gelişir. Bu yetkinlikler doğal olarak gelişmez, ancak besleyici bağlanma ve uyaranlarla ilişkilendirilmiş sağlıklı duygusal deneyimlerle desteklenmelidir. Araştırmalar, tutarlı, ilgili ve uyumlu bir yetişkinle ilişkinin küçük çocuklar için sağlıklı sosyal ve duygusal sonuçlar için temel olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, bu koruyucu faktör hem ebeveynlerin hem de çocukların aktif katılımını içerir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Ebeveynler için, çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği teşvik etmek çeşitli unsurları içerir. Bunlar arasında olumlu bir ebeveyn ruh halini sürdürmek, çocuklarına karşı duyarlı ve pozitif olmak, güvenli bir bağlanma ortamı sağlamak, duyguları ifade etmek için güvenli bir alan sunmak, empatiyi modellemek ve dil gelişimini desteklemek gibi eylemler bulunur (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

4.6.5. Ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi

Ebeveynler için ebeveynlik stratejilerini ve çocuk gelişimini anlamak büyük önem taşır. Ebeveynlerin, çocuklarının her gelişim aşamasında neler bekleyeceklerini ve ihtiyaç duydukları desteği nasıl sağlayacaklarını anlamaları, sağlıklı ve mutlu bir aile ortamı oluşturmalarına yardımcı olur. Ebeveynlik bilgisi, ebeveynlerin deneyimlerini değerlendirmelerini ve mevcut ebeveynlik uygulamalarını eleştirel bir gözle incelemelerini sağlar, böylece çocuklarına daha etkili bir şekilde rehberlik edebilirler. Ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi, ebeveynlerin çocuklarının gelişimini anlamalarına ve onlara uygun destek sağlamalarına yardımcı olur. Bu bilgi, çocukların farklı yaş ve evrelerindeki gelişimsel özellikleri ve ihtiyaçları hakkında bilinçli olmayı içerir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Ebeveynler, çocuklarının bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel gelişimini desteklemek için en iyi uygulamaları öğrenerek, çocuklarına daha iyi bir gelecek sunabilirler. Ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi, ebeveynlerin çocuklarıyla olan etkileşimlerini iyileştirebilir ve daha sağlıklı bir ilişki kurmalarına yardımcı olabilir. Bilgi sahibi olmak, ebeveynlerin çocuklarının davranışlarını anlamalarını ve onlara nasıl daha etkili bir şekilde yanıt verebileceklerini belirlemelerini sağlar. Ayrıca, ebeveynlerin kendi ebeveynlik tarzlarını değerlendirmelerine ve geliştirmelerine yardımcı olur. Ebeveynler, sınırlar koyma ve iletişim kurma konusunda daha güvenli ve etkili bir şekilde hareket edebilirler. Ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi, ebeveynlerin çocuklarına daha iyi bir gelecek sunmalarına yardımcı olur (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Bilinçli ebeveynler, çocuklarının potansiyelini keşfetmelerine ve onların güçlü yönlerini geliştirmelerine yardımcı olabilirler. Ebeveynler, çocuklarının yeteneklerini

desteklemek, ilgi alanlarını keşfetmek ve onları gelecekteki başarıları için hazırlamak için uygun ortamlar ve fırsatlar sağlayabilirler. Sonuç olarak, ebeveynlik ve çocuk gelişimi bilgisi, ebeveynlerin çocuklarıyla daha sağlıklı ve anlamlı bir ilişki kurmalarına yardımcı olur. Ebeveynlerin bu bilgiye sahip olması, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümelerini ve potansiyellerini gerçekleştirmelerini sağlar. Ebeveynlerin, çocuklarına sağlıklı bir başlangıç sunabilmeleri için sürekli olarak bilgi edinmeleri ve öğrenmeye açık olmaları önemlidir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Çocuklar için ise, sosyal ve duygusal yetkinliklerini geliştirmek, öz-düzenleyici davranışları öğrenmek, olumlu etkileşimlerde bulunmak, dil becerilerini kullanmak, duygularını etkili bir şekilde iletme ve problem çözme becerileri geliştirmek gibi önemli unsurları içerir. Bu şekilde, sosyal ve duygusal açıdan sağlıklı bir gelişim gerçekleşebilir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Erken çocukluk dönemi, eşsiz bir gelişim evresidir ve hiçbir ebeveyn bu dönemle ilgili her şeyi bilemez veya "mükemmel ebeveyn" olamaz. Aileleri güçlendirme yaklaşımı, tüm ebeveynleri kabul eder ve çocuklarla çalışanların, bebek ve çocuk gelişimi konusundaki bilgi ve anlayışlarını artırarak, bu bilgileri günlük etkileşimlerde veya çocukların tüm gelişim alanlarında ilerlemelerine yardımcı olacak programlar ve politikalar geliştirmekte kullanmalarını sağlar. Sonuç olarak aileleri güçlendirilme yaklaşımı, sosyal ve duygusal yeterlilik kazanmanın erken çocukluk döneminin birincil gelişimsel aşaması olduğunu vurgulamaktadır. Böylece sosyal ve duygusal yeterlilik ile birlikte, fiziksel büyüme, dil gelişimi ve bilişsel beceriler gelişir ve sağlıklı büyüme gerçekleşir (Browne ve ark., 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

5. GEREÇ ve YÖNTEM

5.1. Araştırmanın Tipi

Araştırma analitik kesitsel tanımlayıcı bir çalışmadır. Toplum tabanlı ailelerin güçlendirilmesi amacıyla 2014 yılında Amerika Sosyal Politika Çalışmaları Merkezi'nin (CSSP) Erken Çocuklukta Kalite Geliştirme Merkezi (Quality Improvement Center on Early Childhood; QIC_EC) tarafından geliştirilmiş olan ve Türkçe çeviri izni Prof. Dr Perran Boran tarafından alınarak Türkçeye çevrilen “*Parents Assesment of Protective Factors (PAPF)*” (Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD)) ölçeğinin geçerlik ve güvenirlik çalışması gerçekleştirildi (Kiplinger ve Browne, 2014) .

5.2. Ölçeğin Dil ve Kültürel Açıdan Uyarlanması

Ölçeğin, orijinal dilinden Türkçeye çevrili hem orijinal dilde yetkinliğe sahip olan hem de Türkçeyi akıcı bir şekilde kullanabilen dil uzmanları tarafından düzenlendi. Böylece ölçeğin orijinal anlamının korunması sağlandı. Ardından ölçeğin Türkçe versiyonu, Türkçeyi anadil seviyesinde konuşabilen ve İngilizceyi de etkin bir şekilde kullanabilen dil uzmanları tarafından orijinal diline geri çevrildi. Ölçeğin orijinal anlamını koruyup korumadığı değerlendirildi.

5.3. Ölçeğin İçerik Geçerliliğinin Değerlendirmesi

Ölçeğin içerik geçerliliği için alan uzmanları (tez danışmanları PB, MAİ) ölçeğin içeriğini, ifadelerin anlaşılabilirliğini ve ölçmek istediği kavramları doğru bir şekilde temsil edip etmediğini değerlendirdi. Öneriler doğrultusunda gerekli revizyonlar yapılarak ölçeğe son şekli verildi.

5.4. Araştırmanın Yer ve Zamanı

Araştırmanın saha çalışması 15 Mart-15 Nisan 2023 tarihlerinde İstanbul ili sınırlarında gerçekleştirildi.

5.5. Araştırmanın Evreni

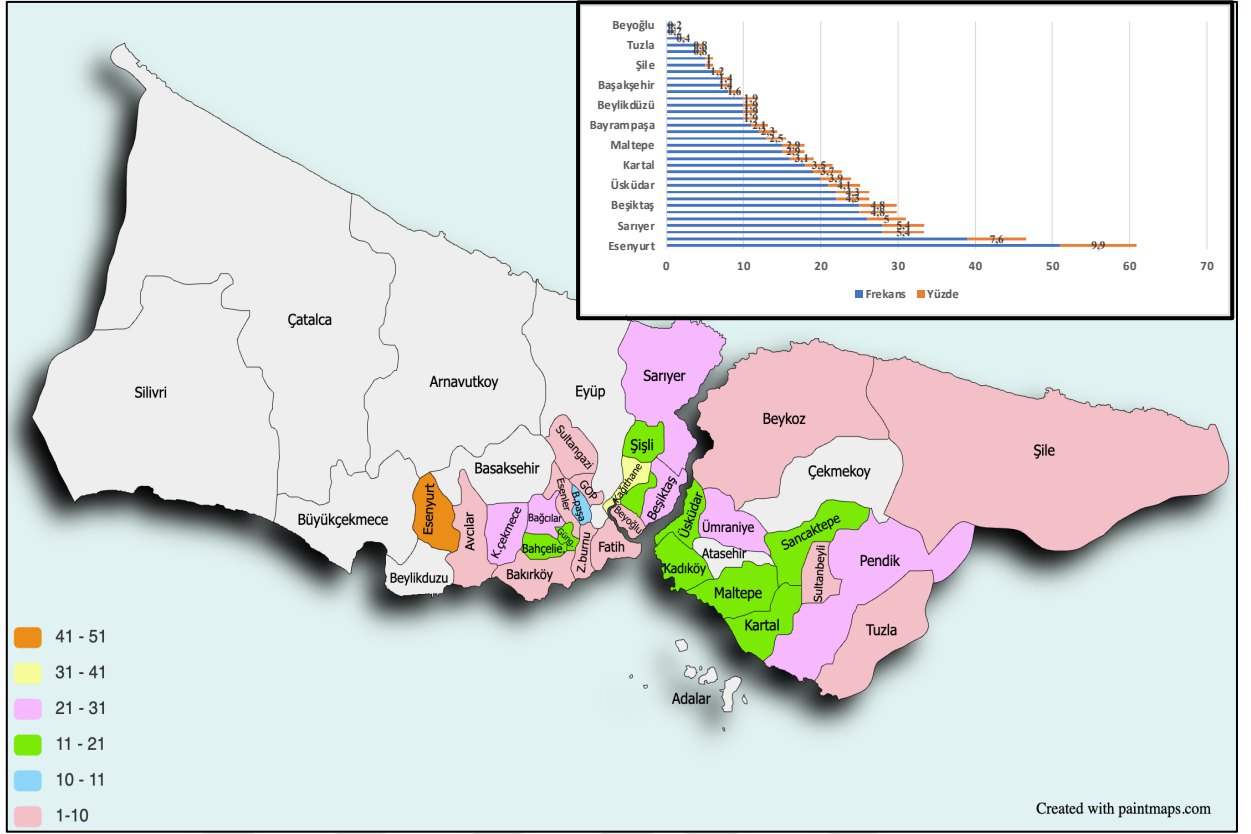
Araştırma evreni İstanbul ilinde yaşayan 0-8 yaş çocuk sahibi olan ebeveynler olarak alındı.

5.6. Araştırmanın Örneklemi

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD) ölçeğinin Türkçe geçerlilik ve güvenirlik analizlerinde, her bir aktör için hesaplanacak örneklem sayısı için Lai ve Kelley'in "Accuracy in Parameter Estimation for Targeted Effects in Structural Equation Modeling: Sample Size Planning for Narrow Confidence Intervals" adlı çalışmasının Monte Carlo simülasyonundan elde edilen veriler kullanıldı (Lai ve Kelley, 2011). Bu çalışmada, %85 güven aralığında elde edilebilecek bir sonuç için gereken örneklem sayısı 500 kişi olarak hesaplandı.

İstanbul'da yaşayan ve 0-8 yaş arası çocuk sahibi ebeveynlerin temsiliyetini sağlamak için heterojen bir örneklem dağılımı oluşturuldu. Örneklem seçiminde Türkiye İstatistik Kurumu'nun Adrese Dayalı Nüfus Kayıt verileri kullanıldı ve İstanbul'daki hane halkı nüfusu ile çocuk nüfus dağılımı göz önünde bulunduruldu. Bu doğrultuda, İstanbul'un çeşitli ilçelerinde 0-8 yaş arası çocukların nüfus yoğunluğuna göre sıralama yapılarak ulaşılabilen 34 ilçe örnekleme dahil edildi. Bu ilçelerdeki 0-8 yaş çocuk nüfus yoğunluğu dikkate alınarak hedef katılımcı sayısı belirlendi. Saha çalışmasında, İstanbul ili Ataşehir, Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Bakırköy, Başakşehir, Bayrampaşa, Beşiktaş, Beykoz, Beylikdüzü, Beyoğlu, Çekmeköy, Esenler, Esenyurt, Eyüpsultan, Fatih, Gaziosmanpaşa, Güngören, Kadıköy, Kağıthane, Kartal, Küçükçekmece, Maltepe, Pendik, Sancaktepe, Sarıyer, Sultanbeyli, Sultangazi, Şile, Şişli, Tuzla, Ümraniye, Üsküdar ve Zeytinburnu ilçelerinde toplam 2350 kişiye ulaşıldı. Çalışmaya katılmayı kabul eden ve 8 yaş altı çocuğu olan 516 katılımcının ikamet ettikleri ilçelerin dağılımı Şekil 1'de sunuldu. Bu yöntemle, İstanbul'daki çocuklu ailelerin geniş bir yelpazede temsil edilmesi sağlanmış ve heterojen bir ebeveyn popülasyonuna ulaşılmış oldu.

Ölçeğin zamansal geçerliliğini değerlendirmek amacıyla, ilk uygulamadan dört hafta sonra, katılımcılar arasından rastgele seçilen ve ikinci görüşmeyi kabul eden 52 ebeveyne ölçekler tekrar uygulandı.

*Renk cetveli ölçek dolduran kişi sayısını göstermektedir.

Şekil 1. Katılımcıların ikamet ettikleri ilçeler

5.7. Örneklem Alınma Kriterleri

Çalışmaya, 18-55 yaş aralığında olan, 0-8 yaş arasında çocuğu bulunan, ana dili Türkçe olup okuma yazma becerisine sahip tüm ebeveynler dahil edildi.

5.8. Örneklem Dışlanma Kriterleri

Ana dili Türkçe olmayan ve 18 yaş altında ya da 55 yaş üzerinde olan ebeveynler çalışma grubuna alınmadı.

5.9. Araştırmanın Etik Boyutu

Çalışma Marmara Üniversitesi Etik Kurulu'nun 09.2021.848 numaralı onayı ile gerçekleştirildi. Çalışmanın tüm katılımcılarından dijital onam alınmış olup, Helsinki Bildirgesi'ne uygun olarak yürütüldü. Saha çalışması için gereken finansal destek Marmara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri birimi tarafından TDK-2022-10641 proje kodu ile sağlandı.

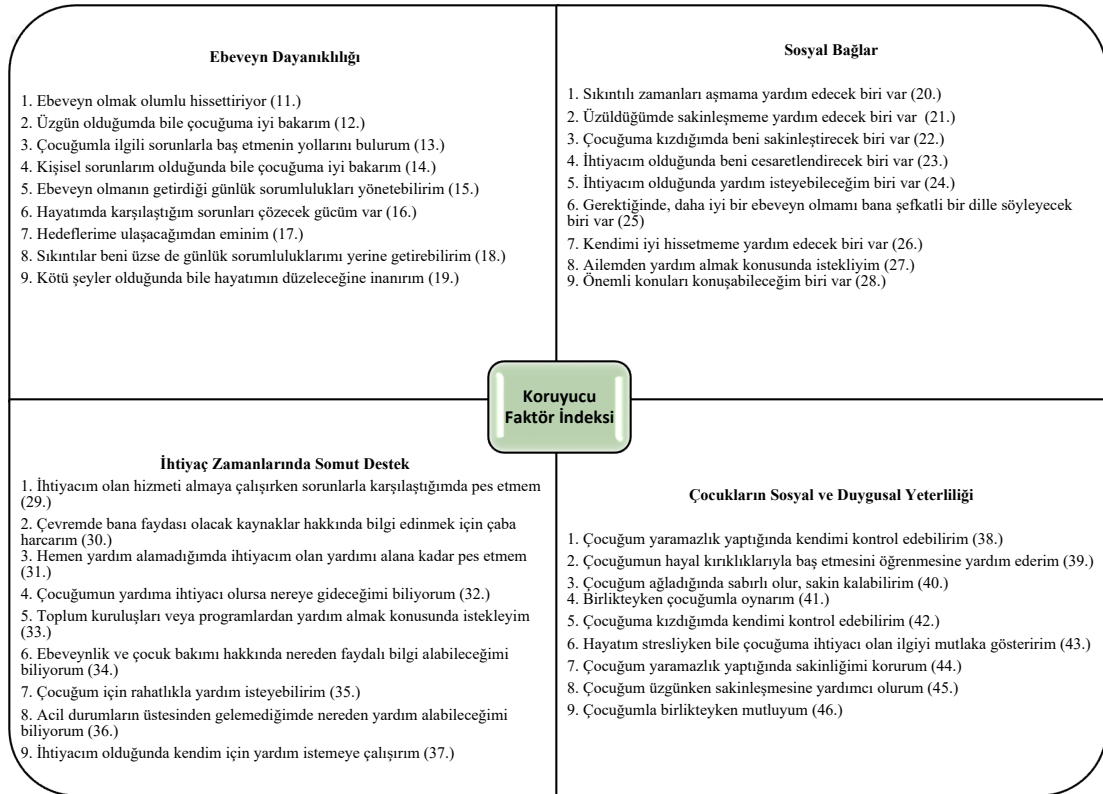
5.10. Veri Toplama Araçları

5.10.1. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği

Ebeveynlerde bulunan güçlü yönleri ve koruyucu faktörleri değerlendirmek amacıyla tasarlanmış bir değerlendirme aracıdır. Bu araç, risk faktörlerini azaltarak çocuklar ile ebeveynler için olumlu sonuçları teşvik etmeye yardımcı olabilecek güçlü ve dayanıklı alanları belirlemek için kullanılır. Ölçek, aile işlevselliğinin çeşitli alanlarıyla ilgili bir dizi soru veya ifade içerir. Örneğin, ebeveyn dayanıklılığı, sosyal bağlar, ihtiyaç zamanlarında somut destek, ebeveynlik ve çocuk gelişimi hakkındaki bilgi ve çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği. Ebeveynler veya bakım veren kişiler, bu ifadelere kendi deneyimleri ve algılarına dayanarak yanıt verirler. Ailede zaten mevcut olan koruyucu faktörler hakkında bilgi elde edilmesi, ek destek veya kaynaklara ihtiyaç duyulan alanların belirlenmesine olanak sağlar. Bu bilgiler daha sonra, her ailenin özel ihtiyaçları ve güçlü yönlerine uygun olarak şekillendirilmiş müdahaleleri ve destek hizmetlerini bilgilendirmek için kullanılabilir.

Ebeveyn tarafından öz değerlendirme yapılarak cevaplanan 46 soru ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır; 1-10 arası sorular sosyo-demografik verileri, 11-19 ifadeler ebeveyn dayanıklılığı, 20-28 ifadeler sosyal bağları, 29-37 ifadeler ihtiyaç zamanlarında somut destek, 38-46 ifadeler ise çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerini değerlendirmektedir (Ek 3.) (Kiplinger ve Browne, 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Her bir ifade beşli Likert tipinde “Kesinlikle Katılmıyorum” 0, “Kesinlikle Katılıyorum” 4 puan olacak şekilde 0-4 arasında cevaplanmaktadır. Yaygın kullanımda olan risk faktörleri tarama envanterlerinden farklı olarak olumlu yönlerin tespiti ve pekiştirilmesinin sağlanarak istismar ve ihmalin önlenmesi açısından daha kalıcı çözümler getirilmesini hedeflemektedir. Ölçek öz bildirim yapılarak uygulanabileceği gibi yapılandırılmış bir görüşme olarak da kullanılabilir (Kiplinger ve Browne, 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD) ölçeği ebeveynin olumlu yönlerine vurgu yapan bir araç olup dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ebeveyn dayanıklılığı boyutu; zorluklar, sıkıntılar, olumsuz yaşam deneyimleri ile karşı karşıya kalındığında stres yönetimi ve başa çıkma mekanizmalarını değerlendirmektedir. Sosyal bağlar boyutu; ebeveynin

duygusal, bilgilendirici manevi destek sağlayan olumlu sosyal ilişkilerini sorgulamaktadır. İhtiyaç zamanlarında somut destek; ebeveynlerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için somut destek veya hizmetlere nasıl ulaşabileceklerini değerlendirir. Çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği; ise çocukların açık iletişim kurma, duygusal farkındalık ve düzenleme, ilişki kurma ve sürdürme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olan ebeveyn-çocuk etkileşimlerini araştırır (Kiplinger ve Browne, 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Ölçekte yer alan ifadeler ve alt boyutlar Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinde yer alan ifadeler ve alt boyut ayrımı

Toplam puanın soru sayısına bölünmesi ile ölçek ortalama puanı hesaplanmaktadır. Her bir bölümün kendi içerisindeki soru puanı toplanarak, bölümde yer alan soru sayısına bölünmesi ile alt puan hesaplamaları yapılabilmektedir. Bölümlerde yer alan ortalama puan o bölümün puanını belirlerken, tüm sorulardan teker teker alınan puanın toplam soru sayısına bölünmesiyle ortaya çıkan puan Koruyucu Faktör İndeksini (KFİ)

oluşturmaktadır (Ek 4). Koruyucu Faktör İndeksi (KFİ) aynı zamanda bölümlerin ortalama değerlerinin toplamı ile de hesaplanabilmektedir (Kiplinger ve Browne, 2014; Kumpfer ve ark., 1993). Koruyucu Faktör İndeksi (KFİ) puanı; düşük: 0,00-1,99, orta: 2,00-2,99, yüksek: 3,00-3,99, maksimum: 4,00 olarak değerlendirilmektedir (Kumpfer ve ark., 1993). Düşük veya orta aralıktaki bir KFİ veya alt ölçek puanı, bir veya daha fazla koruyucu faktörün yokluğu olarak değerlendirilmemelidir. Bunun yerine, program uygulayıcıları tarafından, ebeveynin dört koruyucu faktörden birini veya daha fazlasını oluşturmasına veya güçlendirmesine yardımcı olacak fırsatlar olarak görülmelidir. Öte yandan, her alandan tam puan alınması, bireyin sosyal açıdan ideal yanıtlar vermeye yönelik bir eğilimde olduğunu gösterebilir; ancak bu durum, verilen yanıtların her zaman gerçeği yansıttığı anlamına gelmez. Sosyal olarak arzu edilen cevapların verilmesi, bireyin gerçek düşünce ve tutumlarının üzerini örtebilir ve bu da sonuçların doğruluğunu etkileyebilir. Bu nedenle, alınan puanların bireyin gerçek bilgi ve yetkinliğini ne ölçüde yansıttığını dikkatle değerlendirmek önemlidir. Yüksek aralıkta yer alan KFİ puanları veya alt ölçek puanları kişisel ve aileye ait güçlü yönlerin belirlenmesi ve desteklenmesi açısından bir fırsat olarak düşünülmelidir (Kumpfer ve ark., 1993).

5.10.2. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği

Ebeveynin koruyucu mekanizmalarını belirleyen bir diğer unsur ise çocukluk çağı olumsuz yaşantılarıdır. Olumsuz çocukluk çağı yaşantıları, istismar, ihmal, aile içi şiddet, boşanma, madde kullanımı gibi travmatik deneyimleri kapsar. Olumsuz yaşantılar ebeveynin mevcut stres algısında artma ve koruyucu mekanizmalarda abartılı yanıtı yol açabilmektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin koruyucu faktörlerini değerlendirirken çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının varlığının değerlendirmesi ve analiz edilmesi gerekmektedir (Ho ve ark., 2019; Pace ve ark., 2022). Çalışmada, ebeveynlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını değerlendirmek amacıyla 2018 yılında Gündüz ve arkadaşları tarafından Türkçe geçerlilik güvenilirliği yapılmış olan Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği (Ek 2.) kullanıldı (Gündüz ve ark., 2018).

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği (ÇÇÖYÖ) 10 sorudan oluşan 18 yaş öncesi olumsuz yaşantıları sorgulayan bir öz bildirim ölçeğidir. Aynı zamanda çalışmacı

tarafından yapılandırılmış bir görüşme ile de doldurulabilmektedir (Gündüz ve ark., 2018). Ölçekte yer alan sorular farklı çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını sorgulamakta olup “evet-hayır” şeklinde yanıtlanmaktadır (Mc Lennan ve ark., 2020; WHO, 2018). Ölçek sorularına verilen her “evet” cevabı bir puan olarak hesaplanmakta ve puan artışı çocukluk çağı olumsuz yaşantısının arttığını göstermektedir (Mc Lennan ve ark., 2020; WHO, 2018). Ölçeğin toplam puanının sınır değeri yoktur bir puan alınması durumunda ebeveynin çocukluk çağında olumsuz bir yaşantısı olduğu belirlenmiş olur (Mc Lennan ve ark., 2020; WHO, 2018). Çalışmamızda, ebeveynin duygusal dayanıklılığını, ebeveynlik özelliklerini ve aile dinamiklerini etkileyebilecek çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını belirlemek amacıyla ÇÇOYÖ ve KFETD ölçeği eş zamanlı olarak katılımcılara uygulandı.

5.11. Ön Çalışma

Ölçeğin saha çalışması öncesi, ölçekte yer alan ifadelerin anlaşılabilirliği, cevaplama zorlukları ve talimatların takip edilebilirliğini değerlendirmek amacıyla araştırmacı tarafından (NYS) yarı yapılandırılmış üç ayrı grup görüşmesi gerçekleştirildi. Bu görüşmeler için çeşitli sosyo-demografik özelliklere sahip ebeveynlerden oluşan 12 katılımcıdan oluşan bir örneklem kullanıldı. Katılımcılar eğitim düzeylerine göre gruplanarak görüşmeler gerçekleştirildi. Katılımcılara ait sosyo-demografik özellikler Tablo 1’de verildi. Her bir oturum 60 dakika olarak gerçekleştirildi. Katılımcıların seçimi, araştırma sürecini kolaylaştırmak ve zaman kısıtlamalarını dikkate almak amacıyla uygunluk örnekleme yöntemi kullanılarak yapıldı. Görüşme öncesi, katılımcılara ölçek ve onam formları ayrı ayrı dağıtıldı ve zaman tanınarak doldurmaları istendi. Orijinal ölçek kılavuzunda yer alan algoritma doğrultusunda katılımcıların ölçekte yer alan ifadeler, açıklamalar, zorlanılan alanlar ve yönergelerle ilgili görüşleri ve önerileri alındı. Oturumun sonunda, farklı ifadeler içeren cevap seçenekleri katılımcılara sunularak geri bildirimleri alındı. Katılımcılara, ölçeği cevaplarırken yaşadıkları zorlukları ve ölçekte yer alan ifadelerin onlarda hissettirdiklerini değerlendirmeleri için zaman tanındı. Elde edilen geri bildirimlere dayanarak, ölçekte gerekli düzenlemeler ve iyileştirmeler yapıldı. Bu görüşmelere ait veriler Ek 1.’de yer almaktadır.

Tablo 1. Ön çalışma- katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Medeni Durum	Meslek	Çocuk Yaş	Çocuk Cinsiyet
1.	Erkek	37	Üniversite	Evli	Mühendis	5	Erkek
2.	Kadın	35	Üniversite	Evli	Hostes	5	Kız
3.	Kadın	31	Üniversite	Evli	Ev Hanımı	3	Kız
4.	Kadın	28	Üniversite	Evli	Ev Hanımı	1	Erkek
5.	Kadın	40	Üniversite	Evli	Hemşire	7	Erkek
6.	Kadın	28	Lise	Boşanmış	Hemşire	5	Kız
7.	Kadın	28	Lise	Evli	Hemşire	6	Kız
8.	Kadın	31	Lise	Evli	Ev Hanımı	1	Erkek
9.	Kadın	28	Lise	Evli	Ev Hanımı	4	Erkek
10.	Kadın	35	İlköğretim	Evli	İşçi	2	Kız
11.	Kadın	29	İlköğretim	Evli	İşçi	5	Erkek
12.	Kadın	38	İlköğretim	Evli	İşçi	6	Kız

5.12. Sahada Verilerin Toplanması

İstanbul'da yaşayan 0-8 yaş arası çocuk sahibi farklı özelliklere sahip ebeveynlerle iletişim kurmak amacıyla gerçekleştirilen saha çalışması, deneyimli bir firma tarafından yönetildi. Bu çalışma için iki anketör görevlendirildi ve çalışmanın bütçesi TDK-2022-10641 proje kodu ile Marmara Üniversitesi BAP Komisyonu tarafından sağlandı. Anketörlere, saha çalışmasında kullanılacak sorular hakkında detaylı eğitim verildi ve saha çalışması için gerekli bilgilendirme yapıldı.

Saha çalışması sırasında, anketörlerin karşılaştığı sorunların çözümü için düzenli olarak sorumlu araştırmacı tarafından süpervizyon sağlandı. Bu süpervizyon, anketörlerle sıkı iletişim kurularak saha çalışmasının düzgün ve etkili bir şekilde yürütülmesine olanak tanıdı. Anketörler, İstanbul'un belirlenmiş ilçelerinde merkezi konumlarda yer aldı ve sokakta yüz yüze iletişim kurarak toplamda 2350 kişiye ulaştı. Çalışmaya katılmayı kabul eden ve uygun kriterleri karşılayan 516 ebeveyn ile anketörler bire bir görüşmeler gerçekleştirdi. Bu görüşmeler ortalama 30 dakika sürdü ve ölçek maddeleri katılımcıya anketör tarafından okunarak, verilen cevaplar eş zamanlı olarak dijital ortama aktarıldı. Bu yöntem, verilerin güvenilir bir şekilde toplanmasına ve çalışmanın sonuçlarının analiz edilmesine olanak sağladı.

Saha uygulaması esnasında ÇÇÖYÖ ölçeğinde 3. sırada yer alan ve cinsel istismarı sorgulayan “18 yaşından önce; ir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç...

Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşad mı ya da teşebbüs etti mi?” sorusu yanıtların aksamasına neden olduğundan çalışmacılar ile görüşülerek son soru olarak katılımcılara soruldu. Böylelikle ankete uyum artırılarak anketör ile katılımcı arasında iletişim kuvvetlendirilmiş oldu.

Ölçeğin zamansal geçerliliğini değerlendirmek amacıyla, saha uygulamasından 4 hafta sonra katılımcı 516 ebeveyn arasından rastgele seçilen ve görüşmeyi kabul eden 52 ebeveyne ölçekler yeniden uygulandı. Bu aşamada veri toplama süreci, telefon üzerinden bilgisayar destekli CATI (Computer-Assisted Telephone Interviewing) görüşme tekniği kullanılarak gerçekleştirildi. Anketörler, önceden belirlenmiş soruları bilgisayar aracılığıyla ebeveynlere yönlendirerek yanıtları kaydetti. Bu yöntem, anket sürecinin hızlı ve etkili bir şekilde gerçekleşmesini sağladı. Veri toplama süreci her bir katılımcı için 30’ar dakika sürdü. Bu süre içinde ebeveynlere ölçekte yer alan sorular ve ifadeler tekrarlandı ve yanıtları kaydedildi.

5.13. Verilerin Analizleri

Çalışmada elde edilen bulguların değerlendirilmesinde, istatistiksel analizler için SPSS 26 (IBM Inc., United States) ve SAS ® Version 9.4 (Cary, North Carolina, USA) programları kullanıldı. Nicel değişkenler, ortalama, standart sapma, medyan, minimum ve maksimum değerleri ile nitel değişkenler de frekans ve yüzde gibi tanımlayıcı istatistikler kullanılarak sunuldu. Verilerin normal dağılıma uygunluğunun değerlendirilmesinde Shapiro-Wilks testi ve Box-Plot grafiklerinden yararlanıldı.

Nicel değişkenler arasında normal dağılım gösteren iki grup değerlendirmelerinde Student t-testi, üç grup ve üzerindeki karşılaştırmalarda ise One-Way ANOVA (Analysis of Variance) testi kullanıldı. Anlamlı farklar belirlendiğinde, farklılığa neden olan grubun tespitinde p-değeri düzeltmeleri için Bonferroni testi kullanıldı.

Değişkenler arası ilişkilerin değerlendirilmesinde dağılıma göre Pearson korelasyon analizi yapıldı (Akgül ve Çevik, 2003). Bu analiz, iki nicel değişken arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için kullanıldı. Sonuçlar %95 güven aralığında değerlendirildi ve istatistiksel anlamlılık düzeyi $p < 0,05$ olarak kabul edildi.

Ölçeğin yapı geçerliğinin belirlenmesinde soru bazlı analizlerden test-tekrar test için ICC (Intraclass Correlation Coefficient) uyumları incelendi. Madde analizleri içerisinde Madde Güçlük İndeksi ve Madde Ayırt Edicilik İndeksi hesaplanarak ifadeler incelendi. Sonrasında açımlayıcı faktör analizi kullanıldı, güvenirlik düzeyinin belirlenmesi için ise Cronbach's Alfa katsayısı hesaplandı. Daha sonra Açımlayıcı Faktör Analizine (AFA) göre Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) yapıldı.

5.13.1. Geçerlik analizleri:

Ölçeğin içerik ve yapı kriter geçerliği incelendi, uzman görüşlerine dayanarak ölçeğin ölçmek istediği kavramları doğru bir şekilde temsil ettiği tespit edildi. Yapı geçerliliği için faktör analizi yöntemi kullanılarak ölçeğin alt boyutları ve genel yapısal bütünlüğü incelendi.

5.13.2. Güvenirlik analizleri:

Ölçeğin tekrarlanabilirlik ve tutarlılık özellikleri değerlendirildi. Bu değerlendirme sürecinde, Cronbach'ın alfa katsayısı kullanılarak ölçeğin iç tutarlılığı hesaplandı. İç tutarlılık, ölçeğin farklı maddeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi yoluyla belirlendi. Yüksek bir alfa katsayısı, ölçeğin farklı maddeleri arasında güçlü ve tutarlı bir ilişki olduğunu işaret ederken, düşük bir alfa katsayısı, ölçeğin maddeleri arasında zayıf bir ilişki olduğunu ve bu nedenle ölçeğin iç tutarlılığının sorgulanması gerektiğini göstermektedir (Tablo 2). Bu analizler, ölçeğin güvenirliği hakkında önemli bilgiler sağlayarak araştırmacılara güvenilir sonuçlar elde etme konusunda rehberlik etmektedir.

Tablo 2. Cronbach Alfa katsayısının değerlendirilmesi

$0,0 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir.
$0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenirliktedir
$0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise oldukça güvenilirirdir.
$0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

*(Karagöz, 2014)

Özetle çalışmada aşağıdaki adımlar izlenmiştir;

1. **Adım:** İngilizce ölçek maddelerinin Türkçe'ye çevirisinin yapılması ve uzman görüşüne sunulması.
2. **Adım:** Ölçeğin 4 faktörlü 36 maddelik yapısının Türk örneklemeine uygunluğunun Doğrulayıcı Faktör Analizi ile sınanması
3. **Adım:** Ölçeğin özgün yapısının maddeler ve ölçek toplamı arasındaki ilişkilerin sınanması amacı ile madde analizi yapılması
4. **Adım:** Ölçeğin özgün yapısı Açımlayıcı Faktör Analizi ile incelenmesi
5. **Adım:** Ölçeğin özgün yapısını yapının iç tutarlığının belirlenmesi ve madde güçlükle indeksleri ve madde ayırt edicilik indekslerinin hesaplanması
6. **Adım:** Ölçeğin Türkçe versiyonundan elde edilen ölçümlerin zamana karşı geçerliğinin sınanması. Soru bazlı geçerlilik sağlanmasına yönelik Test-Tekrar testler arasındaki uyumun değerlendirilmesi.

5.14. Çocuğun Korunmasında Ailenin Güçlendirilmesi Başlıklı Çalıştay

Sonuçları

Çalışmanın ikinci aşamasında, ebeveynlerin çocuklarının gelişimini destekleyerek bilgi, tutum ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayan bir eğitim programı geliştirilmesine yönelik alt yapı oluşturmak amacıyla 12 Nisan 2023 tarihinde “Çocuğun Korunmasında Ailenin Güçlendirilmesi” başlıklı bir çalıştay gerçekleştirildi (Ek 6.). Çalıştay, Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Sosyal Pediatri Bilim Dalı ve Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD, Sosyal Pediatri Doktora programı bünyesinde, uluslararası katılımlı ve çok disiplinli bir ekip ile gerçekleştirildi. Bu çalıştayda, saha ön sonuçları katılımcılar ile paylaşıldı, ülkemizde mevcut durum değerlendirildi, farklı ülkelerde kullanılan toplum temelli aile eğitim programları (Ek 5.) incelendi ve katılımcıların görüşleri alındı. Kültürel normlara uygun mevcut sistemler ile entegre bir program geliştirilebilmesi için; resmî kurumlar ve sivil toplum kuruluşları iş birliğine davet edildi. Bu sempozyuma çocuk sağlığı ve hastalıkları uzmanları, adli tıp uzmanları, eğitim uzmanları, psikologlar ve sosyal hizmet uzmanları katıldı. Aynı toplantıda, toplumsal kaynaklar belirlendi ve ailelerle paylaşılması amacıyla ön hazırlık yapılması planlandı. Ebeveynlere pratikte uygulanabilir bilgi ve kaynaklar sunmayı hedefleyen materyallerin oluşturulması, toplumun sosyokültürel yapısına

uygun ve ihtiyaçlara cevap verecek eğitim programlarının oluşturulması hususunda fikir birliğine varıldı.

Çalışmanın ikinci basamağında gerçekleştirilen toplantının ıktıları aşağıdaki gibidir:

5.14.1. Eğitim programının ana çatısı:

Toplantıda, ebeveynlerin çocuklarının gelişimini desteklemek için bilgi, tutum ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayan eğitim programının ana çatısı belirlendi. Program, anne ve babalara yönelik bebek bakımı ve gelişimi, ocuk yetiştirme ve ebeveynlik, ocuk ihmal ve istismarının önlenmesi gibi konuları kapsaması gerektiği konusunda fikir birliğine varıldı.

5.14.2. Görsel ve işitsel temelli eğitim materyalleri:

Toplantıda, eğitim programının etkili bir şekilde sunulabilmesi için görsel ve işitsel temelli eğitim materyalleri geliştirilmesi gerekliliği ve bu materyallerin ebeveynlere pratik becerilerin kazandırılmasını desteklenmesindeki önemi vurgulandı.

5.14.3. Toplumsal kaynakların belirlenmesi:

Toplantıda, ebeveynlere sunulacak olan toplumsal kaynaklar belirlendi. Ebeveynlere ocuk bakımı, gelişimi ve ebeveynlik konularında pratik bilgiler ve kaynaklar sunulmasının gerekliliği dile getirildi. Özellikle lkemizde T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde yürütülen sosyal destek programları yanında yerel yönetimler tarafından ve sivil toplum kuruluşları tarafından da ebeveyn ve aile odaklı sosyal destek programlarının mevcut olduğu görüldü.

5.14.4. İş birliği ve entegrasyon:

Çalışma kapsamında, aile ve sosyal hizmetler il Müdürlükleri, belediye ve ilçedeki aile ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yapılması önerildi. Bu sayede eğitim programının, Türkiye'deki koruma sistemleriyle entegre edilmesi ve toplumun sosyokültürel yapısına uygun bir şekilde tasarlanması hedeflendi.

6. BULGULAR

6.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

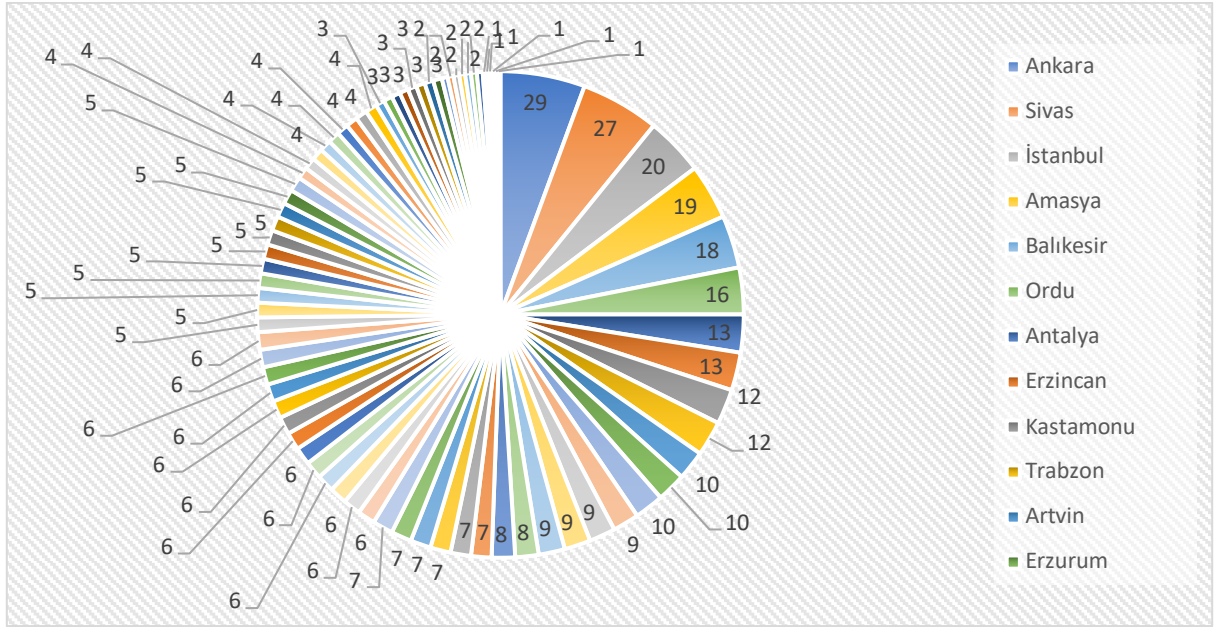
Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği toplam 516 katılımcıya uygulandı. Katılımcıların sosyo-demografik verileri Tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Demografik özelliklerinin dağılımı

		n (%)
Cinsiyet	Kadın	259 (50,2)
	Erkek	257 (49,8)
Yaş	<i>Ort±Ss</i>	34,96±4,89
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	35 (25-44)
	18-34	207 (41,1)
	35-44	309 (59,9)
Medeni Durum	Evli	488 (94,6)
	Dul/Boşanmış	28 (5,4)
En Küçük Çocuğunun Yaşı	<i>Ort±Ss</i>	4,06±2,03
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	4 (0-8)
En küçük çocuğunun cinsiyeti	Kız	267 (51,7)
	Erkek	249 (48,3)
Eğitim düzeyi	≤Ortaokul (≤8 yıl)	115 (22,3)
	Lise (9-12 yıl)	249 (48,3)
	≥Üniversite (≥13 yıl)	152 (29,5)

Çalışmaya katılanların %50,2’si (n=259) kadın, %49,8’i (n=257) erkek idi. Katılımcıların yaşları 25 ile 44 arasında değişmekte olup; ortalaması 34,96±4,89 idi. Yaş dağılımına bakıldığında katılımcıların %40,1’i 18-34 yaş aralığında, %59,9’u 34-44 yaş aralığında idi. Katılımcıların %94,6’sının (n=488) evli, %5,4’ü (n=28) dul/boşanmış olduğu saptandı. Katılımcıların en küçük çocuklarının yaş dağılımı 0 ile 8 yaş arasında değişmekte olup; ortalaması 4,06±2,03 idi ve %51,7’si (n=267) kız iken; %48,3’ü (n=249) erkek idi.

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; ortalama eğitim yıllarının 12.08 ±3.334 yıl olduğu görüldü. Eğitim düzeyinin; %22,3’ünde (n=115) ortaokul ve altı, %48,3’ünde (n=249) lise, %29,5’inde (n=152) ise üniversite ve üzeri olduğu görüldü. Katılımcıların memleket dağılımları Türkiye’nin değişik yörelerini temsil eden heterojen bir dağılım göstermekte idi (Şekil 3.).

Şekil 3. Katılımcıların Memleketlerinin Dağılımı

Katılımcıların KFETD Ölçeğine verdikleri yanıtlarının dağılımı Tablo 4'e verildi.

Tablo 4. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeğine verilen yanıtların dağılımı

	Bu bana veya değerlerime HİÇ UYGUN DEĞİL		Bu bana veya değerlerime PEK UYGUN DEĞİL		Bu bana veya değerlerime BİRAZ UYGUN		Bu bana veya değerlerime UYGUN		Bu bana veya değerlerime ÇOK UYGUN	
	0		1		2		3		4	
	N	%	N	%	n	%	N	%	N	%
1. Ebeveyn olmak olumlu hissettiriyor	0	0,0	0	0,0	23	4,5	158	30,6	335	64,9
2. Üzgün olduğunda bile çocuğuma iyi bakarım	0	0,0	5	1,0	51	9,9	263	51,0	197	38,2
3. Çocuğumla ilgili sorunlarla baş etmenin yollarını bulurum	0	0,0	7	1,4	46	8,9	250	48,4	213	41,3
4. Kişisel sorunlarım olduğunda bile çocuğuma iyi bakarım	1	0,2	5	1,0	65	12,6	240	46,5	205	39,7
5. Ebeveyn getirdiği günlük sorumlulukları yönetebilirim	0	0,0	9	1,7	59	11,4	261	50,6	187	36,2
6. Hayatımda karşılaştığım sorunları çözecek gücüm var	2	0,4	10	1,9	77	14,9	256	49,6	171	33,1
7. Hedeflerime ulaşacağımdan eminim	8	1,6	15	2,9	100	19,4	242	46,9	151	29,3
8. Sıkıntılar beni üzse de günlük sorumluluklarımı yerine getirebilirim	0	0,0	9	1,7	74	14,3	253	49,0	180	34,9
9. Kötü şeyler olduğunda bile hayatımın düzeleceğine inanırım	3	0,6	21	4,1	83	16,1	259	50,2	150	29,1
10. Sıkıntılı zamanları aşmama yardım edecek biri var	2	0,4	15	2,9	75	14,5	233	45,2	191	37,0
11. Üzüldüğümde sakinleşmeye yardım edecek biri var	2	0,4	19	3,7	75	14,5	228	44,2	192	37,2
12. Çocuğuma kızdığımda beni sakinleştirecek biri var	4	0,8	17	3,3	77	14,9	248	48,1	170	32,9
13. İhtiyacım olduğunda beni cesaretlendirecek biri var	2	0,4	27	5,2	78	15,1	251	48,6	158	30,6
14. İhtiyacım olduğunda yardım isteyebileceğim biri var	3	0,6	21	4,1	76	14,7	246	47,7	170	32,9
15. Gerektiğinde, daha iyi bir ebeveyn olmama bana sefkatli bir dille söyleyecek biri var	2	0,4	13	2,5	70	13,6	274	53,1	157	30,4
16. Kendimi iyi hissetmeme yardım edecek biri var	5	1,0	19	3,7	74	14,3	266	51,6	152	29,5
17. Ailemden yardım almak konusunda istekliyim	7	1,4	17	3,3	80	15,5	240	46,5	172	33,3
18. Önemli konuları konuşabileceğim biri var	2	0,4	14	2,7	81	15,7	261	50,6	158	30,6
19. İhtiyacım olan hizmeti almaya çalışırken sorunlarla karşılaştığımda pes etmem	0	0,0	17	3,3	84	16,3	256	49,6	159	30,8
20. Çevremde bana faydası olacak kaynaklar hakkında bilgi edinmek için çaba harcarım	0	0,0	16	3,1	60	11,6	289	56,0	151	29,3
21. Hemen yardım alamadığımda ihtiyacım olan yardımı alana kadar pes etmem	0	0,0	11	2,1	78	15,1	281	54,5	146	28,3
22. Çocuğumun yardımı ihtiyacı olursa nereye gideceğimi biliyorum	2	0,4	8	1,6	74	14,3	271	52,5	161	31,2
23. Toplum kuruluşları veya programlardan yardım almak konusunda istekliyim	5	1,0	22	4,3	68	13,2	254	49,2	167	32,4
24. Ebeveynlik ve çocuk bakımı hakkında nereden faydalı bilgi alabileceğimi biliyorum	2	0,4	9	1,7	69	13,4	269	52,1	167	32,4
25. Çocuğum için rahatlıkla yardım isteyebilirim	0	0,0	6	1,2	59	11,4	244	47,3	207	40,1
26. Acil durumların üstesinden gelemediğimde nereden yardım alabileceğimi biliyorum	0	0,0	10	1,9	66	12,8	280	54,3	160	31,0
27. İhtiyacım olduğunda kendim için yardım istemeye çalışırım	3	0,6	14	2,7	78	15,1	271	52,5	150	29,1
28. Çocuğum yaramazlık yaptığında kendimi kontrol edebilirim	1	0,2	11	2,1	51	9,9	282	54,7	171	33,1
29. Çocuğumun hayal kırıklıklarıyla baş etmesini öğrenmesine yardım ederim	1	0,2	9	1,7	56	10,9	256	49,6	194	37,6
30. Çocuğum ağladığında sabırlı olur, sakin kalabilirim	1	0,2	11	2,1	71	13,8	255	49,4	178	34,5
31. Birlikteyken çocuğumla oynarım	0	0,0	12	2,3	52	10,1	239	46,3	213	41,3
32. Çocuğuma kızdığımda kendimi kontrol edebilirim	0	0,0	11	2,1	64	12,4	262	50,8	179	34,7
33. Hayatım stresliken bile çocuğuma ihtiyacı olan ilgiyi mutlaka gösteririm	0	0,0	7	1,4	57	11,0	270	52,3	182	35,3
34. Çocuğum yaramazlık yaptığında sakinliğimi korurum	0	0,0	12	2,3	71	13,8	260	50,4	173	33,5
35. Çocuğum üzgünken sakinleşmesine yardımcı olurum	0	0,0	6	1,2	48	9,3	249	48,3	213	41,3
36. Çocuğumla birlikteyken mutluyum	0	0,0	3	0,6	30	5,8	178	34,5	305	59,1

6.2. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizi

Ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach Alfa) yararlanıldı. Soruların alfa katsayısına ne derecede ve ne yönde etkide bulunduklarını saptayabilmek için; “Değişken Silindiği Takdirde Ölçeğin Alfa Katsayısı” (Alpha if item deleted) değeri hesaplandı. Söz konusu değerler, herhangi bir değişken silindiği takdirde, geri kalan değişkenlerin iç tutarlılıklarını göstermektedir.

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin iç tutarlılığının incelenmesi sonrasında $\alpha = 0,948$ güvenilirlik değeri elde edildi. Buna göre ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu görüldü.

Tablo 5. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği faktörleri oluşturan maddelerin güvenilirliğe etkileri

	Madde silindiğinde ölçek ortalaması	Madde silindiğinde ölçek varyansı	Düzeltilmiş madde bütün korelasyonu	Madde silindiğinde Cronbach Alfa
KFETD 1	145,47	252,646	0,323	0,948
KFETD 2	145,81	249,167	0,436	0,947
KFETD 3	145,78	247,838	0,489	0,947
KFETD 4	145,83	246,790	0,510	0,947
KFETD 5	145,86	246,965	0,511	0,947
KFETD 6	145,94	244,977	0,559	0,947
KFETD 7	146,08	243,857	0,529	0,947
KFETD 8	145,91	245,841	0,545	0,947
KFETD 9	146,04	243,142	0,591	0,946
KFETD 10	145,92	242,011	0,649	0,946
KFETD 11	145,93	242,186	0,622	0,946
KFETD 12	145,98	242,272	0,623	0,946
KFETD 13	146,04	241,173	0,653	0,946
KFETD 14	145,99	241,763	0,637	0,946
KFETD 15	145,97	243,467	0,632	0,946
KFETD 16	146,03	241,894	0,639	0,946
KFETD 17	146,00	242,101	0,599	0,946
KFETD 18	145,99	243,118	0,626	0,946
KFETD 19	146,00	243,992	0,591	0,946
KFETD 20	145,96	244,950	0,592	0,946
KFETD 21	145,99	245,035	0,594	0,946
KFETD 22	145,95	246,196	0,527	0,947
KFETD 23	146,00	242,771	0,586	0,946
KFETD 24	145,93	245,426	0,558	0,947
KFETD 25	145,81	247,528	0,490	0,947
KFETD 26	145,93	245,228	0,595	0,946
KFETD 27	146,01	244,206	0,581	0,946
KFETD 28	145,89	245,169	0,595	0,946
KFETD 29	145,85	245,841	0,552	0,947
KFETD 30	145,92	244,445	0,591	0,946
KFETD 31	145,81	246,997	0,491	0,947
KFETD 32	145,90	245,084	0,584	0,946
KFETD 33	145,86	246,513	0,550	0,947
KFETD 34	145,92	244,773	0,587	0,946
KFETD 35	145,78	246,320	0,564	0,947
KFETD 36	145,55	249,657	0,439	0,947

Faktörü oluşturan maddelerin güvenilirlik düzeyine etkileri ise Tablo 5’da sunuldu. Tabloda yer alan Madde Silindiğinde Cronbach Alfa değerleri incelendiğinde değerlerin 0,946 ile 0,948 arasında değiştiği ve çok iyi düzeyde olduğu, herhangi bir maddenin ölçekten çıkarılmasının güvenilirliği arttırmayacağı tespit edildi (Tablo 5).

Tablo 6. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği iç tutarlılık değerinin dağılımı

	Soru sayısı	Cronbach's Alpha
KFETD Toplam	36	0,948

6.2.1. Madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi analizi

Madde analizlerinin test edilmesinde başka bir yöntem olan madde güçlük indeksi ve madde ayırt ediciliğine bakmak için persentilleri üst %27'lik dilimde kalan ile alt %27'lik dilimde kalan olgular dikkate alındığında sorulara verilen cevapların ne kadar tutarlı olduğu görüldü.

Her soru bu iki dilime göre değerlendirildi ve sonuçlar Tablo 7.'de gösterildi.

Tablo 7. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeğinin madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi analizi

	Alt %27 Ort±Ss	Üst %27 Ort±Ss	Test değeri T	^a p
KFETD 1	3,36±0,73	3,71±0,46	4,714	0,001**
KFETD 2	2,90±0,71	3,55±0,50	8,937	0,001**
KFETD 3	2,89±0,75	3,60±0,52	9,214	0,001**
KFETD 4	2,81±0,81	3,60±0,51	9,893	0,001**
KFETD 5	2,75±0,75	3,63±0,49	11,552	0,001**
KFETD 6	2,53±0,80	3,55±0,50	12,847	0,001**
KFETD 7	2,30±0,93	3,47±0,56	12,761	0,001**
KFETD 8	2,59±0,72	3,57±0,51	13,056	0,001**
KFETD 9	2,36±0,83	3,53±0,58	13,600	0,001**
KFETD 10	2,42±0,83	3,69±0,46	15,644	0,001**
KFETD 11	2,37±0,84	3,63±0,49	15,244	0,001**
KFETD 12	2,37±0,92	3,58±0,51	13,654	0,001**
KFETD 13	2,27±0,85	3,62±0,50	16,072	0,001**
KFETD 14	2,36±0,90	3,60±0,52	14,110	0,001**
KFETD 15	2,45±0,78	3,57±0,51	14,163	0,001**
KFETD 16	2,38±0,95	3,56±0,54	12,721	0,001**
KFETD 17	2,32±0,90	3,58±0,52	14,325	0,001**
KFETD 18	2,35±0,75	3,59±0,51	16,097	0,001**
KFETD 19	2,47±0,77	3,58±0,50	14,117	0,001**
KFETD 20	2,50±0,78	3,54±0,50	13,137	0,001**
KFETD 21	2,53±0,74	3,53±0,50	13,154	0,001**
KFETD 22	2,60±0,81	3,55±0,54	11,544	0,001**
KFETD 23	2,42±0,94	3,58±0,55	12,536	0,001**
KFETD 24	2,55±0,76	3,53±0,52	12,435	0,001**
KFETD 25	2,76±0,74	3,64±0,52	11,494	0,001**
KFETD 26	2,59±0,75	3,56±0,51	12,606	0,001**
KFETD 27	2,50±0,85	3,54±0,51	12,246	0,001**
KFETD 28	2,64±0,80	3,56±0,51	11,442	0,001**
KFETD 29	2,71±0,82	3,50±0,50	9,789	0,001**
KFETD 30	2,53±0,80	3,55±0,51	12,563	0,001**
KFETD 31	2,76±0,80	3,63±0,51	10,918	0,001**
KFETD 32	2,62±0,78	3,57±0,53	11,864	0,001**
KFETD 33	2,71±0,73	3,58±0,52	11,378	0,001**
KFETD 34	2,52±0,74	3,60±0,52	14,114	0,001**
KFETD 35	2,81±0,78	3,58±0,49	9,859	0,001**
KFETD 36	3,20±0,79	3,78±0,42	7,585	0,001**

^aStudent-t Test

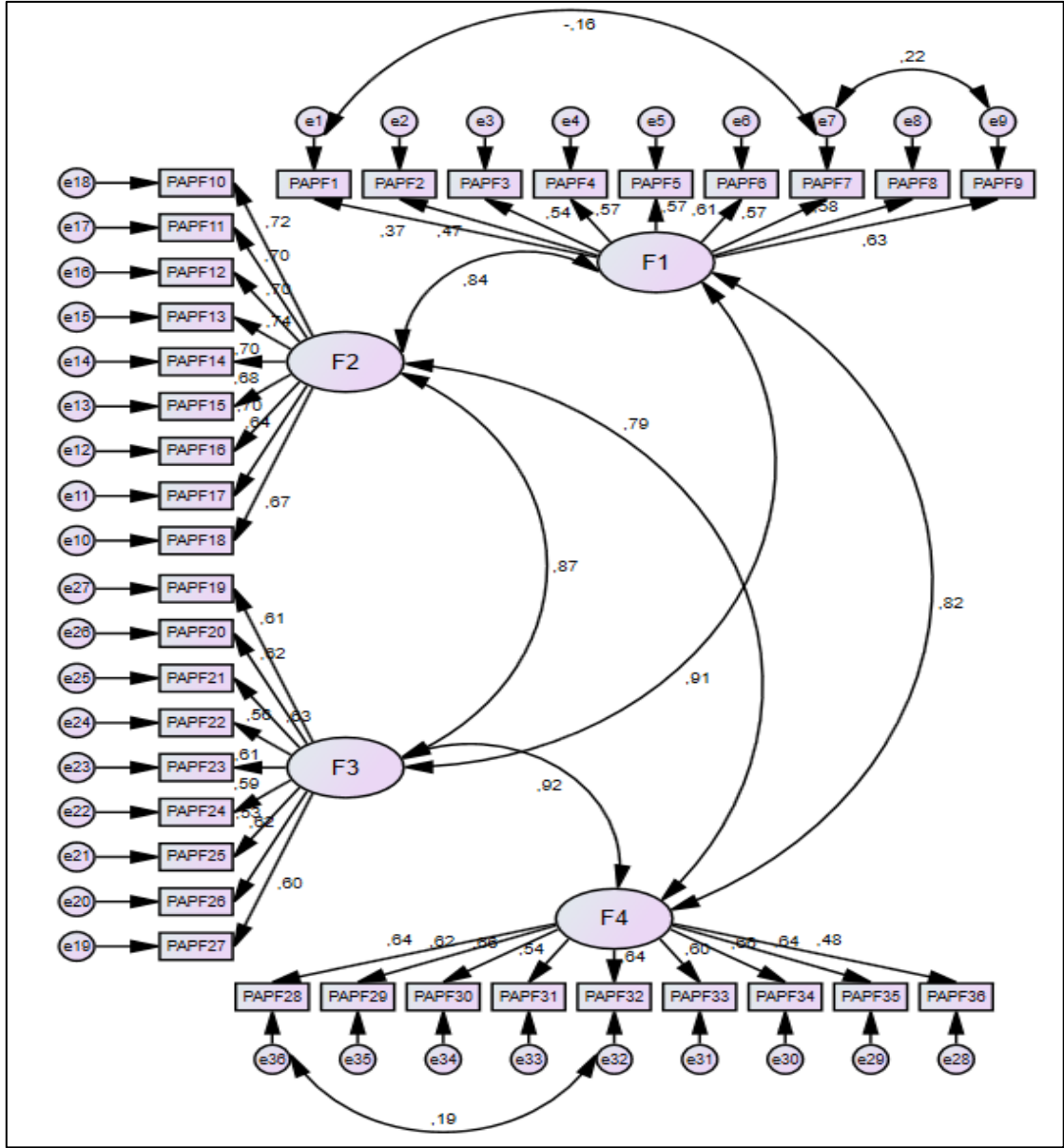
**p<0,01

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin soru bazlı değerlendirmeleri bakıldığında üst %27 grubundaki katılımcıların KFETD ölçeğindeki tüm sorulardan aldıkları puanlar, alt %27 grubundakilerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,001$; $p<0,01$). Bu veri tüm maddelerin ayırt edicilik konusunda yeterli olduğunu göstermektedir.

6.2.2. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği

doğrulayıcı faktör analizi sonuçları

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği doğrulayıcı faktör analizi sonuçları toplam 516 katılımcıya uygulandı. Doğrulayıcı faktör analizi grafiği Şekil 4.'de yer almaktadır.

Şekil 4. Korumucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğine İlişkin Doğrulayıcı Faktör Analizi Grafiği

Doğrulayıcı faktör analizinin test edilebilmesi için kurulan modelde yer alan boyutlar için uyum ölçütleri (uyum iyiliği indeksleri ve düzeltilmeli Ki-kare (χ^2/df) değeri) Tablo 8’de görülmektedir.

Tablo 8. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği doğrulayıcı faktör analizine ait uyum ölçütleri

Uyum Ölçütleri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Sonuçları	Uyum
RMSEA	$0 < \text{RMSEA} < 0,05$	$0,05 \leq \text{RMSEA} \leq 0,10$	0,032	İyi uyum
NFI	$0,95 \leq \text{NFI} \leq 1$	$0,90 \leq \text{NFI} \leq 0,95$	0,88	-
NNFI	$0,97 \leq \text{NNFI} \leq 1$	$0,95 \leq \text{NNFI} \leq 0,97$	0,95	İyi uyum
CFI	$0,97 \leq \text{CFI} \leq 1$	$0,95 \leq \text{CFI} \leq 0,97$	0,95	İyi uyum
IFI	$0,95 \leq \text{IFI} \leq 1$	$0,90 \leq \text{IFI} \leq 0,95$	0,95	İyi uyum
RFI	$0,90 \leq \text{RFI} \leq 1$	$0,85 \leq \text{RFI} \leq 0,90$	0,87	Kabul Edilebilir
SRMR	$0 \leq \text{SRMR} \leq 0,05$	$0,05 \leq \text{SRMR} \leq 0,10$	0,035	İyi uyum
GFI	$0,95 \leq \text{GFI} \leq 1$	$0,90 \leq \text{GFI} \leq 0,95$	0,91	Kabul Edilebilir
AGFI	$0,90 \leq \text{AGFI} \leq 1$	$0,85 \leq \text{AGFI} \leq 0,90$	0,90	İyi uyum
χ^2 / df (894.527 / 585)	$0 \leq \chi^2 / \text{df} \leq 3$	$3 \leq \chi^2 / \text{df} \leq 5$	1,529	İyi uyum

RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation); NFI (Normed Fit Index); NNFI (Non-Normed Fit Index) CFI (Comparative Fit Index), IFI (Incremental Fit Index), RFI (Relative Fit Index), SRMR (Standardized Root Mean Square Residual), GFI (Goodness-of-Fit Index), AGFI (Adjusted Goodness-of-Fit Index)

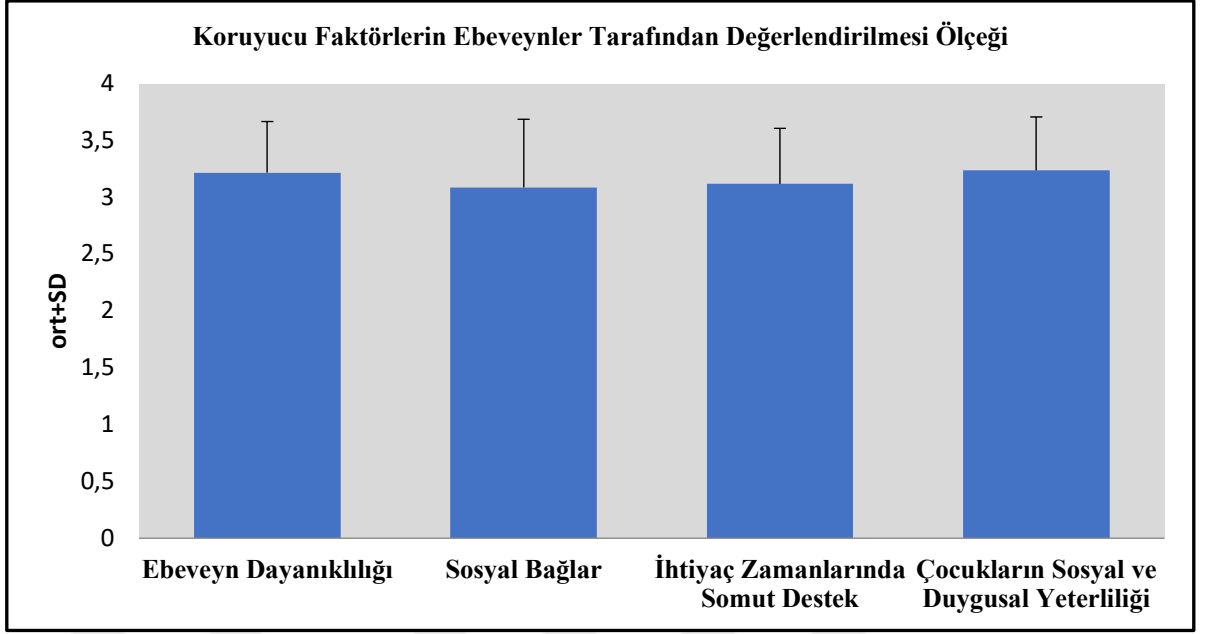
Modelin sonuçları incelendiğinde; Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) uyum ölçütü 0,032 olup, iyi uyum göstermektedir. Diğer uyum ölçütlerinden NNFI, CFI, IFI, SRMR, AGFI ölçütleri de iyi uyum gösterirken; RFI, GFI ölçütleri de kabul edilebilir uyum göstermektedir. Buna göre uyum ölçütlerinin iyi uyum ve kabul edilebilir uyum göstermeleri ayrıca düzeltmeli ki-kare değerinin de iyi uyum göstermesi, verilerimizin iyi uyuma sahip olduğu ve modelimizin istatistiksel olarak anlamlı ve geçerli olduğunu göstermektedir ($p=0,001$; $p<0,01$).

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD) Ölçeği 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek alt boyutlarına ait puanlar Tablo 9’da görülmektedir.

Tablo 9. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği faktörlerinin puanları ve iç tutarlılık değerlerinin dağılımı

	Soru sayısı	Ort±Ss	Medyan (Min-Maks)	Cronbach's Alpha
Faktör 1 (Ebeveyn Dayanıklılığı)	9	3,22±0,45	3,3 (0,9-4)	0,795
Faktör 2 (Sosyal Bağlar)	9	3,09±0,6	3,2 (0,1-4)	0,893
Faktör 3 (İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek)	9	3,12±0,49	3,2 (1,1-4)	0,832
Faktör 4 (Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği)	9	3,24±0,47	3,3 (1,1-4)	0,842
Toplam	36	3,17±0,45	3,3 (1,3-4)	0,948

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı” alt boyutundan aldıkları puanlar 0,9 ile 4 arasında değişmekte olup; ortalaması 3,22±0,45; “Sosyal Bağlar” alt boyutundan aldıkları puanlar 0,1 ile 4 arasında değişmekte olup; ortalaması 3,09±0,6; “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek” alt boyutundan aldıkları puanlar 1,1 ile 4 arasında değişmekte olup; ortalaması 3,12±0,49; “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” 1,1 ile 4 arasında değişmekte olup; ortalaması 3,24±0,47tir. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar ise 1,3 ile 4 arasında değişmekte olup; ortalaması 3,17±0,45’tir (Tablo 9). Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğine ait alt boyut puan dağılımları Şekil 5’te yer almaktadır.

Şekil 5. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği Faktörlerinin Alt Boyut Puanları Dağılımı

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği maddelerinin iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alfa değerleri incelendiğinde; Faktör 1 (Ebeveyn Dayanıklılığı) alt boyutu için Cronbach Alfa değeri 0,795; Faktör 2 (Sosyal Bağlar) alt boyutu için 0,893; Faktör 3 (İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek) alt boyutu için 0,832; ve Faktör 4 (Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği) alt boyutu için 0,842 olarak saptandı. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği toplamına ilişkin Cronbach Alfa değeri ise 0,948 olarak saptandı; buna göre ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu tespit edildi.

6.2.3. Test-tekrar test analizleri

Test-tekrar test analizleri 52 katılımcı ile yapıldı. Çalışmaya katılanların %42,3'ü (n=22) erkek, %47,7'si (n=30) kadın idi. Katılımcıların yaşları 28 ile 44 arasında değişmekte olup; ortalaması $38,71 \pm 5,89$ saptandı (Tablo 10).

Tablo 10. Test-Tekrar test demografik özelliklerin dağılımı

		n (%)
Cinsiyet	Kadın	22 (42,3)
	Erkek	30 (57,7)
Yaş	<i>Ort±Ss</i>	36.46±4,31
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	36,5 (25-44)
	18-34	15 (28,8)
	35-44	37 (71,2)
Medeni durum	Evli	46 (88,5)
	Dul/Boşanmış	6 (11,5)
8 yaşından küçük çocuğu olma durumu	Yok	0 (0)
	Var	52 (100)
En küçük çocuğunun yaşı	<i>Ort±Ss</i>	4,73±2,10
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	4,9 (0,7-8)
En küçük çocuğunun cinsiyeti	Erkek	24 (46,2)
	Kız	28 (53,8)
Eğitim düzeyi	≤ Ortaokul (≤8 yıl)	1 (1,9)
	Lise (12 yıl)	37 (71,2)
	≥ Üniversite (≥16yıl)	14 (26,9)

Katılımcıların %88,5'i (n=46) evli, %11,5'i (n=6) dul/boşanmış idi. Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde; %1,9'u (n=1) ortaokul ve altı, %71,2'si (n=37) lise, %26,9'u (n=14) üniversite ve üzeri bir okuldan mezun oldukları görüldü. Katılımcıların en küçük çocuklarının yaş ortalaması 4,73±2,10 yaş iken %46,2'si (n=24) erkek ve %53,8'i (n=28) kız idi (Tablo 10).

Katılımcıların KFETD Ölçeği Test-Tekrar Test yanıtlarının dağılımı Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği test-tekrartest sonuçlarının dağılımı

		Test						Tekrar Test					
		Bu bana veya değerlerime BİRAZ UYGUN		Bu bana veya değerlerime UYGUN		Bu bana veya değerlerime ÇOK UYGUN		Bu bana veya değerlerime BİRAZ UYGUN		Bu bana veya değerlerime UYGUN		Bu bana veya değerlerime ÇOK UYGUN	
		n	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1.	Ebeveyn olmak olumlu hissettiriyor	1	1,9	22	42,3	29	55,8	1	1,9	22	42,3	29	55,8
2.	Üzgün olduğunda bile çocuğuma iyi bakırım	1	1,9	32	61,5	19	36,5	1	1,9	32	61,5	19	36,5
3.	Çocuğumla ilgili sorunlarla baş etmenin yollarını bulurum	0	0,0	24	46,2	28	53,8	0	0,0	24	46,2	28	53,8
4.	Kişisel sorunlarım olduğunda bile çocuğuma iyi bakırım	1	1,9	31	59,6	20	38,5	1	1,9	31	59,6	20	38,5
5.	Ebeveynliğin getirdiği günlük sorumlulukları yönetebilirim	1	1,9	27	51,9	24	46,2	1	1,9	27	51,9	24	46,2
6.	Hayatımda karşılaştığım sorunları çözecek gücüm var	2	3,8	20	38,5	30	57,7	2	3,8	20	38,5	30	57,7
7.	Hedeflerime ulaşacağımdan eminim	0	0,0	34	65,4	18	34,6	0	0,0	34	65,4	18	34,6
8.	Sıkıntılar beni üze de günlük sorumluluklarımı yerine getirebilirim	1	1,9	21	40,4	30	57,7	1	1,9	21	40,4	30	57,7
9.	Kötü şeyler olduğunda bile hayatımın düzeleceğine inanırım	0	0,0	27	51,9	25	48,1	0	0,0	27	51,9	25	48,1
10.	Sıkıntılı zamanları aşmama yardım edecek biri var	1	1,9	25	48,1	26	50,0	1	1,9	25	48,1	26	50,0
11.	Üzüldüğümde sakinleşmeye yardım edecek biri var	0	0,0	27	51,9	25	48,1	0	0,0	27	51,9	25	48,1
12.	Çocuğuma kızdığımda beni sakinleştirecek biri var	0	0,0	29	55,8	23	44,2	0	0,0	29	55,8	23	44,2
13.	İhtiyacım olduğunda beni cesaretlendirecek biri var	1	1,9	21	40,4	30	57,7	1	1,9	21	40,4	30	57,7
14.	İhtiyacım olduğunda yardım isteyebileceğim biri var	0	0,0	27	51,9	25	48,1	0	0,0	27	51,9	25	48,1
15.	Gerektiğinde, daha iyi bir ebeveyn olmamı bana şefkatli bir dille söyleyecek biri var	2	3,8	25	48,1	25	48,1	2	3,8	25	48,1	25	48,1
16.	Kendimi iyi hissetmemeye yardım edecek biri var	0	0,0	29	55,8	23	44,2	0	0,0	29	55,8	23	44,2
17.	Ailemden yardım almak konusunda istekliyim	0	0,0	25	48,1	27	51,9	0	0,0	25	48,1	27	51,9
18.	Önemli konuları konuşabileceğim biri var	1	1,9	28	53,8	23	44,2	1	1,9	28	53,8	23	44,2
19.	İhtiyacım olan hizmeti almaya çalışırken sorunlarla karşılaştığımda pes etmem	0	0,0	24	46,2	28	53,8	0	0,0	24	46,2	28	53,8
20.	Çevremde bana faydası olacak kaynaklar hakkında bilgi edinmek için çaba harcarım	1	1,9	19	36,5	32	61,5	1	1,9	19	36,5	32	61,5
21.	Hemen yardım alamadığımda ihtiyacım olan yardımı alana kadar pes etmem	0	0,0	30	57,7	22	42,3	0	0,0	30	57,7	22	42,3
22.	Çocuğumun yardıma ihtiyacı olursa nereye gideceğimi biliyorum	1	1,9	27	51,9	24	46,2	1	1,9	27	51,9	24	46,2
23.	Toplum kuruluşları veya programlardan yardım almak konusunda istekliyim	1	1,9	30	57,7	21	40,4	1	1,9	30	57,7	21	40,4
24.	Ebeveynlik ve çocuk bakımı hakkında nereden faydalı bilgi alabileceğimi biliyorum	0	0,0	25	48,1	27	51,9	0	0,0	25	48,1	27	51,9
25.	Çocuğum için rahatlıkla yardım isteyebilirim	0	0,0	31	59,6	21	40,4	0	0,0	31	59,6	21	40,4
26.	Acil durumların üstesinden gelemediğimde nereden yardım alabileceğimi biliyorum	1	1,9	24	46,2	27	51,9	1	1,9	24	46,2	27	51,9
27.	İhtiyacım olduğunda kendim için yardım istemeye çalışırım	0	0,0	24	46,2	28	53,8	0	0,0	24	46,2	28	53,8
28.	Çocuğum yaramazlık yaptığında kendimi kontrol edebilirim	1	1,9	25	48,1	26	50,0	1	1,9	25	48,1	26	50,0
29.	Çocuğumun hayal kırıklıklarıyla baş etmesini öğrenmesine yardım ederim	0	0,0	29	55,8	23	44,2	0	0,0	29	55,8	23	44,2
30.	Çocuğum ağladığında sabırlı olur, sakin kalabilirim	1	1,9	23	44,2	28	53,8	1	1,9	23	44,2	28	53,8
31.	Birlikteyken çocuğumla oynarım	0	0,0	27	51,9	25	48,1	0	0,0	27	51,9	25	48,1
32.	Çocuğuma kızdığımda kendimi kontrol edebilirim	0	0,0	25	48,1	27	51,9	0	0,0	25	48,1	27	51,9
33.	Hayatım stresliyken bile çocuğuma ihtiyacı olan ilgiyi mutlaka gösteririm	1	1,9	26	50,0	25	48,1	1	1,9	26	50,0	25	48,1
34.	Çocuğum yaramazlık yaptığında sakinliğimi korurum	0	0,0	21	40,4	31	59,6	0	0,0	21	40,4	31	59,6
35.	Çocuğum üzgünken sakinleşmesine yardımcı olurum	1	1,9	23	44,2	28	53,8	1	1,9	23	44,2	28	53,8
36.	Çocuğumla birlikteyken mutluyum	0	0,0	25	48,1	27	51,9	0	0,0	25	48,1	27	51,9

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği test-tekrar test uyum analizine ilişkin veriler Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği test-tekrar test uyum analizi

	İlk Test	Tekrar Test	ICC	%95CI	P
	Ort±Ss	Ort±Ss			
KFETD 1	3,54±0,54	3,54±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 2	3,35±0,52	3,35±0,52	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 3	3,54±0,50	3,54±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 4	3,37±0,53	3,37±0,53	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 5	3,44±0,54	3,44±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 6	3,54±0,58	3,54±0,58	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 7	3,35±0,48	3,35±0,48	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 8	3,56±0,54	3,56±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 9	3,48±0,50	3,48±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 10	3,48±0,54	3,48±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 11	3,48±0,50	3,48±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 12	3,44±0,50	3,44±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 13	3,56±0,54	3,56±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 14	3,48±0,50	3,48±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 15	3,44±0,57	3,44±0,57	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 16	3,44±0,50	3,44±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 17	3,52±0,50	3,52±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 18	3,42±0,54	3,42±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 19	3,54±0,50	3,54±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 20	3,60±0,53	3,60±0,53	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 21	3,42±0,50	3,42±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 22	3,44±0,54	3,44±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 23	3,38±0,53	3,38±0,53	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 24	3,52±0,50	3,52±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 25	3,40±0,50	3,40±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 26	3,50±0,54	3,50±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 27	3,54±0,50	3,54±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 28	3,48±0,54	3,48±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 29	3,44±0,50	3,44±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 30	3,52±0,54	3,52±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 31	3,48±0,50	3,48±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 32	3,52±0,50	3,52±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 33	3,46±0,54	3,46±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 34	3,60±0,50	3,60±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 35	3,52±0,54	3,52±0,54	1,000	1,000-1,000	0,001**
KFETD 36	3,52±0,50	3,52±0,50	1,000	1,000-1,000	0,001**

ICC: Interclass Coefficient Correlation

**p<0,01 *p<0,05

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Ebeveyn olmak olumlu hissettiriyor” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak mükemmel düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Üzgün olduğumda bile çocuğuma iyi bakarım” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak iyi düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Çocuğumla ilgili sorunlarla baş etmenin yollarını bulurum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak iyi düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Kişisel sorunlarım olduğunda bile çocuğuma iyi bakarım” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Ebeveynliğin getirdiği günlük sorumlulukları yönetebilirim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak iyi düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Hayatımda karşılaştığım sorunları çözecek gücüm var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Hedeflerime ulaşacağımdan eminim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri

incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Sıkıntılar beni üzse de günlük sorumluluklarımı yerine getirebilirim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Kötü şeyler olduğunda bile hayatımın düzeleceğine inanırım” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Sıkıntılı zamanları aşmama yardım edecek biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Üzüldüğümde sakinleşmeme yardım edecek biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğuma kızdığımda beni sakinleştirecek biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “İhtiyacım olduğunda beni cesaretlendirecek biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “İhtiyacım olduğunda yardım isteyebileceğim biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Gerektiğinde, daha iyi bir ebeveyn olmamı bana şefkatli bir dille söyleyecek biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Kendimi iyi hissetmeme yardım edecek biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Ailemden yardım almak konusunda istekliyim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Önemli konuları konuşabileceğim biri var” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “İhtiyacım olan hizmeti almaya çalışırken sorunlarla karşılaştığımda pes etmem” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Çevremde bana faydası olacak kaynaklar hakkında bilgi edinmek için çaba harcarım” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar

arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Hemen yardım alamadığımda ihtiyacım olan yardımı alana kadar pes etmem” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğumun yardıma ihtiyacı olursa nereye gideceğimi biliyorum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Toplum kuruluşları veya programlardan yardım almak konusunda istekleyim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Ebeveynlik ve çocuk bakımı hakkında nereden faydalı bilgi alabileceğimi biliyorum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Çocuğum için rahatlıkla yardım isteyebilirim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Acil durumların üstesinden gelemediğimde nereden yardım alabileceğimi biliyorum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “İhtiyacım olduğunda kendim için yardım istemeye çalışırım” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların KFETD Ölçeği “Çocuğum yaramazlık yaptığında kendimi kontrol edebilirim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğumun hayal kırıklıklarıyla baş etmesini öğrenmesine yardım ederim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğum ağladığında sabırlı olur, sakin kalabilirim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Birlikteyken çocuğumla oynarım” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak iyi düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğuma kızdığımnda kendimi kontrol edebilirim” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; $p=0,001$; $p<0,01$).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Hayatım stresliyken bile çocuğuma ihtiyacı olan ilgiyi mutlaka gösteririm” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar

arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğum yaramazlık yaptığında sakinliğimi korurum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğum üzgünken sakinleşmesine yardımcı olurum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

Araştırmaya katılanların KFETD Ölçeği “Çocuğumla birlikteyken mutluyum” sorusuna ilk test ve tekrar testteki verdikleri yanıtlar arasındaki ICC düzeyleri incelendiğinde, istatistiksel olarak orta düzeyde uyum saptandı (ICC=1,000; p=0,001; p<0,01).

6.3. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğine

Verilen Yanıtların İncelenmesi

Katılımcıların, Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinden aldıkları ortalama puanlar sınıflandırıldığında %2,7’sinin (n=14) 0 ile 1,99 arasında, %24,2’sinin (n=125) 2 ile 2,99 arasında, %71,7’sinin (n=370) 3 ile 3,99 arasında, %1,4’ünün (n=7) ise 4 olduğu saptandı (Tablo 13.).

Tablo 13. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeği puanlarının sınıflaması; koruyucu faktör indeksi dağılımı

KFİ	n (%)
Düşük (0-1,99)	14 (2,7)
Orta (2,00-2,99)	125 (24,2)
Yüksek (3,00-3,99)	370 (71,7)
Maximum (4)	7 (1,4)

Katılımcıların KFETD ölçeğine verdikleri yanıtların tanımlayıcı özellikleri Tablo 14’de sunuldu.

Tablo 14. Koruyucu faktörlerin ebeveynler tarafından değerlendirilmesi ölçeğinin tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırılması

			Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği				
			Ebeveyn Dayanıklılığı	Sosyal Bağlar	İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	KFETD Toplam Puan
Cinsiyet	Kadın (n=259)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,19±0,47	3,05±0,64	3,13±0,49	3,22±0,47	3,15±0,46
	Erkek (n=257)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4) 3,24±0,43	3,2 (0,1-4) 3,14±0,55	3,2 (1,1-4) 3,12±0,49	3,3 (1,1-4) 3,27±0,47	3,2 (1,3-4) 3,19±0,44
	Ap		3,3 (1,8-4) 0,196	3,2 (0,7-4) 0,091	3,2 (1,3-4) 0,906	3,4 (1,6-4) 0,232	3,3 (1,4-4) 0,241
Yaş	18-34 (n=207)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,26±0,44	3,14±0,58	3,19±0,45	3,34±0,40	3,23±0,40
	35-44 (n=309)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,6-4) 3,19±0,46	3,3 (0,1-4) 3,06±0,61	3,2 (1,4-4) 3,08±0,51	3,4 (1,7-4) 3,18±0,5	3,3 (1,4-4) 3,12±0,47
	Ap		3,3 (0,9-4) 0,075	3,2 (0,7-4) 0,112	3,2 (1,1-4) 0,007**	3,3 (1,1-4) 0,001**	3,3 (1,3-4) 0,006**
Medeni durum	Evli (n=488)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,23±0,43	3,11±0,57	3,13±0,46	3,26±0,45	3,18±0,43
	Dul/Boşanmış (n=28)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,6-4) 3,00±0,69	3,2 (0,1-4) 2,79±0,87	3,2 (1,4-4) 2,93±0,77	3,3 (1,2-4) 3,04±0,71	3,3 (1,4-4) 2,94±0,69
	Ap		3,2 (0,9-4) 0,008**	3,2 (0,7-4) 0,067	3 (1,1-4) 0,182	3,2 (1,1-4) 0,122	3,2 (1,3-4) 0,005**
En küçük çocuğunun cinsiyeti	Erkek (n=267)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,24±0,49	3,12±0,60	3,11±0,50	3,26±0,47	3,18±0,46
	Kız (n=149)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,4 (0,9-4) 3,19±0,41	3,3 (0,7-4) 3,06±0,6	3,2 (1,1-4) 3,14±0,47	3,3 (1,1-4) 3,23±0,47	3,3 (1,3-4) 3,15±0,43
	Ap		3,3 (1,6-4) 0,249	3,2 (0,1-4) 0,201	3,2 (1,4-4) 0,483	3,3 (1,6-4) 0,387	3,3 (1,4-4) 0,451
Eğitim düzeyi	Ortaokul (≤8 yıl) (n=115)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,06±0,58	2,95±0,70	3,00±0,58	3,18±0,57	3,05±0,56
	Lise (9-12 yıl) (n=249)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,2 (0,9-4) 3,26±0,39	3,1 (0,7-4) 3,14±0,53	3,1 (1,1-4) 3,17±0,45	3,3 (1,1-4) 3,25±0,46	3,2 (1,3-4) 3,2±0,41
	≥Üniversite (≥12 yıl) (n=152)	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,9-4) 3,27±0,4	3,2 (1,1-4) 3,12±0,61	3,3 (1,4-4) 3,14±0,45	3,3 (1,6-4) 3,28±0,41	3,3 (1,6-4) 3,20±0,40
Bp			3,3 (1,8-4) 0,001**	3,2 (0,1-4) 0,016*	3,2 (1,8-4) 0,010*	3,3 (2-4) 0,221	3,3 (1,9-4) 0,005**
Post Hoc Bonferoni			1<2 p:0,001 1<3 p:0,001	1<1 p=0,017	1<2 p=0,008	-	1<2 p:0,006 1<3 p:0,016

^aStudent-t Test

^bOne-Way ANOVA Test & Bonferroni Test

**p<0,01

*p<0,05

Ebeveyn Cinsiyetlerine göre;

Cinsiyetlerine göre katılımcıların Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$).

Ebeveyn Yaşlarına göre;

Yaş aralığı 18-34 yaş arasında olan katılımcıların KFETD Ölçeği “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar 35-44 yaş arasındakilerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,007$; $p=0,001$; $p=0,006$; $p<0,01$).

Yaşlarına göre katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar” alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği tespit edildi ($p>0,05$).

Medeni durumlarına göre;

Evli katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı” alt boyutundan ve ölçekten aldıkları toplam puanlar tek olan ebeveynlerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,008$; $p=0,005$; $p<0,01$).

Medeni durumlarına göre katılımcıların KFETD Ölçeği “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görüldü ($p>0,05$).

En küçük çocuğun cinsiyetlerine göre;

En küçük çocuğun cinsiyetine göre katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların

Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

Ebeveyn Eğitim düzeylerine göre;

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların KFETD ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p=0,005$; $p<0,01$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde; ortaokul ve altı mezunlarının KFETD ölçeğinden aldıkları toplam puanlar lise, üniversite ve üzerindekiilerden anlamlı düşük idi ($p=0,006$; $p=0,016$; $p<0,05$).

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p=0,001$; $p<0,01$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde; ortaokul ve altı mezunlarının alt boyuttan aldıkları puanlar lise, üniversite ve üzerindekiilerden anlamlı düşük idi ($p=0,001$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların KFETD Ölçeği “Sosyal Bağlar” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p=0,016$; $p<0,05$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde; ortaokul ve altı mezunlarının alt boyuttan aldıkları puanlar lise mezunlarından anlamlı düşük idi ($p=0,017$; $p<0,05$).

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların KFETD Ölçeği “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p=0,010$; $p<0,05$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde; ortaokul ve altı mezunlarının alt boyuttan aldıkları puanlar lise mezunlarından anlamlı idi ($p=0,008$; $p<0,01$).

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların KFETD Ölçeği “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutundan aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

Tablo 15. Koruyucu faktör indeksi sınıfları tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırılması

		KFİ				<i>p</i>
		Düşük (0-1,99) (n=14)	Orta (2,00-2,99) (n=125)	Yüksek (3,00-3,99) (n=370)	Maximum (4) (n=7)	
Cinsiyet	Kadın	6 (42,9)	74 (59,2)	174 (47,0)	5 (71,4)	0,067
	Erkek	8 (57,1)	51 (40,8)	196 (53,0)	2 (28,6)	
Yaş	≤34	4 (28,6)	40 (32,0)	159 (43,0)	4 (57,1)	0,094
	35-44	10 (71,4)	85 (68,0)	211 (57,0)	3 (42,9)	
Medeni durum	Evli	10 (71,4)	117 (93,6)	355 (95,9)	6 (85,7)	0,005**
	Dul/Boşanmış	4 (28,6)	8 (6,4)	15 (4,1)	1 (14,3)	
En küçük çocuğunun cinsiyeti	Erkek	9 (64,3)	64 (51,2)	189 (51,1)	5 (71,4)	0,590
	Kız	5 (35,7)	61 (48,8)	181 (48,9)	2 (28,6)	
Eğitim düzeyi	Ortaokul	8 (57,1)	32 (25,6)	74 (20,0)	1 (14,3)	0,071
	Lise	4 (28,6)	55 (44,0)	187 (50,5)	3 (42,9)	
	≥Üniversite	2 (14,3)	38 (30,4)	109 (29,5)	3 (42,9)	

cFisher Freeman Halton Test

**p<0,01

Katılımcıların cinsiyetlerine, yaşlarına, en küçük çocuğunun cinsiyetine, eğitim düzeylerine göre KFİ sınıfları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

Katılımcıların medeni durumlarına göre KFİ sınıfları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p=0,005$; $p<0,01$) (Tablo 15.).

6.4. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine Verilen Yanıtların

İncelenmesi

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği verilerine göre, katılımcıların %46,1'inin ($n=238$) en az bir çocukluk çağı olumsuz yaşantısı olduğu saptandı. Katılımcıların çocukluk çağı olumsuz yaşantı türleri incelendiğinde; %21,3'ü ($n:110$) fiziksel istismar, %8,5'i ($n:42$) cinsel istismar ve %31'i ($n:160$) ise duygusal istismar şeklinde idi. Katılımcıların %14,9'u ($n:77$) duygusal, %6,4 'ü ($n:33$) ise fiziksel ihmal bildirdi. Ebeveynlerinin boşanma durumu ise %12,6 ($n:65$) katılımcı tarafından bildirildi. Aile içi şiddete şahit olan katılımcıların oranı %6,4 ($n:33$), alkol veya madde kötüye kullanımı olan bir ebeveyne sahip katılımcıların oranı %6,8 ($n:35$) olarak belirlendi. Ayrıca, %5,2 ($n:27$) katılımcının ailelerinde ruhsal bozukluğa sahip bir birey olduğunu bildirdi. Evde hapse giren birisi olan katılımcıların oranı %6,0 ($n:31$) olarak tespit

edildi. Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 16’da yer almaktadır.

Tablo 16. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğine verilen yanıtların dağılımı

18 yaşından önce	İlk Test	
	Hayır n (%)	Evet n (%)
1. Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Size küfür etti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi? Ya da Sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?	356 (69,0)	160 (31,0)
2. Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da Size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?	406 (78,7)	110 (21,3)
3. Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç... Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da Sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşad mı ya da teşebbüs etti mi?	452 (91,5)	42 (8,5)
4. Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Ailenizde kimse sizi sevmiyor ya da sizin önemli ya da özel olduğunuzu düşünmüyor? Ya da Aileniz size göz kulak olmadı, ailenizle yakın hissetmediniz ya da birbirinizi desteklemediniz?	439 (85,1)	77 (14,9)
5. Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Yeterince yemek yoktu, kirli giysiler giymek zorundaydınız ve sizi koruyacak kimse yoktu? Ya da Aileniz size bakmak için ya da ihtiyacınız olduğunda doktora götürmek için çok sarhoştu ya da kendinde değildi?	483 (93,6)	33 (6,4)
6. Ebeveynleriniz hiç ayrıldı mı ya da boşandı mı?	451 (87,4)	65 (12,6)
7. Anneniz ya da üvey anneniz: Sıklıkla ya da çok sıklıkla sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da Bazen, sıklıkla ya da çok sıklıkla tekmeledi mi, dövdü mü, yumrukla ya da daha sert bir şeyle size vurdu mu? Ya da Hiç en az birkaç dakika sürekli bir şekilde size vurdu mu ya da sizi silahla ya da bıçakla tehdit etti mi?	483 (93,6)	33 (6,4)
8. İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?	481 (93,2)	35 (6,8)
9. Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?	489 (94,8)	27 (5,2)
10. Ev halkından biri hapse girdi mi?	485 (94,0)	31 (6,0)

Araştırmaya katılanların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden aldıkları puanlar 0 ile 10 arasında değişmekte olup, ortalama $1,18 \pm 1,76$ puan idi. Katılımcıların %53,9’unun (n=278) 0 puan; %46,1’inin (n=238) ise 1 ve üstünde puan aldıkları görüldü (Tablo 17).

Tablo 17. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği iç tutarlılıklarının ve puanlarının incelenmesi

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği

<i>Soru Sayısı</i>	10
<i>Ort±Ss</i>	1,18±1,76
<i>Medyan (Min-Maks)</i>	0 (0-10)
<i>0 puan</i>	278 (53,9)
<i>≥1 puan</i>	238 (46,1)
<i>Cronbach's Alfa</i>	0,760

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinin Cronbach's Alfa katsayı 0,760 olarak saptandı. Bu verilere göre ÇÇOYÖ'nin oldukça güvenilir bir ölçüm aracı olduğu tespit edildi (Karagöz, 2014).

Katılımcılarım Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğinin Tanımlayıcı Özelliklere Göre Karşılaştırılması Tablo 18'da yer almaktadır.

Tablo 18. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğinin tanımlayıcı özelliklere göre karşılaştırılması

		Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		P
		Ort±Ss	Medyan (Min-Maks)	
Cinsiyet	Kadın (n=259)	0,98±1,38	0 (0-6)	^a 0,008**
	Erkek (n=257)	1,39±2,06	0 (0-10)	
Yaş	≤34 (n=207)	1,40±2,04	0 (0-10)	^a 0,028*
	35-44 (n=309)	1,05±1,54	0 (0-9)	
Medeni durum	Evli (n=488)	1,14±1,71	0 (0-10)	^a 0,012*
	Dul/Boşanmış (n=28)	2,00±2,39	1,5 (0-9)	
En küçük çocuğunun cinsiyeti	Erkek (n=267)	1,13±1,69	0 (0-9)	^a 0,419
	Kız (n=149)	1,25±1,84	0 (0-10)	
Eğitim düzeyi	Ortaokul (n=115)	1,29±1,94	0 (0-10)	^b 0,368
	Lise (n=249)	1,24±1,74	0 (0-9)	
	≥Üniversite (n=152)	1,02±1,66	0 (0-9)	

aStudent-t Test

bOne-Way ANOVA Test

**p<0,01 *p<0,05

Erkek katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden aldıkları puanlar kadınlardan istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,008$; $p<0,01$).

Yaşı 18-34 yaş arasında olan katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden aldıkları puanlar yaşı 35-44 arasındakilerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,028$; $p<0,05$).

Dul veya boşanmış olan katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden aldıkları puanlar evlilerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,012$; $p<0,05$).

En küçük çocuk cinsiyetlerine göre katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

Eğitim düzeylerine göre katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmadı ($p>0,05$).

6.5. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği ile

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinin İlişkisi

Katılımcıların KFETD ölçeği ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine verdikleri yanıtlar birlikte değerlendirildi.

Tablo 19. Ebeveynlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantıları durumları ile ebeveynlerin Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği puanlarının karşılaştırılması

		Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantısı		
		Yok	Var	<i>"p</i>
Ebeveyn Dayanıklılığı	<i>Ort±Ss</i>	29,88±3,38	27,87±4,47	0,001**
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	31(8-36)	29(10-36)	
Sosyal Bağlar	<i>Ort±Ss</i>	29,29±4,39	26,1±5,9	0,001**
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	30(1-36)	27(6-36)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	<i>Ort±Ss</i>	29,22±3,55	26,81±4,89	0,001**
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	30(10-36)	28(12-36)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	<i>Ort±Ss</i>	30,14±3,36	28,1±4,87	0,001**
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	31(10-36)	29(14-36)	
KFETD Toplam	<i>Ort±Ss</i>	118,53±12,65	108,87±18,03	0,001**
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	122(45-144)	112(46-144)	

^aStudent-t Test

**p<0,01

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden bir ve üzeri puan alanların, KFETD ölçeğinin ebeveyn dayanıklılığı, Sosyal Bağlar, İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek, Sosyal Bağlar yeterlilik alt boyut ve toplam puanları, ÇÇOYÖ'nden 0 puan alanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük olarak saptandı (p=0,001; p<0,01) (Tablo 20.).

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD) Ölçeği ile ÇÇOYÖ puanlarının ilişkisine Tablo 19'da yer verildi.

Tablo 20. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği alt grupları ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği puanlarının ilişkisi

KFETD	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği	
	R	P
Ebeveyn Dayanıklılığı	-0,188	0,001**
Sosyal Bağlar	-0,220	0,001**
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	-0,192	0,001**
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	-0,187	0,001**
KFETD Toplam	-0,222	0,001**

r=Pearson's Correlation Test

**p<0,01

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden (ÇÇOYÖ) aldıkları puanlar ile KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı” alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında negatif yönlü (Ebeveyn Dayanıklılığı arttıkça; ÇÇOYÖ azalan) istatistiksel olarak çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptandı ($r=-0,188$; $p=0,001$; $p<0,01$).

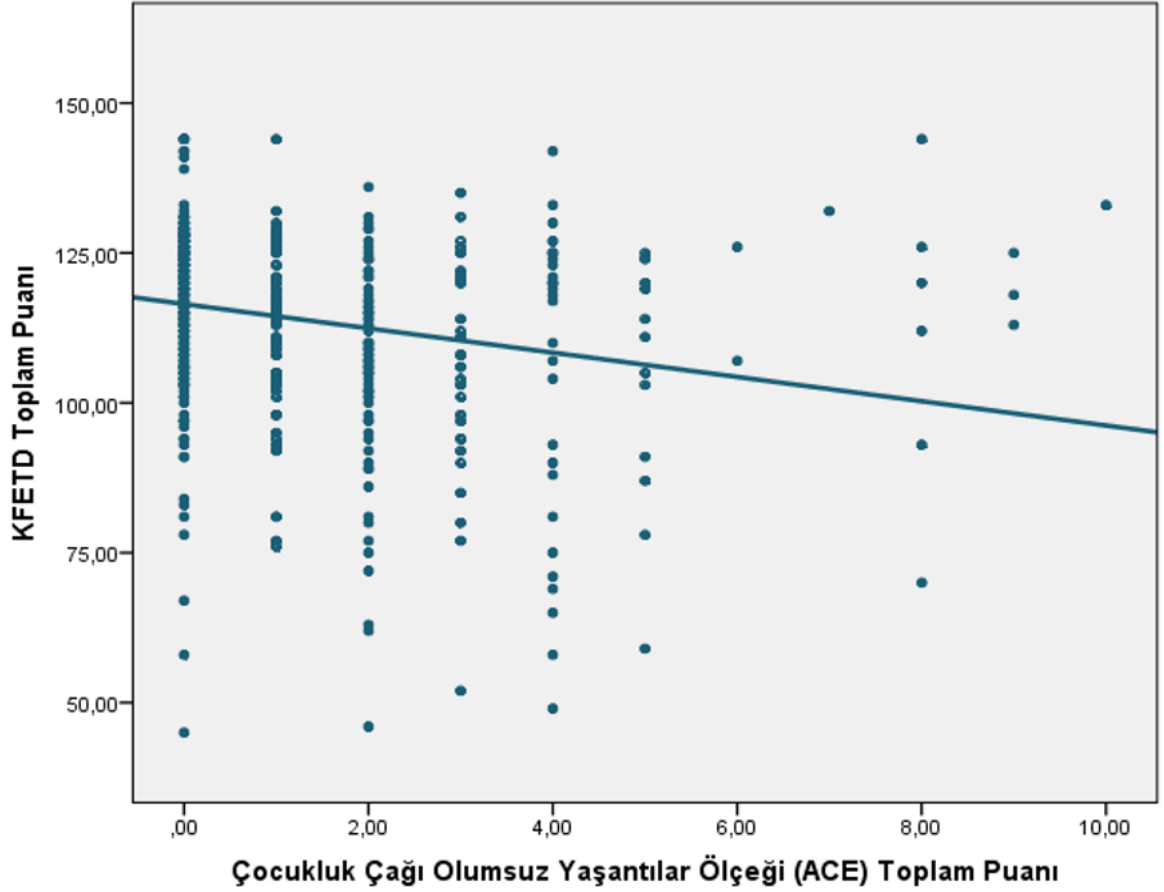
Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden (ÇÇOYÖ) aldıkları puanlar ile KFETD Ölçeği “Sosyal Bağlar” alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında negatif yönlü istatistiksel olarak çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptandı ($r=-0,220$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden (ÇÇOYÖ) aldıkları puanlar ile KFETD Ölçeği “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek” alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında negatif yönlü istatistiksel olarak çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptandı ($r=-0,192$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden (ÇÇOYÖ) aldıkları puanlar ile KFETD Ölçeği “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında negatif yönlü istatistiksel olarak çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptandı ($r=-0,187$; $p=0,001$; $p<0,01$).

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinden (ÇÇOYÖ) aldıkları puanlar ile KFETD Ölçeğinden aldıkları toplam puanlar arasında negatif yönlü

istatistiksel olarak çok zayıf düzeyde anlamlı ilişki saptandı ($r=-0,222$; $p=0,001$; $p<0,01$) (Şekil 6).

Şekil 6. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği faktörlerinin alt boyut puanları dağılımı

Katılımcıların KFİ sınıflaması ile ÇÇOYÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptandı ($p=0,001$; $p<0,01$). Farklılığın kaynağını belirlemek amacıyla yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde; düşük KFİ sınıfındaki katılımcıların ÇÇOYÖ puanları orta ve yüksek KFİ sınıfındaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek idi ($p=0,023$; $p=0,001$; $p<0,05$). Orta KFİ sınıfındaki katılımcıların ÇÇOYÖ puanları yüksek KFİ sınıfındaki katılımcılardan anlamlı düzeyde yüksek idi ($p=0,004$; $p<0,05$) (Tablo 21.).

Tablo 21. Koruyucu Faktör İndeksi ile Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğinin ilişkisi

KFİ	Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği		P
	Ort±Ss	Medyan (Min-Maks)	
Düşük (0-1,99) (n=14)	3,00±2,22	3,5 (0-8)	0,001**
Orta (2,00-2,99) (n=125)	1,59±1,57	1 (0-8)	
Yüksek (3,00-3,99) (n=370)	0,98±1,72	0 (0-10)	
Maximum (4) (n=7)	1,29±2,98	0 (0-8)	

^bOne-Way ANOVA Test & Bonferroni Test

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar (ÇÇOYÖ) ölçeğinde yer alan sorulara verilen yanıtlar ile KFETD ölçeğinden alınan toplam puan ve alt puanlar karşılaştırılması aşağıda sırasıyla verildi.

Tablo 22. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 1. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

KFETD		1.Soru: Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla...Size küfür etti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi? Ya da Sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?		P
		Hayır (n=356)	Evet (n=160)	
Ebeveyn Dayanıklılığı	Ort±Ss	3,27±0,41	3,09±0,51	*0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4)	3,2 (1,6-4)	
Sosyal Bağlar	Ort±Ss	3,19±0,52	2,88±0,70	*0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,1-4)	3 (0,7-4)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Ort±Ss	3,20±0,41	2,95±0,59	*0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,1-4)	3,1 (1,3-4)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Ort±Ss	3,32±0,39	3,07±0,58	*0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,4 (1,1-4)	3,2 (1,7-4)	
KFETD Toplam Puan	Ort±Ss	3,25±0,37	3,00±0,54	*0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,3-4)	3,1 (1,4-4)	

^aStudent-t Test

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “1. Soru: Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla...Size küfür etti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi? Ya da Sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?” sorusuna evet yanıtını veren katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve

ölçekten aldıkları toplam puanlar, hayır yanıtını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede düşük saptandı ($p=0,001$; $p<0,01$) (Tablo 22.).

Tablo 23. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 2. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

		2.Soru: Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da Size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?		P
KFETD		Hayır (n=406)	Evet (n=110)	
Ebeveyn	Ort±Ss	3,27±0,40	3,03±0,57	^a 0,001**
Dayanıklılığı	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4)	3,1 (1,1-4)	
Sosyal Bağlar	Ort±Ss	3,18±0,51	2,77±0,78	^a 0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,1-4)	3 (0,7-4)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Ort±Ss	3,19±0,42	2,89±0,64	^a 0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (1,1-4)	3,1 (1,3-4)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Ort±Ss	3,30±0,41	3,03±0,61	^a 0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,4 (1,1-4)	3,2 (1,6-4)	
KFETD Toplam Puan	Ort±Ss	3,23±0,37	2,93±0,59	^a 0,001**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,3-4)	3,1 (1,3-4)	

^aStudent-t Test

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “2. Soru: Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?” sorusuna evet yanıtını veren katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, hayır yanıtını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede düşük saptandı ($p=0,001$; $p<0,01$) (Tablo 23.).

Tablo 24. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 3. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

		3.Soru: Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç...Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da Sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşadı mı ya da teşebbüs etti mi?			P
KFETD		Hayır (n=452)	Evet (n=42)		
Ebeveyn Dayanıklılığı	<i>Ort±Ss</i>	3,22±0,45	3,2±0,48	0,812	
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (0,9-4)	3,4 (1,6-3,8)		
Sosyal Bağlar	<i>Ort±Ss</i>	3,09±0,59	3,05±0,64	0,623	
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,2 (0,1-4)	3,3 (0,8-3,7)		
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	<i>Ort±Ss</i>	3,12±0,49	3,15±0,46	0,725	
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,2 (1,1-4)	3,3 (1,4-3,7)		
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	<i>Ort±Ss</i>	3,24±0,47	3,25±0,47	0,921	
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (1,1-4)	3,4 (1,7-4)		
KFETD Toplam Puan	<i>Ort±Ss</i>	3,17±0,45	3,16±0,46	0,919	
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (1,3-4)	3,3 (1,4-3,7)		

^aStudent-t Test

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “3. Soru: Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç...Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da Sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşadı mı ya da teşebbüs etti mi?” sorusuna verdikleri yanıtlara göre KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görüldü ($p>0,05$) (Tablo 24.).

Tablo 25. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 4. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

		4. Soru. Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Ailenizde kimse sizi sevmiyor ya da sizin önemli ya da özel olduğunuzu düşünmüyor? Ya da Aileniz size göz kulak olmadı, ailenizle yakın hissetmediniz ya da birbirinizi desteklemediniz?			P
KFETD		Hayır (n=439)	Evet (n=77)		
Ebeveyn Dayanıklılığı	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,03±0,56 3,1 (1,6-4)	3,22±0,45 3,3 (0,9-4)		^a 0,001**
Sosyal Bağlar	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	2,76±0,83 3 (0,7-4)	3,09±0,6 3,2 (0,1-4)		^a 0,001**
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	2,93±0,66 3,1 (1,3-4)	3,12±0,48 3,2 (1,1-4)		^a 0,001**
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	3,06±0,61 3,3 (1,7-4)	3,25±0,46 3,3 (1,1-4)		^a 0,001**
KFETD Toplam Puan	Ort±Ss Medyan (Min-Maks)	2,94±0,61 3,1 (1,4-4)	3,17±0,44 3,3 (1,3-4)		^a 0,001**

^aStudent-t Test

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “4. Soru. Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Ailenizde kimse sizi sevmiyor ya da sizin önemli ya da özel olduğunuzu düşünmüyor? Ya da Aileniz size göz kulak olmadı, ailenizle yakın hissetmediniz ya da birbirinizi desteklemediniz?” sorusuna evet yanıtını veren katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, hayır yanıtını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede yüksek saptandı ($p=0,001$; $p<0,01$) (Tablo 25.).

Tablo 26. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 5. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

		5.Soru: Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Yeterince yemek yoktu, kirli giysiler giymek zorundaydınız ve sizi koruyacak kimse yoktu? Ya da Aileniz size bakmak için ya da ihtiyacınız olduğunda doktora götürmek için çok sarhoştı ya da kendinde değildi?			^a p
KFETD		Hayır (n=483)	Evet (n=33)		
Ebeveyn	Ort±Ss	3,22±0,45	3,20±0,47	0,845	
Dayanıklılığı	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4)	3,3 (2-4)		
Sosyal Bağlar	Ort±Ss	3,09±0,6	3,07±0,62	0,840	
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (0,1-4)	3,2 (1,4-4)		
İhtiyaç	Ort±Ss	3,12±0,48	3,15±0,57	0,757	
Zamanlarında	Medyan (Min-Maks)	3,2 (1,1-4)	3,3 (1,4-4)		
Somut Destek	Ort±Ss	3,25±0,46	3,18±0,57	0,431	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,1-4)	3,3 (1,6-4)		
KFETD Toplam	Ort±Ss	3,17±0,44	3,15±0,52	0,810	
Puan	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,3-4)	3,3 (1,6-4)		

^aStudent-t Test

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “5. Soru: Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Yeterince yemek yoktu, kirli giysiler giymek zorundaydınız ve sizi koruyacak kimse yoktu? Ya da Aileniz size bakmak için ya da ihtiyacınız olduğunda doktora götürmek için çok sarhoştı ya da kendinde değildi?” sorusuna verdikleri yanıtlara göre KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği saptandı ($p>0,05$) (Tablo 26.).

Tablo 27. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 6. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

		6.Soru: Ebeveynleriniz hiç ayrıldı mı ya da boşandı mı?		^a p
KFETD		Hayır (n=451)	Evet (n=65)	
Ebeveyn	<i>Ort±Ss</i>	3,22±0,45	3,22±0,47	0,996
Dayanıklılığı	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (0,9-4)	3,3 (1,8-4)	
Sosyal Bağlar	<i>Ort±Ss</i>	3,10±0,61	3,03±0,54	0,412
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,2 (0,1-4)	3,2 (1,2-4)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	<i>Ort±Ss</i>	3,13±0,49	3,11±0,49	0,767
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,2 (1,1-4)	3,1 (1,7-4)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	<i>Ort±Ss</i>	3,25±0,47	3,23±0,47	0,732
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (1,1-4)	3,2 (1,9-4)	
KFETD	<i>Ort±Ss</i>	3,17±0,45	3,15±0,43	0,657
Toplam Puan	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (1,3-4)	3,2 (1,8-4)	

aStudent-t Test

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “6. Soru: Ebeveynleriniz hiç ayrıldı mı ya da boşandı mı” sorusuna verdikleri yanıtlara göre KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği saptandı ($p>0,05$) (Tablo 27.).

Tablo 28. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 7. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

		7.Soru: Anneniz ya da üvey anneniz: Sıklıkla ya da çok sıklıkla sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da Bazen, sıklıkla ya da çok sıklıkla tekmeledi mi, dövdü mü, yumrukla ya da daha sert bir şeyle size vurdu mu? Ya da Hiç en az birkaç dakika sürekli bir şekilde size vurdu mu ya da sizi silahla ya da bıçakla tehdit etti mi?		^a p
KFETD		Hayır (n=483)	Evet (n=33)	
Ebeveyn	<i>Ort±Ss</i>	3,23±0,43	3,00±0,66	0,058
Dayanıklılığı	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (0,9-4)	3,2 (1,1-4)	
Sosyal Bağlar	<i>Ort±Ss</i>	3,1±0,58	2,91±0,82	0,189
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,2 (0,1-4)	3,2 (0,9-4)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	<i>Ort±Ss</i>	3,13±0,47	2,96±0,69	0,164
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,2 (1,1-4)	3,2 (1,3-4)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	<i>Ort±Ss</i>	3,25±0,46	3,11±0,63	0,224
	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (1,1-4)	3,3 (1,7-4)	
KFETD	<i>Ort±Ss</i>	3,18±0,43	3±0,65	0,119
Toplam Puan	<i>Medyan (Min-Maks)</i>	3,3 (1,3-4)	3,2 (1,3-4)	

aStudent-t Test

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “7. Soru: Anneniz ya da üvey anneniz: Sıklıkla ya da çok sıklıkla sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da Bazen, sıklıkla ya da çok sıklıkla tekmeledi mi, dövdü mü, yumrukla ya da daha sert bir şeyle size vurdu mu? Ya da Hiç en az birkaç dakika sürekli bir şekilde size vurdu mu ya da sizi silahla ya da bıçakla tehdit etti mi?” sorusuna verdikleri yanıtlara göre KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği görüldü ($p>0,05$) (Tablo 28.).

Tablo 29. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 8. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

KFETD		8.Soru: İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?		^a p
		Hayır (n=481)	Evet (n=35)	
Ebeveyn Dayanıklılığı	Ort±Ss	3,22±0,45	3,12±0,46	0,205
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4)	3 (1,9-4)	
Sosyal Bağlar	Ort±Ss	3,10±0,60	2,99±0,51	0,303
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (0,1-4)	3 (1,9-4)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Ort±Ss	3,13±0,49	3,04±0,47	0,325
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (1,1-4)	3,1 (2-4)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Ort±Ss	3,25±0,48	3,17±0,38	0,365
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,1-4)	3,2 (2,4-4)	
KFETD	Ort±Ss	3,17±0,45	3,08±0,40	0,242
Toplam Puan	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,3-4)	3,1 (2,2-4)	

aStudent-t Test

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “8. Soru: İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?” sorusuna verdikleri yanıtlara göre KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği saptandı ($p>0,05$) (Tablo 29).

Tablo 30. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 9. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

KFETD		9.Soru: Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?		^a p
		Hayır (n=489)	Evet (n=27)	
Ebeveyn	Ort±Ss	3,22±0,44	3,12±0,62	0,228
Dayanıklılığı	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4)	3,2 (1,8-4)	
Sosyal Bağlar	Ort±Ss	3,1±0,59	3,00±0,75	0,417
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (0,1-4)	3,2 (1,1-4)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Ort±Ss	3,13±0,48	3,08±0,62	0,626
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (1,1-4)	3,2 (1,7-4)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Ort±Ss	3,25±0,47	3,23±0,58	0,875
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,1-4)	3,3 (1,8-4)	
KFETD	Ort±Ss	3,17±0,44	3,11±0,59	0,454
Toplam Puan	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,3-4)	3,3 (1,6-4)	

^aStudent-t Test

Katılımcıların Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “9. Soru: Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?” sorusuna verdikleri yanıtlara göre KFETD Ölçeği “Ebeveyn Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği saptandı ($p>0,05$) (Tablo 30).

Tablo 31. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği 10. sorusuna göre Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin karşılaştırılması

KFETD		10.Soru: Ev halkından biri hapse girdi mi?		P
		Hayır (n=485)	Evet (n=31)	
Ebeveyn	Ort±Ss	3,23±0,44	2,98±0,53	0,002**
Dayanıklılığı	Medyan (Min-Maks)	3,3 (0,9-4)	3 (1,9-3,8)	
Sosyal Bağlar	Ort±Ss	3,10±0,60	2,89±0,55	0,048*
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (0,1-4)	3 (1,8-3,8)	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Ort±Ss	3,14±0,48	2,88±0,52	0,004**
	Medyan (Min-Maks)	3,2 (1,1-4)	2,9 (1,8-3,7)	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Ort±Ss	3,25±0,47	3,11±0,52	0,045**
	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,1-4)	3,2 (2-3,9)	
KFETD Toplam	Ort±Ss	3,18±0,44	2,97±0,47	0,009**
Puan	Medyan (Min-Maks)	3,3 (1,3-4)	3,1 (1,9-3,7)	

^aStudent-t Test

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği “10.Soru: Ev halkından biri hapse girdi mi?” sorusuna evet yanıtını veren katılımcıların KFETD Ölçeği “Ebeveyn

Dayanıklılığı”, “Sosyal Bağlar”, “İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek”, “Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği” alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, hayır yanıtını verenlerden istatistiksel olarak anlamlı seviyede düşük saptandı ($p=0,002$; $p=0,048$; $p=0,004$; $p=0,045$; $p=0,009$; $p<0,05$) (Tablo 31).

Tablo 32. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeğinde boş bırakan sorunun koruyucu faktör indeksi sınıflarının dağılımı (n=22)

<i>Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç... Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da Sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşadı mı ya da teşebbüs etti mi?</i>		
KFİ	N	%
Düşük (0-1,99) (n=14)	0	0
Orta (2,00-2,99) (n=125)	7	31,8
Yüksek (3,00-3,99) (n=370)	15	68,2
Maximum (4) (n=7)	0	0

Katılımcıların ÇÇOYÖ’nde yer alan “Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç... Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşadı mı ya da teşebbüs etti mi?” sorusuna yanıt vermeyen 22 katılımcının %31,8’i (n=7) KFİ sınıfı orta iken; %68,2’sinin (n=15) yüksek sınıfında oldukları görüldü (Tablo 32).

7. TARTIŞMA ve SONUÇ

Değerlendirme araçlarının farklı dil ve kültürlerde geçerli ve güvenilir olmasını sağlamak oldukça önemlidir. Bu çalışmada, KFETD ölçeğinin Türkçe formunun psikometrik özellikleri kapsamlı ve çok aşamalı bir süreç ile değerlendirilerek geçerlilik ve güvenilir olduğu gösterildi. Ölçeğin Türkçe uyarlamasının kültürel ve dilsel bağlamdaki psikometrik özelliklerinin incelenmesi, bu aracın Türk örnekleminde sağlıklı bir şekilde kullanılabilmesi için kritik bir adım oldu. Bu çalışma, Türkiye'de ebeveyn koruyucu faktörlerinin değerlendirilmesine imkân sağlaması ve koruyucu faktörlerin analiz edilmesini mümkün kılan ilk ölçüm aracının kullanımına öncülük etmesi nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Çalışma bulguları, Türk toplumu için KFETD Ölçeğinin genel olarak ve alt boyutları açısından güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Katılımcıların çeşitli sosyodemografik özelliklere sahip olmaları, elde edilen bulguların çeşitliliği ve genellenmesine olanak sağlamaktadır.

7.1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri

Çalışmanın sosyo-demografik verileri, çalışma grubunun heterojen bir yapıya sahip olduğunu ve doğru temsiliyet sağlandığını göstermektedir. Cinsiyet dağılımının neredeyse eşit olması, çalışmanın hem kadın hem de erkek katılımcıları kapsadığını ve cinsiyet temelli farklılıkları değerlendirebilme yeteneğine sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların yaşları genç ve orta yaş arasında dağılım gösterirken, yaş dağılımının geniş bir aralığa yayılması çalışmanın sonuçlarının daha genel geçerli olabileceğini işaret etmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğu evli iken çocuk yaş grupları arasındaki farklılıklar heterojen bir ebeveyn grubuna ulaşıldığını göstermektedir. Çalışma grubumuz farklı eğitim düzeylerine sahip olan ebeveynlerden oluşmakta olup ortalama eğitim yılı $12.08 \pm 3,3$ olarak belirlenmiştir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre, ülkemizde 2022 yılında eğitim düzeyi 9,2 olarak rapor edilmiştir (TNSA, 2022). Çalışmamıza dahil edilen katılımcıların eğitim düzeylerinin Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu gözlenmiştir. Bu durum, çalışmamızın okuma yazma bilen katılımcıları içermesi ve şehir merkezinde gerçekleştirilmiş olmasıyla ilişkilendirilebilir. Saha çalışmasının İstanbul'un farklı sosyoekonomik ilçelerinde yürütülmüş olmasına karşın katılımcıların farklı memleketlerden gelmiş olması çalışmanın Türkiye'nin farklı bölgelerinden katılımcıları içerdiğini ve bu nedenle farklı

coğrafi bölgelerden gelen ebeveynlerin deneyimlerini temsil etme potansiyeline sahip olduğunu göstermektedir. Bu veriler, çalışmanın sonuçlarının geniş bir yelpazede genelleme yapabilme yeteneğine sahip olduğunu ve araştırmanın temel bulgularının çeşitli kültürel ve demografik bağlamlarda uygulanabilirliğini desteklediğini göstermektedir.

7.2. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Analizlerinin Yorumlanması

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD) Ölçeği, ebeveynlerin sahip oldukları koruyucu faktörlere yönelik algılarını ve davranışlarını ölçmek için önemli bir araçtır. Ölçeğin Türkçe dil uyarlaması, geçerlilik ve güvenilirlik analizleri, faktör analizleri ve test-tekrar uyum analizleri gibi araştırmalar, ölçeğin Türk kültüründe ve dilinde kullanılabilirliğini ve etkililiğini değerlendirmek açısından büyük öneme sahiptir. Dil uyarlaması süreci, ölçeğin Türkçe olarak anlaşılabilirliğini, doğruluğunu ve uygunluğunu değerlendirirken, geçerlilik analizleri ile ölçeğin Türk ebeveynlerin koruyucu faktörleri nasıl değerlendirdiğini doğru bir şekilde yansıtıp yansıtmadığı incelendi. Güvenirlik analizleri, ölçeğin istikrarlı ve güvenilir sonuçlar verip vermediğini belirlemektedir (Akgül ve Çevik, 2003; Karagöz, 2014). Faktör analizleri, ölçeğin yapısını ve içerdiği alt boyutları anlamak için önemlidir; bu analizler ölçeğin ölçtüğü konseptlerin birbiriyle ilişkisini ve yapılarını ortaya koymada kritik bir rol oynamaktadır (Akgül ve Çevik, 2003; Karagöz, 2014). Test-tekrar uyum analizleri ile ise ölçeğin zaman içindeki kararlılığı ve tekrarlanabilirliği değerlendirildi.

7.3. Ölçeğin Dil Geçerliliğine İlişkin Değerlendirme

Dil geçerliliği, bir ölçeğin belirli bir dilde kullanıldığında, o dilin konuşanları tarafından anlaşılabilirliği ve doğru yorumlanabilirliği açısından önemlidir. Bir ölçeğin dil geçerliliğinin sağlanması, araştırmanın güvenilirliğini ve sonuçların doğruluğunu artırır. Ölçeğin dil geçerliliği genellikle iki aşamada incelenir. İlk olarak, ölçeğin hedef dilde anlaşılabilirliği ve okunabilirliği ön testlerle değerlendirilir. Bu ön testlerde, ölçeğin kullanılan dildeki ifadelerin netliği, anlaşılabilirliği ve uygunluğu incelenir. Bu aşamada katılımcılar ölçeği dikkatlice okur ve herhangi bir ifadenin

anlamının belirsiz olduğunu düşünüp düşünmediklerini değerlendirirler. Ardından, ölçek hedef grubunda uygulanarak dil geçerliliği daha detaylı bir şekilde incelenir (Beaton ve ark., 2000; Kristjansson ve ark., 2003). Katılımcıların ölçeği doldururken yaşadıkları herhangi bir anlam karmaşası veya ifadelerin anlaşılabilirliğine ilişkin geri bildirimler toplanır ve analiz edilir. Bu geri bildirimler, ölçeğin dil geçerliliğini belirlemede önemli bir rol oynar ve gerekirse ölçeğin revize edilmesine olanak tanır. Ölçeğin dil geçerliliği incelenirken, kullanılan dilin hedef kitle tarafından rahatlıkla anlaşılabilir olması önemlidir (Kristjansson ve ark., 2003). Ayrıca, ölçeğin kullanılan dildeki kültürel ve dil bilimsel özelliklere uygunluğu da dikkate alınmalıdır. Dil geçerliliği sağlanmadığı takdirde, ölçeğin güvenilirliği ve geçerliliği konusunda şüpheler ortaya çıkabilir ve sonuçların doğru yorumlanması zorlaşabilir. Bu bağlamda, çalışmada ölçeğin dil geçerliliği değerlendirildi, KFETD ölçeğinin Türkçe versiyonunun anlaşılabilirliği ve okunabilirliği konusunda herhangi bir anlam kaybı tespit edilmedi. Bu sonuçlar, ölçeğin hedef kitlesi olan Türkçe konuşan bireyler tarafından rahatlıkla anlaşılabilir ve doğru bir şekilde değerlendirilebilir olduğunu göstermektedir.

7.3.1. Güvenilirlik analizlerine ilişkin değerlendirme

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğinin güvenilirlik analizi için Cronbach Alfa katsayısından yararlanıldı. Cronbach Alfa katsayısı likert tipi ölçekler için iç tutarlılığın değerlendirilmesinde kullanılan yöntemlerden biridir (Karagöz, 2014). Madde varyans toplamının genel varyans ortalamasına oranlanmasıyla hesaplanmakta ve 0-1 arasında bir değer almaktadır (Karagöz, 2014). Ölçekte bulunan maddelerin homojen bir yapı oluşturup oluşturmadıklarını değerlendirmektedir. Ölçek güvenilirlik analizlerinde saptanan, 1'e yakın yüksek Cronbach Alfa katsayısı ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu, ölçeğin farklı öğeleri arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu ve ölçeğin, homojen bir şekilde bir kavramı ölçmekte etkili olduğunu göstermektedir (Aithal ve Aithal, 2020; Gliem ve Gliem, 2003). Çalışmamızda, elde edilen yüksek güvenilirlik değeri ($\alpha = 0,948$), ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğunu ve bireylerin koruyucu faktörleri değerlendirme amacıyla kullanılabilecek güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, ölçeği oluşturan maddelerin güvenilirlik düzeyini incelemek için yapılan analizlerde, herhangi bir maddenin ölçekten çıkarılmasının güvenilirliği artırmayacağı sonucuna ulaşıldı. Değerlendirilen maddelerin Cronbach Alfa değerlerinin 0,946 ile 0,948 arasında olduğu ve bu değerlerin çok iyi bir düzeyde olduğu saptandı. Bu bulgu, ölçeğin iç tutarlılığının güçlü olduğunu ve herhangi bir maddenin çıkarılmasının güvenilirlik açısından bir artı sağlamayacağını göstermektedir. Aynı zamanda ölçeğin orijinali ve İspanyolca uyarlaması ile uyumlu değer aralığında olması farklı kültürlere uyarlanabilirliğinin göstergelerindendir (Kiplinger ve Browne, 2014). Sonuç olarak, bu analizler ölçeğin güvenilirliğini ve iç tutarlılığını desteklemekte olup, araştırmacıların ve uygulayıcıların ebeveynlerin koruyucu faktörlerini değerlendirmek için bu ölçeği güvenle kullanabileceğini göstermektedir.

7.3.2. Madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksi analizlerine ilişkin değerlendirme

Bir ölçeğin maddelerinin güçlük düzeyini ve katılımcıların bu maddeler arasındaki farkı ayırt edebilme yeteneğini değerlendirmek için Madde Güçlük İndeksi ve Madde Ayırt Edicilik İndeksi analizleri kullanılmaktadır. Bu analizler, ölçeğin her bir maddesinin ne kadar zor veya kolay olduğunu belirlerken, katılımcıların bu maddeleri ne kadar iyi ayırt edebildiğini ortaya koymaktadır (Hasancebi ve ark., 2020). Bu çalışmada, KFETD ölçeği için yapılan analizlerde, katılımcılar üst ve alt yüzde dilimleri arasında karşılaştırıldığında, üst dilimdeki katılımcıların tüm sorulara daha yüksek puanlar verdiği ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu belirlendi ($p=0,001$; $p<0,01$). Bu bulgu, ölçeğin her bir maddenin farklılık derecesini belirlemede ve katılımcıların koruyucu faktörleri ne kadar iyi ayırt ettiğini ölçmede etkili olduğunu göstermektedir. Ölçeğin her bir maddesinin üst ve alt dilimler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermesi, ölçeğin madde güçlük düzeyinin ve ayırt ediciliğinin yeterli olduğunu ortaya koymaktadır. Bu da ölçeğin kullanılan sorularının katılımcılar arasında farklılık gösterebildiği ve böylece farklı seviyedeki ebeveynlerin koruyucu faktörleri daha iyi değerlendirmesine olanak tanıdığını göstermektedir.

7.3.3. Doğrulatoryı faktör analizi sonuçlarına ilişkin değerdendirme

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerdendirilmesi Ölçeğinin doğrulanması amacıyla doğrulatoryı faktör analizi yöntemi kullanıldı. Doğrulatoryı faktör analizi yöntemi, ölçeğın yapısal geçerliliğini ve iç tutarlılığını değerdendirmek için yaygın olarak kullanılan bir istatistiksel tekniktir (Beavers ve ark., 2013; Howard, 2016). Bu analiz, araştırmacıların bir teorik modelin uygunluğunu test etmelerine ve verilerin modele ne kadar iyi uyduğunu değerdendirmelerine olanak tanır (Costello ve Osborne, 2005; Erkorkmaz ve ark., 2013; Hox, 2021). Öncelikle, KFETD ölçeğini doğrulamak için ölçeğın dört alt boyutunu (Ebeveyn Dayanıklılığı, Sosyal Bağlar, İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek ve Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliğı) içeren bir teorik model oluşturuldu. Daha sonra, bu model, verilerin uyumunu değerdendirmek için uyum ölçütleri kullanılarak test edildi. Uyum ölçütleri, modelin verilere ne kadar iyi uyduğunu belirlemek için kullanılan istatistiksel metriklerdir. Bu ölçütler arasında Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA), Normed Fit Index (NNFI), Comparative Fit Index (CFI), Incremental Fit Index (IFI), Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) ve Adjusted Goodness-of-Fit Index (AGFI) yer almaktadır. Modelin uyum düzeyini ölçmek için yaygın olarak kullanılan ölçüm RMSEA'dır. Düşük RMSEA değerdeleri, modelin verilere daha iyi uyduğunu gösterir. Diğer uyum ölçütleri olan NNFI, CFI ve IFI, modelin uyum düzeyini bir referans modelle karşılaştırarak değerdendirir. Daha yüksek NNFI, CFI ve IFI değerdeleri, modelin verilere daha iyi uyduğunu göstermektedir. Modelin gerçek ve tahmin edilen değerdeler arasındaki farkı ölçen değerd SRMR'dır; düşük SRMR değerdeleri, modelin daha iyi uyduğunu göstermektedir. Modelin uyum düzeyini veri boyutuna göre düzelten değerd ise AGFI'dır; yüksek AGFI değerdeleri, modelin verilere daha iyi uyduğunu gösterir (Byrne, 2001; Erkorkmaz ve ark., 2013; Hox, 2021). Sonuçlar, KFETD ölçeğının dört alt boyutunu içeren modelin verilere iyi uyduğunu göstermektedir. RMSEA'nın 0,032 olduğı ve diğer uyum ölçütlerinin de uygunluğunun iyi veya kabul edilebilir olduğı belirlendi. Ayrıca, düzeltilmiş ki-kare değerd de iyi uyum gösterdi ve verilerin modele istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde uyduğı tespit edildi ($p=0,001$; $p<0,01$).

Ölçeğin alt boyutlarından elde edilen puanlar, geniş bir aralıkta dağılmakta olup, ortalamaları benzer seviyelerde bulunmaktadır. Özellikle, katılımcıların "Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği" alt boyutunda gösterdikleri performansın, diğer alt boyutlara kıyasla biraz daha yüksek olduğu gözlemlendi. Bu durum, ebeveynlerin sosyal ve duygusal yeterliliklerinin, diğer koruyucu faktörlere kıyasla belirgin bir şekilde daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek amacıyla yapılan Cronbach Alfa analizi sonuçları oldukça olumludur ve güvenilirlik açısından tatmin edicidir. Bu analiz, ölçeğin farklı alt boyutları arasında tutarlılık sağlanması için önemli bir ölçüt olarak kabul edilir. Elde edilen yüksek Cronbach Alfa değerleri, ölçeğin iç tutarlılığının güçlü olduğunu, yani ölçeğin farklı alt boyutlarının birbiriyle uyumlu bir şekilde ölçtüğünü göstermektedir. Tüm alt boyutlar için elde edilen Cronbach Alfa değerleri yüksek düzeydedir, bu da ölçeğin orijinali ile benzer sonuçları doğrulamakta ve içsel tutarlılığının sağlam olduğunu, her alt boyut için belirlenen soruların hedeflenen o alt boyutu kolektif olarak ölçebildikleri ve farklı alt boyutların birbirleriyle uyumlu bir şekilde ayrıştırılabildiğini göstermektedir (Kiplinger ve Browne, 2014). Ölçeğin toplamına ilişkin elde edilen yüksek Cronbach Alfa değeri, ölçeğin güvenilirliğinin yüksek olduğunu ve ebeveynlerin koruyucu faktörlerini değerlendirmede güvenilir bir araç olduğunu desteklemektedir. Bu sonuçlar, KFETD Ölçeğinin ebeveynlerin koruyucu faktörlerini değerlendirmek için güvenilir ve geçerli bir araç olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda literatür ile uyumlu olarak ölçeğin faktör analizine ilişkin sonuçlar incelendiğinde literatürle uyumlu yapı ve boyutlar ortaya çıktığı görülmektedir (Bacon ve ark., 1995; Kiplinger ve Browne, 2014; Peterson ve Kim, 2013).

7.3.4. Test-tekrar test analiz sonuçlarına ilişkin değerlendirme

Ölçeğin test-tekrar test sonuçlarının değerlendirilmesi için, benzer sosyodemografik özelliklere sahip olan 52 katılımcıdan oluşan bir grup alt kümesi rastgele seçilmiştir. Test- tekrar test analizi, ölçülen bir değişkenin istikrarını değerlendirmek için kullanılmaktadır (Guttman, 1945; Polit, 2014). Bu analizin amacı, aynı katılımcıların farklı zamanlarda yapılan ölçümler arasındaki tutarlılığı ve güvenilirliği belirlemektir (Guttman, 1945; Polit, 2014). Bu bağlamda, seçilen katılımcıların sosyo-demografik

özelliklerinin benzerliği, analizin güvenilirliğini artırmakta ve sonuçların daha doğru yorumlanmasına olanak tanımaktadır.

Uyum analizi, bir ölçüm aracının tekrarlanabilirliğini ve güvenilirliğini değerlendirmek için kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu analiz, ölçüm aracının farklı zamanlarda yapılan ölçümler arasındaki tutarlılığını belirlemek için kullanılır (Guttman, 1945; Polit, 2014). İçsel Uyum Katsayısı (ICC) gibi istatistiksel ölçütlerle yapılır ve yüksek ICC değerleri, ölçümlerin birbirleriyle uyumlu olduğunu ve ölçüm aracının güvenilir olduğunu gösterirken, düşük ICC değerleri tutarsızlık veya düşük güvenilirlik anlamına gelir. İçsel Uyum Katsayısı değeri genellikle 0 ile 1 arasında değişir; 1'e ne kadar yakınsa, ölçümlerin birbirine o kadar uyumlu olduğunu gösterir (Karagöz, 2014). Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin test-tekrar test uyum analizi sonuçları oldukça güçlü olup, ICC değerlerinin tamamının 1.000 ve p değerlerinin 0.001'den küçük olması, ölçeğin farklı boyutlarında ölçülen koruyucu faktörlerin istikrarlı bir şekilde değerlendirildiğini göstermektedir (Noble ve ark., 2021; Polit, 2014).

Ölçeğin farklı boyutlarındaki soruların test-tekrar test arasındaki yüksek uyumu, ebeveynlerin benzer yanıtlar verdiğini ve ölçeğin ölçmeyi amaçladığı konuları güvenilir bir şekilde değerlendirdiğini göstermektedir (Noble ve ark., 2021). Özellikle, "Ebeveyn olmak olumlu hissettiriyor" ve "Üzgün olduğumda bile çocuğuma iyi bakarım" gibi duygusal ve davranışsal boyutları içeren soruların mükemmel uyum göstermesi, ebeveynlerin duygusal bağ kurma ve çocuklarına karşı olumlu tutumlarına ilişkin sağlam bir tutarlılık olduğunu ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, bazı soruların orta düzeyde uyum gösterdiği görülmektedir. Örneğin, "Kişisel sorunlarım olduğunda bile çocuğuma iyi bakarım" ve "Hayatımda karşılaştığım sorunları çözecek gücüm var" gibi soruların orta düzeyde uyum göstermesi, bu konularda katılımcıların yanıtlarında bazı değişkenliklerin olduğunu düşündürülebilir. Bu durum, belki de ebeveynlerin bireysel deneyimlerine ve duygusal durumlarına göre tepkilerinin değişkenlik gösterebileceğini düşündürmektedir. Ancak yine de genel olarak ölçek güvenilir ve istikrarlı bir şekilde ebeveynlerin koruyucu

faktörlerini değerlendirmektedir. Sonuç olarak mevcut veriler ölçeğin güvenilirliğini ve tutarlılığını desteklemektedir.

Çalışmada yer verilen bulgular, KFETD ölçeğinin güvenilirlik ve tutarlılığının güçlü olduğunu doğrulayarak, ölçeğin ebeveynlerin koruyucu faktörlerini değerlendirmek için güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, ölçeğin bilimsel araştırmalarda ve uygulamalı çalışmalarda güvenle kullanılabileceğini ve ebeveynlik müdahale programlarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesinde önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir. Ebeveynlerin güçlü yönlerini belirleyerek desteklemek ailelerin güçlenmesine ve çocukların daha güvenli bir ortamda büyümesine olanak sağlayacaktır. Toplum temelli aile güçlendirme programlarının oluşturulması ve geliştirilmesinde KFETD ölçeği mevcut durumun tespit edilmesini sağlayacak önemli bir araç olacaktır. Ebeveynlerin koruyucu faktörlerini daha derinlemesine anlamak ve bu faktörleri destekleyici müdahaleler geliştirmek amacıyla geniş kapsamlı çalışmalara öncülük edecektir.

7.4. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeğine

Verilen Yanıtların İncelenmesi

Katılımcıların, KFİ puanları genel olarak orta ve yüksek seviyelerde saptandı. Ölçekte yer alan maddelere verilen yanıtlar ayrıntılı değerlendirildiğinde, ebeveynlerin güçlü içsel güvene, kaynaklara erişime olan inanca, yardım alma isteğine ve bilinçli ebeveynlik becerilerine sahip oldukları görülmektedir. Ebeveynlerin öz değerlendirmelerinde olumlu duygular taşıması ve sorunları çözebileceklerine olan inançlarının yüksek olması, sağlıklı aile ilişkilerinin varlığına işaret ederken araştırmanın sonuçlarını daha kapsamlı ve anlamlı hale getirmektedir. Ebeveynlerin kaynaklara erişim, yardım alma isteği, bilinçli ebeveynlik ve duygusal destek konularındaki güçlü temelleri, genel iyi olma hallerine ve çocuklarıyla olumlu etkileşimlere katkı sağlayabilir. Bu bulgular, ebeveynlerin çocukları için uygun kaynaklara nasıl ulaşacaklarını bilmelerinin ve bu konuda bilinçli olmalarının önemini vurgulamaktadır. Ayrıca, ebeveynlerin Sosyal Bağlar kaynaklarından yardım alma istekliliklerinin ve kişisel yardım talep etme çabalarının istikrarlı olduğu görülmektedir. Bu da ebeveynlerin zor durumlarla karşılaştıklarında yardım alma

konusunda istekli ve kararlı olduklarına işaret etmektedir. Sonuç olarak, KFETD ölçeğinin kullanımı, ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerini ve ebeveynlik becerilerini değerlendirmelerinde ve geliştirmelerine yardımcı olacaktır.

Koruyucu faktörler çocukların sağlıklı gelişiminde önemli bir role sahiptir. Ölçek ebeveynlerin mevcut durumunun tespit edilmesine olanak sağlar. Çalışma bulgularımız da ölçeğin ebeveyne ait koruyucu faktörlerin tespit edilmesine olanak sağlayan bir araç olduğunu desteklemektedir. Mevcut sonuçlar çalışma grubumuzun büyük çoğunluğunun yüksek KFİ sınıfında olduğunu göstermektedir. Bu durum ebeveynlerin güçlü yönlerinin tespit edilmesine ve desteklenmesine olanak sağlamaktadır. Ölçek puanlarının yorumlanması, alt grupları ve ayrı ayrı tüm ifadelerle verilen yanıtların incelenmesi ile takip süreçlerinde izlenen değişimler ailelerin güçlendirmesi fırsatlarını açıkça ortaya koyarken düşük puan tespit edilen alanlar ihtiyaç duyulan destek stratejilerinin geliştirilmesi için zemin hazırlamaktadır (Kiplinger ve Browne, 2014; Kumpfer ve ark., 1993).

Katılımcıların ebeveynlik deneyimleri ve algıları üzerine elde edilen bulgular, ebeveynlerin güçlü ve zayıf yönlerini anlamamızı sağlamaktadır. Özellikle ebeveyn dayanıklılığı ve çocukların sosyal ve duygusal yeterlilikleri alanlarındaki yüksek ortalamalar, katılımcıların bu alanlarda güçlü olduklarını göstermektedir. Ancak, sosyal bağlar ve ihtiyaç zamanlarında somut destek alanlarında ortalamaların biraz daha düşük olması, bu alanlarda iyileştirme ve güçlendirme çalışmalarının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu bulgular, ebeveynlere yönelik destek programlarının ve hizmetlerin, özellikle Sosyal Bağlar ağlarına erişim ve acil durumlarda destek kaynaklarına ulaşma konusunda daha fazla odaklanması gerektiğini göstermektedir. Ebeveynlerin güçlü yanlarını korumak ve geliştirmek için gerekli kaynakların sağlanması, stresle başa çıkma becerilerini artırmak, sosyal bağlarını güçlendirmek ve acil durumlarda daha etkili bir şekilde destek almalarını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır (Alvarado ve Kumpfer, 2000; Edwards ve ark., 2022). Bu şekilde, ebeveynlerin çocuklarını sağlıklı bir ortamda büyütmeye ve geliştirme süreçlerine katkıda bulunmak mümkün olacaktır (Kumpfer ve Alvarado, 1997).

Cinsiyete göre katılımcıların KFETD Ölçeği alt boyutlarında ve toplam puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptandı. Bu sonuçlar, ebeveynlik deneyimi ve algısının anne ve baba arasında genel olarak benzer olduğuna işaret etmektedir. Bu durum, ebeveynlikte temel koruyucu faktörlerin cinsiyete göre değişmediğini ve her iki cinsiyetten ebeveynlerin benzer düzeyde güçlü yanlara sahip olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, ebeveynlikle ilgili programlar, politikalar ve hizmetlerin cinsiyet eşitliği ve kapsayıcılığı göz önünde bulundurarak tasarlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Cinsiyet rolleri ebeveynlerin farklı boyutlarda koruyucu faktörlerini desteklemektedir benzer şekilde ölçeğin orijinal çalışmasında da cinsiyete göre KFİ puanlarında fark saptanmadığı bildirilmiştir (Kiplinger ve Browne, 2014). Cinsiyet farklılıklarını dikkate almadan, her iki cinsiyetten ebeveynlere yönelik destek ve kaynakların sağlanması, daha etkili ve kapsayıcı bir yaklaşımı teşvik edebilir. Bu şekilde, tüm ebeveynlerin ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verilerek ailelerin sağlıklı gelişimi desteklenebilir (Hartman ve ark., 2009).

Çalışmamızda, 18-34 yaş aralığındaki katılımcıların "İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek " ve "Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği" alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanların, 35-44 yaş arasındakilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlendi. Bu bulgu, genç ebeveynlerin özellikle toplum kaynaklarının tanımlanması, ihtiyaç duyulan somut kaynaklara erişim, çocuk gelişimi ve ebeveynlik konularında desteklenmesi gerekliliğine dikkat çekmektedir. Öte yandan tüm yaş gruplarında sosyal bağların ve ebeveyn dayanıklılığının benzer puanlar aldığı görülmektedir. Türk toplumunun sosyokültürel yapısı ve değerleri, aileye büyük önem verirken güçlü bir dayanışma anlayışına sahiptir. Aile, Türk kültüründe merkezi bir konuma sahiptir ve aile içi ilişkilerin samimiyeti toplumsal yapıyı şekillendirir. Güçlü aile bağları, sosyal ilişkileri derinleştirirken, toplumun genel dayanışma ve yardımlaşma ağlarını güçlendirir. Ebeveynlerin çocuklarına karşı duyduğu büyük sorumluluk duygusu bu sosyal yapıyı şekillendiren bir diğer önemli unsurdur. Ebeveynler, çocuklarının psikososyal gelişiminde her aşamada etkin rol üstlenir ve çocukların yetişkinlik süreçlerinde de destek almalarını sağlar. Bu durum, aile içi ilişkilerin ve toplumsal dayanışmanın sürdürülebilmesine olanak tanır. Araştırmalar, ebeveynlik deneyiminin yaşa bağlı olarak farklılık göstermediğini ve her

yaş grubundaki ebeveynlerin benzer şekilde güçlü yönlerinin olabileceğini ortaya koymuştur. Örneğin, ebeveyn dayanıklılığı, ebeveynlerin kişisel, ailesel ve sosyal koşullara rağmen yeterliliklerini sürdürebilmelerini ve çocukların değişen ihtiyaçlarına olumlu yanıtlar verebilmelerini ifade eder. Bu dayanıklılık, öz-yeterlik, psikolojik işlevsellik ve aile bağlılığı gibi bir dizi faktörden etkilenebilir (Aivalioti ve Pezirkianidis, 2020).

Evli katılımcıların "Ebeveyn Dayanıklılığı" alt boyutundan ve ölçekten aldıkları toplam puanlar, tek olanlardan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek saptandı ($p=0,008$; $p=0,005$; $p<0,01$). Bu bulgu, evli ebeveynlerin genel olarak daha yüksek bir ebeveyn dayanıklılığına sahip olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, medeni durumlarına göre katılımcıların "Sosyal Destek", "İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek", "Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği" alt boyutlarından aldıkları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadı ($p>0,05$). Bu durum, medeni durumun bu alt boyutlardaki değerlendirmeler üzerinde belirleyici bir faktör olmadığını göstermektedir. Evli olmanın, ebeveynlerin dayanıklılığı açısından olumlu bir etkiye sahip olduğu sonucu, evliliğin bir destek ve güç kaynağı olabileceğini işaret etmektedir (Karimi ve ark., 2019; Shonkoff ve Meisels, 2000). Evlilik, ebeveynler arasında daha sağlam bir dayanışma ve destek ağı sağlayabilir, bu da ebeveynlerin zorluklarla daha iyi başa çıkmasına yardımcı olabilir. Ancak, medeni durumun sosyal bağlar, ihtiyaç zamanlarında somut destek ve çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği açısından anlamlı bir farklılık göstermemesi, bu alanlardaki değerlendirmelerin evlilik durumundan bağımsız olduğunu göstermektedir. Bu durum, tek ebeveynlerin de benzer destek ve güç kaynaklarına sahip olabileceğini ve onların da ebeveynlik deneyimlerini güçlü kılacak kaynaklara erişebileceklerini göstermektedir.

Elde edilen sonuçlar, katılımcıların medeni durumlarına göre koruyucu faktör indeksi sınıfları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu göstermektedir ($p=0,005$; $p<0,01$). Bu bulgu, evlilik durumunun koruyucu faktörlerin değerlendirilmesinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Evli olan katılımcıların KFI sınıfı düşük olma oranının orta ve yüksek sınıfında olmasından daha az olduğu

belirlendi. Bu sonuç, evliliğin ebeveynlik deneyimi üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu ve evli ebeveynlerin koruyucu faktörler açısından daha güçlü olduklarına işaret etmektedir. Evlilik, ebeveynler arasında daha sağlam bir dayanışma ve destek ağı sağlamaktadır, bu da ebeveynlerin zorluklarla daha iyi başa çıkmasına yardımcı olabilir (Karimi ve ark., 2019; Shonkoff ve Meisels, 2000). Yapılan çalışmalarda olumlu evlilik ilişkisi bulunan ebeveynlerin bireysel dayanıklılıklarının da yüksek olduğuna işaret etmektedir. Evli ebeveynlerin daha yüksek koruyucu faktör puanlarına sahip olması, evlilik kurumunun ebeveynlerin dayanıklılıkları yanında olumlu aile dinamiklerinin gelişmesine katkıda bulunduğunu düşündürmektedir. Ancak, bu bulgu tek ebeveynlerin koruyucu faktörler açısından daha zayıf olduğu anlamına gelmez. Tek ebeveynlerin daha düşük koruyucu faktör puanlarına sahip olsalar da farklı destek kaynakları ile bu durumu dengeleyebilecekleri de unutulmamalıdır (Schmuck, 2013). Sonuç olarak, evlilik durumunun koruyucu faktörlerin değerlendirilmesinde önemli bir değişken olduğu ve ebeveynlerin sosyal bağlar ve dayanıklılık açısından evlilikten olumlu etkilendiği görülmektedir (Aivalioti ve Pezirkianidis, 2020; Karimi ve ark., 2019). Bu bulgu, eşlerin ebeveynlik sürecinde birbirlerine sosyal destek sağlayarak dayanıklılıklarının artmasını sağladığına dikkati çekmektedir.

Elde edilen çalışma sonuçlarına göre, katılımcıların eğitim düzeylerinin KFETD ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar üzerinde önemli etkileri olduğu görülmektedir. Öncelikle, "Ebeveyn Dayanıklılığı", "Sosyal Bağlar" ve "İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek" alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edildi. Eğitim düzeyi ortaokul ve altında olan katılımcıların bu alt boyutlardan aldıkları puanlar, lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip olan katılımcılardan anlamlı düzeyde düşük bulundu. Bu sonuçlar, eğitim düzeyinin ebeveynlik deneyimi ve algısı üzerindeki etkilerini göstermektedir. Daha düşük eğitim düzeyine sahip katılımcılar, ebeveynlikle ilgili dayanıklılık, sosyal bağlar ve ihtiyaç zamanlarında somut destek alanlarından daha düşük puanlar almışlardır. Bu durum, düşük eğitim düzeyinin ebeveynlerin bu konulardaki güven ve yetkinlik algısını olumsuz yönde etkilediğini işaret edebilir. Diğer yandan, "Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği" alt boyutunda eğitim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık saptanmamış olması, eğitim düzeyinin ebeveynlerin duygusal

yeterlilik algısını etkilemediğini göstermektedir. Bu bulgular, eğitim düzeyinin ebeveynlik deneyimi ve algısı üzerinde önemli bir rol oynadığını ve eğitim seviyesinin yükseltilmesinin ebeveynlerin güven ve yetkinlik duygularını artırabileceğini göstermektedir. Çalışmalar özellikle eğitim düzeyi düşük ebeveynlerin daha fazla çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildirdiğini ve bu durumun koruyucu faktörleri olumsuz yönde etkilediğini vurgulamaktadır (Wattanatchariya ve ark., 2024). Sonuç olarak eğitim düzeyinin yükseltilmesi ve ebeveynlik konusunda eğitim programlarının desteklenmesi, ebeveynlerin daha sağlıklı ve güçlü bir ebeveynlik deneyimi yaşamalarına yardımcı olabilir (Eismann ve ark., 2020; Kim, 2021).

7.5. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeğine Verilen Yanıtların

İncelenmesi

Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları genellikle çocukların fiziksel, duygusal veya sosyal açıdan zarar gördüğü yaşam olaylarını ifade eder. Araştırmalar, çocukluk döneminde yaşanan olumsuz yaşantıların, yetişkinlikte sağlık, davranış ve kişiler arası ilişkiler üzerinde olumsuz etkilere neden olduğunu göstermektedir. Travma aktarım teorisine göre ebeveynlerin yaşamış olduğu olumsuz yaşantılar çocukları üzerine de olumsuz etkiler bırakmaktadır (Schickedanz ve ark., n.d., 2021). Çalışmamızda, ÇÇOYÖ sonuçları, ebeveynlerin çocukluk dönemlerinde yaşadığı olumsuz yaşantılarının yaygınlığını (%46,1) ortaya koymaktadır. Araştırmalarda, farklı çalışma popülasyonları ve kültürel bağlamlara göre çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının yaygınlığında değişkenlik olduğu belirtilmektedir (Baban ve ark., 2013; Prino ve ark., 2018; Qirjako ve ark., 2013; Sethi ve ark., 2013). Gelişmekte olan ülkelerdeki bireyler, gelişmiş ülkelere kıyasla daha yüksek oranda çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildirmektedir (Alcaraz ve ark., 2024; Risso ve ark., 2024; Sethi ve ark., 2013). Dünya Sağlık Örgütü'nün 2014 Türkiye raporuna göre çalışma verilerimiz ile benzer şekilde katılımcıların %49,7' sinin en az bir çocukluk çağı olumsuz yaşantısına maruz kaldığı bildirilmektedir (Ulukol ve ark., 2014). Mevcut bulgular olumsuz yaşantıların yaygınlığına dikkat çekmekte olup güncel ve geniş tabanlı çalışmalara ihtiyaç olduğunu ve çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının azaltılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesi gerekliliğini bir kez daha ortaya koymaktadır (Fortson ve ark., 2016; Sethi ve ark., 2013).

Çocukluk çağı olumsuz yaşam deneyimleri istismar, ihmal ve hane işlev bozukluklarını içeren yaşam olaylarını kapsamaktadır. En yaygın formlarından biri olan istismar; çocuğun sağlığını, fiziksel gelişimini olumsuz yönde etkileyen, bir yetişkin, toplum veya ülkesi tarafından bilerek veya bilmeyerek yapılan davranışlar grubudur (Sethi ve ark., 2013). İhmal ise; çocukların temel ihtiyaçlarının, örneğin yeterli beslenme, giydirme, barınma veya tıbbi bakımın sağlanmaması durumunu ifade eder (Sethi ve ark., 2013). Hane işlev bozuklukları başlığında ise; aile içi şiddet, boşanma, ebeveynlerin kötü sağlık durumu veya madde bağımlılığı gibi durumlar yer almaktadır (Sethi ve ark., 2013). Olumsuz yaşantıların türü de sıklığı gibi sosyokültürel yapıdan etkilenir ve çeşitlilik gösterir (Sethi ve ark., 2013). Farklı toplumlarda çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının türlerinin sıklığı da değişmekle birlikte duygusal istismar en yaygın görülen çocukluk çağı olumsuz yaşantısı olarak bildirilmektedir (Baban ve ark., 2013; Prino ve ark., 2018; Sethi ve ark., 2013; Zhang ve ark., 2024). Çalışmamızda, katılımcı ebeveynler arasında duygusal (%31,3), fiziksel (%21,3) ve cinsel istismar (%8,5) ile ihmalin (%21,39) yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, literatürle uyumlu olarak duygusal istismarın en sık saptanan olumsuz yaşam deneyimi olduğunu ve fiziksel istismarın da dikkat çekici bir sıklıkta olduğunu göstermektedir (Baban ve ark., 2013; Pace ve ark., 2022). Ülkemizde yapılan saha çalışmalarında da duygusal istismar en sık bildirilen çocukluk çağı olumsuz yaşantısıdır (Ulukol ve ark., 2014). Çalışma grubumuzda, çocukluk çağı olumsuz yaşantıları arasında önemli bir grubu da boşanma, aile içi şiddet (%6,4), alkol ve madde bağımlılığı (%6,8), ruhsal bozukluk (%5,2) ve hapse giren birey varlığı (%6,0) gibi hane işlev bozuklukları oluşturmaktadır. Çalışma grubumuzda boşanma (%12,6) en sık bildirilen hane işlev bozukluğudur. Lesco ve ark. çalışmasında çalışma grubumuzla benzer olarak en sık hane işlev bozukluğu boşanma (%19,5) olarak bildirilirken bunu alkol ve madde kullanımı (%14,9) ve aile içi şiddet (%13,1) izlemiştir (Leşco ve ark., 2018). Araştırmalar boşanmış ebeveynlerin çocuklarının ikili ilişkileri sürdürmede zorluklar yaşayabileceğini, evlilik dinamiklerini anlamada zorluklar yaşayabileceklerine dikkat çekmektedir. Aynı zamanda sağlıklı psikososyal gelişim için sağlıklı aile dinamiklerine ve ebeveynlere ihtiyaç olduğu

vurgulanmaktadır (Rowell ve Neal-Barnett, 2022; Sethi ve ark., 2013; Wattanatchariya ve ark., 2024).

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar ölçeği sonuçları, erkek katılımcıların kadınlardan istatistiksel olarak anlamlı derecede daha yüksek puanlar aldığını göstermektedir. Mevcut çalışmalar olumsuz yaşantılarının her iki cinsten de saptanabileceğine ve cinsiyetler arası yayınlığın kültürel farklılıklar gösterebileceğine işaret etmektedir (Alcaraz ve ark., 2024; Merrick ve ark., 2018; Prino ve ark., 2018). Çalışma bulgularımızın aksine, gelişmiş ülkelerde yapılan çalışmalarda, kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek oranda çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildirdiği görülmektedir. Benzer şekilde Japonya’da ve Kore’de yapılan iki ayrı çalışmada da kadınlar erkeklerden daha sık çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildirmiştir. Öte yandan Suudi Arabistan’da yapılan bir diğer çalışmada çalışma bulgularımıza benzer şekilde erkekler daha fazla çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildirmişlerdir (Almuneef ve ark., 2014; Y. H. Kim, 2017; Masuda ve ark., 2007). Bu durumun kültürel farklılıklardan toplumsal rollerden kaynaklı olabileceği öne sürülmektedir. Kültürel yapı ve geleneklerin çocuklar üzerindeki etkisi onların deneyimlerini etkileyebileceği gibi erkeklerin çocukluk dönemlerinde daha fazla olumsuz deneyim yaşama ya da dile getirme eğiliminde olabileceğini veya yaşadıkları deneyimleri daha yoğun şekilde hissettiklerini düşündürebilir.

Çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının türleri, cinsiyetler arasında farklılık göstermektedir; kadınlar daha yüksek oranda cinsel istismara, erkekler ise daha yüksek oranda fiziksel istismara maruz kaldığını bildirmektedir (Belisle ve ark., 2024; Cavanaugh ve ark., 2015; Duke ve ark., 2010; Winstanley ve ark., 2020). Maruz kalınan çocukluk çağı olumsuz yaşantısının türü de bireylerin bu durumu dile getirmesinde çeşitli zorluklar yaşamasına neden olabilir. Özellikle cinsel istismar toplumsal normlar ve sosyal roller nedeni ile dile getirilmesi en zor durumlardan biridir. Çocuğa kötü muamele ile çocuğun cinsiyeti arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar, cinsel istismarın kadın katılımcılar arasında daha yüksek bir yaygınlığa sahip olduğunu, erkek katılımcıların ise daha sık fiziksel istismara maruz kaldığını göstermektedir (Belisle ve ark., 2024; Cavanaugh ve ark., 2015; Sethi ve ark., 2013;

Ulukol ve ark., 2014). Bu bulguların aksine, bizim çalışmamızda çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının yaygınlığı ve kategorilerinin sayısı erkekler arasında daha yüksektir. Erkek katılımcıların tüm kötü muamele biçimlerine maruz kalma olasılığı kadınlara göre daha yüksektir. Çalışmalarda hane halkı işlev bozukluğuyla ilgili olarak ise, ayrılmış veya boşanmış ebeveynler ve psikolojik rahatsızlığa sahip hane halkı üyesi dışındaki sorunların yaygınlığı erkek katılımcılar arasında daha yüksek bildirilmiştir. (Baban ve ark., 2013; Leşco ve ark., 2018; Milovancevic ve Toskovic, 2019; Qirjako ve ark., 2013; Sethi ve ark., 2013). Moldova’da fiziksel istismara maruz kalma konusunda erkekler ve kadınlar arasında önemli bir fark bulunmamakla birlikte, erkeklerin fiziksel cezaya maruz kalma oranlarının daha yüksek olduğu bildirilmiştir (Lesco ve ark., 2018).

Yaşları 18-34 yaş arasında olan katılımcıların, yaşları 35-44 arasındaki katılımcılardan anlamlı derecede daha yüksek ÇÇOYÖ puanına sahip oldukları gözlemlendi. Bu durumun, genç yetişkinlik dönemindeki bireylerin çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını daha yoğun bir şekilde yaşadıklarından kaynaklanmış olabileceği düşünüldü. Ebeveynlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile ilgili çalışmalar benzer şekilde genç ebeveynlerin daha fazla çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildirdiğine dikkati çekmektedir (Wattanatchariya ve ark., 2024). Bu bulgu, belirli yaş aralıklarındaki bireylerin çocukluk dönemlerindeki deneyimlerinin değerlendirilmesinde yaşın önemini vurgulamaktadır. Ancak çalışmalar daha çok genç erişkinlere odaklanmış olup farklı yaş grupları ile geniş tabanlı çalışmalar yürütülmesine ihtiyaç vardır. Bu bulgular ışığında, erkeklerin ve belirli yaş aralıklarındaki bireylerin çocukluk çağındaki olumsuz yaşantıları üzerinde odaklanması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Bu deneyimlerin uzun vadeli etkileri üzerine yapılan araştırmaların derinleştirilmesi ve bu konuda duyarlı politikaların oluşturulması önemlidir. Ayrıca, erken müdahale ve destek hizmetlerinin sağlanması, çocukların bu tür olumsuz deneyimlerle başa çıkmalarına ve daha sağlıklı bir şekilde gelişmelerine yardımcı olabilir.

Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği sonuçlarına göre, dul veya boşanmış olan katılımcıların bu ölçekten aldıkları puanlar, evli olanlardan istatistiksel olarak anlamlı

derecede daha yüksek bulundu. Dul veya boşanmış bireylerin, evlilerden daha yüksek ÇÇOYÖ puanlarına sahip olmaları, çocukluk dönemlerindeki olumsuz yaşantıların evlilik ilişkileri üzerindeki etkilerini yansıtabilir. Benzer şekilde en sık bildirilen hane işlev bozukluğunun da boşama olması bu durumun nesiller arası aktarımına dikkat çekmektedir (Gilgoff ve ark., 2020; Schickedanz ve ark., 2021). Öte yandan çocukluk dönemi olumsuz yaşantılarının yetişkinlik dönemindeki ilişki kalitesini etkileyebileceği bilinmektedir (Gilgoff ve ark., 2020). Sonuç olarak, dul veya boşanmış bireylerin çocukluk dönemlerinde yaşadıkları olumsuz deneyimlerin, yetişkinlik dönemlerindeki ilişkilerine olan etkilerinin önemli olduğunu göstermektedir. Bu bulgu, bireylerin geçmişteki olumsuz yaşantıları ile başa çıkma becerilerinin ve ilişki dinamiklerinin değerlendirilmesi açısından önemlidir. Ayrıca, bu bulgu, ilişkilerin sona ermesi veya boşanma gibi durumlarla karşılaşan bireylere daha fazla destek ve rehberlik sağlanması gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu destek, geçmişteki olumsuz deneyimlerin etkilerini hafifletmeye ve daha sağlıklı ilişki kalıplarının oluşturulmasına yardımcı olabilir (Rowell ve Neal-Barnett, 2022; Sethi ve ark., 2013; Wattanatchariya ve ark., 2024).

7.6. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği ile Koruyucu Faktörlerin

Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği Cevaplarının İlişkisinin

Değerlendirilmesi

Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ebeveynlik davranışı ile yakından ilişkilendirilmiştir. Çalışmalar çocukluk çağı olumsuz yaşantıların yaşamın ilerleyen döneminde birçok ruhsal bozukluğa yol açarken ikili ilişkileri ve ebeveynlik davranışını olumsuz yönde etkilediğini öne sürmektedir (Folger ve ark., 2018; Gilgoff ve ark., 2020). Çocukluk çağı olumsuz yaşantısı bildiren ebeveynlerin ebeveynlik stres oranlarının yüksek olduğu gösterilmiştir (LaBrenz ve ark., 2020). Çalışmamızda, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarına sahip olan katılımcıların, koruyucu faktör indekslerinin daha düşük olduğu, ebeveyn dayanıklılığı, sosyal destek ve diğer destek faktörleri açısından daha düşük puanlar aldığı saptanmıştır. Bu sonuçlar, çocukluk dönemindeki olumsuz deneyimlerin, yetişkinlikteki dayanıklılığı ve sosyal destek ağlarını olumsuz etkileyebileceğini desteklemektedir (Rowell ve Neal-Barnett, 2022; Wattanatchariya ve ark., 2024). Çocukların korunması ve desteklenmesi için erken

müdahale önemlidir bu nedenle toplumun ve kurumların daha fazla çaba göstermesi gerekmektedir (Geeraert ve ark., 2004; Huang ve ark., 2023).

Dayanıklılık, bireylerin yaşamın zorluklarıyla başa çıkma becerisini ifade eder. İçsel güç, problem çözme becerileri ve dışsal destek gibi kaynaklardan beslenir. Özellikle çocukluk çağı olumsuz yaşantılarına maruz kalan bireylerde dayanıklılık zayıflayabilir. Ancak, güçlü sosyal destek ağları, psikolojik destek hizmetleri ve kişisel gelişim çalışmaları gibi faktörlerle, bu bireylerin dayanıklılıklarını güçlendirmek ve olumsuz etkileri en aza indirmek mümkündür. Bu süreç, bireylerin stresle başa çıkma becerilerini geliştirerek, sağlıklı bir yaşam sürmelerine ve olumsuz deneyimlerle başa çıkmalarına olanak tanıyabilir (Benard, 2004; Hartman ve ark., 2009; Turner ve ark., 2007; Ungar, 2021). Özellikle olumsuz yaşam deneyimlerine sahip ebeveynlerin geliştirdiği dayanıklılık çocuklarının ve kendi psikososyal gelişimlerinin olumlu yönde evrilmesine olanak sağlayabilir. Çalışma grubumuzda ebeveyn dayanıklılık puanlarının çocukluk çağı olumsuz yaşantısı olan ebeveynlerde daha düşük saptandığı literatür ile uyumlu bir bulgudur. Bu durum olumsuz yaşantıları olan bireylerin uygun destek süreçleri ile dayanıklılıklarının artırılması gerekliliğine dikkat çekmektedir (Aivalioti ve Pezirkianidis, 2020). Çalışma grubumuzda çocukluk çağı olumsuz yaşantılar bildiren ebeveynlerin KFETD ölçeği sosyal bağlar alt grubundan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde düşük puan aldığı görüldü. Çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının etkileri, bireylerin yaşamları boyunca pek çok yönden belirleyici olabilir. Özellikle bu dönemde yaşanan olumsuz deneyimler, yetişkinlik dönemindeki psikososyal sağlık üzerinde derin etkilere sahip olabilir (Karatekin ve Ahluwalia, 2020). Araştırmalar, çocukluk çağı olumsuz deneyimlerinin, ilerleyen yaşlarda duygusal ve davranışsal problemler, ilişki sorunları ve hatta fiziksel sağlık sorunları ile ilişkilendirildiğini göstermektedir (Karatekin ve Ahluwalia, 2020; Rowell ve Neal-Barnett, 2022). Birincil koruma mekanizmalarından biri olan sosyal destek, bu olumsuz etkilerin hafifletilmesinde kritik bir rol oynar (Browne ve ark., 2014; Molnar ve ark., 2016; Ottley ve ark., 2022). Güçlü sosyal destek ağları, bireylerin duygusal ve pratik destek almasına yardımcı olabilir. Ancak, çocukluk çağı olumsuz deneyimlerine maruz kalan bireylerin, sosyal destek ağlarının genellikle daha zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, aile içi veya toplumsal faktörlerden kaynaklanabilir ve

bireylerin sosyal izolasyon veya destekten yoksunluk yaşamasına neden olabilir (Molnar ve ark., 2016; Ottley ve ark., 2022). Bu bağlamda, sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi ve erişilebilir hale getirilmesi önemlidir. Özellikle bu tür deneyimlerle mücadele eden bireyler için, sosyal destek hizmetlerine kolay erişim sağlanmalıdır (Fortson ve ark., 2016; Browne ve ark., 2014; Ottley ve ark., 2022). Bu, profesyonel danışmanlık, terapi, destek grupları gibi kaynakların sunulmasıyla gerçekleştirilebilir. Aynı zamanda, aile içi destek ve toplumsal dayanışma gibi yerel düzeydeki destek sistemlerinin güçlendirilmesi de önemlidir (Fortson ve ark., 2016; Browne ve ark., 2014; Ottley ve ark., 2022). Bu çabalar, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının etkilerini en aza indirmeye ve bireylerin sağlıklı bir şekilde topluma entegre olmalarını sağlamaya yardımcı olabilir. Sonuç olarak, sosyal destek sistemlerinin güçlendirilmesi, çocukluk çağı olumsuz yaşantıları olan bireylerin psikososyal sağlığını desteklemede önemli bir rol oynamaktadır ve bu alanda yapılan çalışmaların artırılması gerekmektedir (Fortson ve ark., 2016; Browne ve ark., 2014; Ottley ve ark., 2022)

Çalışma grubumuzda, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını bildiren ebeveynlerin ihtiyaç zamanlarında somut destek puanlarının belirgin olarak düşük olduğu görülmüştür. Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, bireylerin toplumsal güvenini negatif yönde etkileyebilir ve bu da bireylerin gereksinim duydukları duygusal veya pratik destek kaynaklarına erişimlerini kısıtlayabilir. Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, bireylerin sosyal destek ağlarını ve başa çıkma becerilerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Browne ve ark., 2014). Bu bağlamda mevcut kaynakların belirlenmesi ve ulaşım mekanizmalarının tanımlanması önem arz etmektedir. Toplumda var olan kaynakların herkese eşit uzaklıkta olması ve kapsayıcı olması önemlidir. Bireysel zorluklara karşı ulaşılabilen destek programları kişilerin olumsuz yaşam olayları ile başa çıkmasını kolaylaştırabilir (Browne ve ark., 2014). Çalışma bulgularımız ülkemizde bu alanda mevcut kaynakların topluma duyurulmasına olan ihtiyacı bir kez daha gözler önüne sermiştir. Sonuç olarak çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının ebeveynlerin koruyucu faktörlerine her boyutta olumsuz etkilediği görülmektedir. Bu bağlamda destekleyici ve önleyici programların geliştirilmesi,

sosyal destek ağlarının güçlendirilmesinin yanında toplumsal kaynakların belirlenerek ebeveynlerin kullanımına sunulması önerilmektedir.

Ebeveynlerin ÇÇÖYÖ ile KFETD ölçeğinden aldıkları puanlar arasında negatif yönlü ve istatistiksel olarak çok zayıf düzeyde anlamlı bir ilişki saptandı. Bu bulgu, ebeveynlerin çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının dayanıklılık, sosyal bağlar veya diğer koruyucu faktörleri algılama şekillerini etkileyebileceği göstermektedir. Ancak, bu ilişkinin istatistiksel olarak çok zayıf olması, diğer faktörlerin (örneğin, kişisel özellikler, sosyal destek, psikolojik yardım alma gibi) ebeveynlerin algıladığı koruyucu faktörler üzerindeki etkisini göz önünde bulundurmayı gerektirir. Ayrıca, bu ilişkinin kesin neden-sonuç ilişkisi belirlemek için yeterli olmadığını ve daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç duyulduğunu da belirtmek önemlidir. Ebeveynlerin kendi güçlü yönlerini ve dayanıklılıklarını geliştirmeleri, çocuklarına daha iyi destek olmalarına ve olumsuz deneyimlerle başa çıkmalarına yardımcı olabilir. Bu nedenle, ailelerin ve bireysel ebeveynlerin geçmiş deneyimlerini dikkate alarak güçlendirme çalışmaları yapmaları önemlidir (Browne, 2016).

Çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları olan ebeveynlerin algıladığı koruyucu faktörlerle ilgili bulguları derinlemesine incelendiğinde, ilginç sonuçlar tespit edildi. Örneğin, küfür, hakaret, fiziksel şiddet gibi olumsuz deneyimlere maruz kalan ebeveynlerin, genellikle koruyucu faktörleri daha düşük algıladıkları görüldü. Bu durum, bu tür olumsuz deneyimlerin, ebeveynlerin kişisel dayanıklılık ve sosyal destek algısını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermektedir. Buna karşılık, daha ciddi olumsuz yaşantılara maruz kalan ebeveynlerin, örneğin, yiyecek ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmaması gibi durumlar, genellikle koruyucu faktörleri daha yüksek algıladığı tespit edildi. Bu bulgu, ailenin içinde yaşanan ciddi krizlerin, ebeveynlerin kişisel dayanıklılık ve sosyal destek algısını artırabileceğini göstermektedir. Ancak, cinsel istismar gibi çok travmatik bir deneyime maruz kalan ebeveynlerin koruyucu faktörleri algılamada belirgin bir farklılık göstermemesi dikkat çekicidir. Bu durum, cinsel istismar gibi travmatik deneyimlerin, ebeveynlerin koruyucu faktörleri algısını etkilemekte zorlayıcı bir faktör olmayabileceğini düşündürmektedir. Bu bulgular, olumsuz yaşantı türlerinin ebeveynlerin koruyucu

faktör algısını farklı şekillerde etkileyebileceğini ve bu etkilerin karmaşık dinamiklere sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle cinsel istismar gibi toplumsal normlara aykırı davranışlara maruz kalan bireylerin bu durumu dile getirmesi zorlayıcı bir süreç olabilir. Bireysel varoluşu tehdit eden ve bireysel dokunulmazlığı ihlal eden en acı travmalar arasında yer alan bu durum bireysel koruyucu faktörler ve başa çıkma mekanizmaları ile bütünleştğinde duygusal dayanıklılık olarak karşımıza çıkabilir. Öte yandan ağır bir ruhsal buhran olarak karşımıza çıkıp ebeveynlik kapasitesi üzerine olumsuz etkiler de bırakabilir (Prino ve ark., 2018; Rowell ve Neal-Barnett, 2022; Wattanatchariya ve ark., 2024). Bu nedenle, çocukluk dönemi olumsuz yaşantıları ile başa çıkma stratejilerinin belirlenmesinde ve ailelere yönelik destek programlarının oluşturulmasında, bu farklılıkların dikkate alınması büyük önem taşımaktadır (Li ve Arnsberger., 2011; Slack ve ark., 2011; Austin ve ark., 2020).

Çalışmalar, çocuk istismarı ve aile içi sorunlarla mücadelede önemli bir stratejinin, ebeveynlerin mevcut potansiyellerini fark etmeleri ve desteklenmeleriyle ailenin güçlendirilmesi olduğunu göstermektedir (Browne ve ark., 2014). Ebeveynlik kapasitesinin artırılmasına yönelik programlar, çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını azaltmak için sosyal destek ağının güçlendirilmesi ve sosyoekonomik refahın sağlanması gibi önlemleri içermektedir (Gilgoff ve ark., 2020; Tabone ve ark., 2023). Kültürel faktörlerin de göz önünde bulundurulması, çocuk istismarı ve ihmalini önlemek için etkili stratejilerin geliştirilmesinde önemlidir.

Çalışma bulgularımız, çocuk istismarı ve aile içi sorunlarla ilgili politika ve müdahale programlarına olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Araştırma, bu tür deneyimlerin çocukların sağlıklı gelişimini olumsuz etkileyebileceğini ve uzun vadeli sonuçlara yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, etkili politika ve müdahale programlarının geliştirilmesi ve uygulanması, çocukların korunması ve ailelerin desteklenmesi açısından büyük öneme sahiptir (Sethi ve ark., 2013). Bu programlar, çocuk istismarını önleme, erken tanı ve müdahale, mağdurlara destek sağlama ve aile içi ilişkileri güçlendirme gibi çeşitli hedeflere odaklanmalıdır (Browne, 2016; Kiplinger ve Browne, 2014; Shapiro ve Browne., 2016). Ayrıca, toplumda farkındalık yaratma, eğitim ve kaynakların sağlanması da bu çabaların önemli bir parçası

olmalıdır. Bu şekilde, çocuk istismarı ve ihmali ile aile içi sorunların azaltılması mümkün hale gelebilir (Browne, 2016; Sethi ve ark., 2013).

Sonuç olarak ülkemizde toplum temelli ebeveynlerin koruyucu faktörlerini temel alarak ailenin güçlendirilmesini hedefleyen bir ebeveyn destek programına ihtiyaç vardır. Çalışmamız KFETD ölçeğinin Türkçe geçerliliği ve güvenilirliği olan beş farklı koruyucu faktörü de değerlendirebilen önemli bir ölçüm aracı olduğunu göstermektedir. Çalışmamıza katılan ebeveynlerin koruyucu faktör indekslerinin yüksek saptanması ve dayanıklılık, sosyal bağlar ve çocukların sosyal ve duygusal yeterliliklerinin yüksek olması toplumumuzda koruyucu faktörlerin önemine dikkat çekmektedir. Koruyucu faktörlerin toplum temelli yaklaşımlar ile desteklenmesi ailenin güçlenmesine ve çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının azalmasına olanak sağlayacaktır. Aileleri güçlendirilme yaklaşımı sosyokültürel yapımıza uygun bir yaklaşım olup çocuk ihmal ve istismarının azalmasında önemli bir adım olacaktır.

7.7. Kısıtlılıklar

Saha çalışmasının anketörler tarafından yürütülmüş olması, bazı kısıtlılıklar oluşturmuştur. Anketörlerin saha çalışması öncesi eğitim almış olmalarına ve çalışma sürecinde karşılaşılan zorluklarda süpervizyon verilmesine karşın, ölçek sorularının sahada anketörler tarafından ebeveyne okunması sosyal olarak ideal cevaplar vermesine yol açmış olabilir. Ölçeğin ebeveynlerin kendi içsel duygularını değerlendirmesi için bir araç olduğu dikkate alındığında uygun ortamda uzmanlarca ya da öz bildirim şeklinde uygulanması gerçek tutumlarını ortaya koyan cevaplar verilmesine olanak tanıyacaktır.

7.8. Sonuçlar

1. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeği, yüksek iç tutarlılık gösteren Cronbach alfa değerleri ile güvenilir bir ölçme aracıdır. Ayrıca, ölçeğin sınıf içi korelasyon katsayısı değerleri yoluyla yüksek tekrar test güvenilirliği gösterdiği ve istatistiksel olarak anlamlı uyum p değerleri ile desteklendiği görülmektedir. Bu sonuçlar, Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi ölçeğinin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu kanıtlamaktadır.

2. Katılımcıların KFETD Ölçeği toplam ve alt boyutlarından aldıkları puanlar yüksek değerlerde seyretmektedir, bu da ebeveynlerin genel olarak yüksek düzeyde dayanıklılık, sosyal bağlar, ihtiyaç zamanlarında somut destek ve çocukların duygusal yeterliliği boyutlarında güçlü koruyucu faktörlere sahip olduğunu göstermektedir.
3. Cinsiyete göre katılımcıların KFETD ölçeği alt boyutlarından ve ölçekten aldıkları toplam puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmamaktadır, ancak yaş grupları arasında bazı alt boyutlarda anlamlı farklılıklar dikkati çekmiştir. Yaş gruplarına göre değerlendirildiğinde 18-34 yaş grubunda yer alan ebeveynlerin ihtiyaç zamanlarında somut destek ve çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği alt gruplarından daha yüksek puan aldığı dolayısıyla koruyucu faktör indeks puanlarının da daha yüksek olduğu tespit edildi. Bu bulgu daha genç grubu oluşturan ebeveynlerin ihtiyaç zamanlarında yardım arayışı konusunda daha istekli olduğunu ve çocukların sosyal ve duygusal yeterlilikleri konusunda daha yetkin hissettiklerini düşündürmektedir. Öte yandan yaş gruplarına göre ebeveynlerin farklı destek ihtiyaçları olabileceği görülmektedir.
4. Medeni duruma ilişkin analizlerde evli katılımcıların, toplam ölçek puanı ve ebeveyn dayanıklılığı alt boyut puanlarının belirgin olarak yüksek olduğu tespit edilirken diğer alt boyutlarda fark tespit edilmedi. Bu durum evlilik durumunun ebeveynler arasında daha sağlam bir destek ve dayanışma ağı sağlayarak ebeveyn dayanıklılığını arttırdığını göstermektedir. Bununla birlikte, medeni durumun sosyal bağlar, somut destek ve çocukların sosyal ve duygusal yeterlilik alanlarındaki değerlendirmeler üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Tek ebeveynlerin de benzer destek ve kaynaklara erişebileceğini ve ebeveynlik deneyimlerini güçlendirebileceğini görülmektedir.
5. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre KFETD Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Eğitim düzeyi düşük olan katılımcıların koruyucu faktör indeksi puanları anlamlı düzeyde düşük saptandı. Ebeveyn dayanıklılığı boyutunda belirgin olarak eğitim düzeyi düştükçe puanların azaldığı görülürken çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği boyutunda eğitim düzeylerine bağlı bir fark saptanmadı.
6. Katılımcı ebeveynler arasında çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının yaygınlığı ülkemizde bu alanda yeni önleyici stratejilere ihtiyaç olduğunu bir kez daha

göstermiştir. Özellikle yaygın görülen olumsuz yaşantıların önlenmesi hususunda toplum temelli önleyici programlara ihtiyaç vardır.

7. Çocukluk çağı olumsuz yaşantısı olan ebeveynler KFETD Ölçeği alt boyut ve toplam puanları belirgin olarak düşük saptanmıştır. Özellikle ebeveynlik davranışı üzerine çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının negatif etkisi bir kez daha gözler önüne serilmiştir. Bu bağlamda, çocukların sağlıklı olarak gelişebilmesi için çocukluk çağı olumsuz yaşantılarını azaltmaya yönelik toplum temelli programlar geliştirilmelidir.

8. Ebeveynin yaşadığı çocukluk çağı olumsuz yaşantıları başta olmak üzere yaş ve eğitim gibi sosyodemografik özellikler koruyucu faktörlerin oluşmasında önemli role sahiptir. Dolayısıyla erken çocukluk döneminde bireyin korunması ve ailenin güçlendirilerek çocukluk çağı olumsuz yaşantılarının azaltılması koruyucu faktörlerin gelişmesine olanak tanıyacaktır.

9. Toplum temelli çocuk ihmal ve istismarını önleyici programların temelini ailenin güçlendirilmesi ve ebeveynin koruyucu faktörlerinin desteklenmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda ülkemizde sosyokültürel yapımıza uygun bir aile güçlendirme programının geliştirilerek çocukların korunması yönünde yeni stratejiler oluşturulmalıdır.

10. Ebeveyn koruyucu faktörlerinin belirlenmesi amacıyla kullanılan KFETD ölçeği Türk toplumu için de güvenilir ve geçerli bir araçtır.

8. KAYNAKÇA

- Aiffah, G. I., & Religia, W. A. (2020). Child sexual abuse prevention program: reference to the Indonesian Government. *Jurnal Promkes*, 8(2). <https://doi.org/10.20473/jpk.v8.i2.2020.238-252>
- Aithal, A., & Aithal, P. S. (2020). Development and validation of survey questionnaire and experimental data-a systematical review-based statistical approach. *Aithal, International Journal of Management, Technology, and Social Sciences (IJMTS)*, 5(2), 233-251. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3724105>
- Aivalioti, I., & Pezirkianidis, C. (2020). The role of family resilience on parental well-being and resilience levels. *Psychology*, 11(11), 1705–1728. <https://doi.org/10.4236/psych.2020.1111108>
- Akgül, A., & Çevik, O. (2003). İstatistiksel Analiz Teknikleri. Emek Ofset.
- Alcaraz, M., Pierce, H., Eggum, N. D., Nuño-Gutiérrez, B. L., & Ghimire, D. (2024). A cross-cultural examination of adverse childhood experiences in low-and middle-income countries and their relation with adolescent educational aspirations. *Child Abuse & Neglect*, 152. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2024.106756>
- Almuneef, M., Qayad, M., Aleissa, M., & Albuhairan, F. (2014). Adverse childhood experiences, chronic diseases, and risky health behaviors in Saudi Arabian adults: A pilot study. *Child Abuse & Neglect*, 38(11), 1787–1793. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2014.06.003>
- Alvarado, R., & Kumpfer, K. (2000). Strengthening America's Families. *Juvenile Justice*, 7 (3), 8-18.
- Asawa, L. E., Hansen, D. J., & Flood, M. F. (2008). Early childhood intervention programs: opportunities and challenges for preventing child maltreatment. *Education and Treatment of Children*, 31(1), 73-110. <https://www.jstor.org/stable/42899964>
- Aydın, C. (2015). Mutlu Çocuklar Yarınımızdır (çocuk istismarı ve ihmalini önleme projesi) sonuç bildirgesi.
- Austin, A. E., Lesak, A. M., & Shanahan, M. E. (2020). Risk and protective factors for child maltreatment: A review. *Current Epidemiology Reports*, 7, 334-342. <https://doi.org/10.1007/s40471-020-00252-3>
- Baban, A., Cosma, A., Balazsi, R., Sethi, D., & Olsavszky, V. (2013). Survey of Adverse Childhood Experiences among Romanian university students study report from the 2012 Survey. <http://www.euro.who.int/pubrequest>
- Bacon, D. R., Sauer, P. L., & Young, M. (1995). Composite reliability in structural equations modeling. *Educational and Psychological Measurement*, 55(3), 394-406. <https://doi.org/10.1177/0013164495055003003>
- Bamblett, M., & Lewis, P. (2020). Detoxifying the child and family welfare system for Australian Indigenous Peoples: Self-determination, rights and culture as the

- critical tools. *First Peoples Child & Family Review*, 3(3). 43-56.
<https://doi.org/10.7202/1069396ar>
- Barboza, M., Marttila, A., Burström, B., & Kulane, A. (2021). Contributions of preventive social services in early childhood home visiting in a disadvantaged area of Sweden: The practice of the parental advisor. *Qualitative Health Research*, 31(8). 1380-1391.
<https://doi.org/10.1177/1049732321994538>
- Beaton, D. E., Bombardier, C., Guillemin, F., & Ferraz, M. B. (2000). Guidelines for the process of cross-cultural adaptation of self-report measures. *SPINE*, 25(24), 3186–3191.
- Beavers, A. S., Lounsbury, J. W., Richards, J. K., Huck, S. W., Skolits, G. J., & Esquivel, S. L. (2013). Practical considerations for using exploratory factor analysis in educational research-practical assessment. *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, 18(1). 6. <https://doi.org/10.7275/qv2q-rk76>
- Belisle, L. A., Pinchevsky, G., & Ortega, G. (2024). Examining the prevalence of adverse childhood experiences (ACEs) among justice-involved youth in the U.S.: The importance of accounting for race/ethnicity, gender, and gendered racial/ethnic groups. *Child Abuse & Neglect*, 149. 106514.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106514>
- Benard, B. (2004). *Resiliency: What we have learned*. Children, WestEd.
- Beyazıt, U. (2017). Çocuk ihmalinin önlenmesine yönelik anne eğitim programının etkililiği [Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi.
- Biglan, A., Elfner, K., Garbacz, S. A., Komro, K., Prinz, R. J., Weist, M. D., Wilson, D. K., & Zarling, A. (2020). A strategic plan for strengthening america's families: a brief from the coalition of behavioral science organizations. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 23(2).153-175.
<https://doi.org/10.1007/s10567-020-00318-0>
- Browne, C.H., Langford, J., Ahsan, N., & O'connor, C. (2014). The strengthening families approach and protective factors framework: Branching out and reaching deeper. www.cssp.org
- Browne, C. H. (2016). The strengthening families approach and protective factors framework TM: A pathway to healthy development and well-being. In *Innovative Approaches to Supporting Families of Young Children* (pp. 1–24). Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-39059-8_1
- Byrne, B. M. (2001). Structural equation modeling with AMOS, EQS, and LISREL: Comparative approaches to testing for the factorial validity of a measuring instrument. *International Journal of Testing*, 1(1), 55–86.
https://doi.org/10.1207/s15327574ijt0101_4
- Cavanaugh, C. E., Petras, H., & Martins, S. S. (2015). Gender-specific profiles of adverse childhood experiences, past year mental and substance use disorders, and their associations among a national sample of adults in the United States.

- Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 50(8), 1257–1266.
<https://doi.org/10.1007/s00127-015-1024-3>
- Centers for Disease Control. (2019). Preventing Adverse Childhood Experiences (ACEs): Leveraging the Best Available Evidence. In Division of Violence Prevention.
[https://www.google.com/search?q=Preventing+Adverse+Childhood+Experiences+\(ACEs\)%3A+Leveraging+the+Best+Available+Evidenc&oq=Preventing+Adverse+Childhood+Experiences+\(ACEs\)%3A+Leveraging+the+Best+Available+Evidenc&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCTE2NzJqMGoxNagCCLACAQ&sourceid=chrome&ie=UTF-8](https://www.google.com/search?q=Preventing+Adverse+Childhood+Experiences+(ACEs)%3A+Leveraging+the+Best+Available+Evidenc&oq=Preventing+Adverse+Childhood+Experiences+(ACEs)%3A+Leveraging+the+Best+Available+Evidenc&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOdIBCTE2NzJqMGoxNagCCLACAQ&sourceid=chrome&ie=UTF-8)
- Costello, A. B., & Osborne, J. W. (2005). Best practices in exploratory factor analysis: four recommendations for getting the most from your analysis. *Practical Assessment, Research Evaluation*, 10(1), 7. <http://www.statsoft.com/textbook/>
- Duke, N. N., Pettingell, S. L., McMorris, B. J., & Borowsky, I. W. (2010). Adolescent violence perpetration: Associations with multiple types of adverse childhood experiences. *Pediatrics*, 125(4), e778-e786. <https://doi.org/10.1542/peds.2009-0597>
- Edwards, K. M., Herrington, R., Edwards, M., Banyard, V., Mullet, N., Hopfauf, S., Simon, B., & Waterman, E. A. (2022). Using intergenerational photovoice to understand family strengths among Native American children and their caregivers. *Journal of Community Psychology*, 50(8), 3625-3639.
<https://doi.org/10.1002/jcop.22860>
- Eismann, E. A., Brinkmann, C., Theuerling, J., & Shapiro, R. A. (2020). Supporting families exposed to Adverse Childhood Experiences within child care settings: a feasibility pilot. *Early Childhood Education Journal*, 48(4), 451-462.
<https://doi.org/10.1007/s10643-019-01012-9>
- Erkorkmaz, Ü., Etikan, I., Demir, O., Özdamar, K., & Sanioğlu, S. Y. (2013). Doğrulamalı faktör analizi ve uyum indeksleri. 33(1), 210-223.
<https://doi.org/10.5336/medsci.2011-26747>
- Ferguson, A. G., Rodriguez, C. M., & Leerkes, E. M. (2023). Racial identification as a protective factor for at-risk parenting in black parents: A longitudinal, multi-method investigation. *Child Maltreatment*, 28(4), 673-682
<https://doi.org/10.1177/10775595231159661>
- Folger, A. T., Eismann, E. A., Stephenson, N. B., Shapiro, R. A., Macaluso, M., Brownrigg, M. E., & Gillespie, R. J. (2018). Parental adverse childhood experiences and offspring development at 2 years of age. *Pediatrics*, 141(4).
<http://pediatrics.aappublications.org/>
- Fortson, B., Kleven, J., Merrick, M., Gilbert, L. K., & Alexander, S. (2016). Preventing child abuse and neglect: A technical package for policy, norm, and programmatic activities. <http://dx.doi.org/10.15620/cdc.38864>

- Gaudin, J. M., Polansky, N. A., Kilpatrick, A. C., & Shilton, P. (1996). Family functioning in neglectful families. *Child Abuse & Neglect*, 20(4), 363-377. [https://doi.org/10.1016/0145-2134\(96\)00005-1](https://doi.org/10.1016/0145-2134(96)00005-1)
- Geeraert, L., Van Den Noortgate, W., Grietens, H., & Onghena, P. (2004). The effects of early prevention programs for families with young children at risk for physical child abuse and neglect: A meta-analysis. *Child Maltreatment*, 9(3), 277-291. <https://doi.org/10.1177/1077559504264265>
- Gilgoff, R., Singh, L., Koita, K., Gentile, B., & Marques, S. S. (2020). Adverse Childhood Experiences, Outcomes, and Interventions. *Pediatric Clinics of North America*, 67(2), 259–273. <https://doi.org/10.1016/J.PCL.2019.12.001>
- Gliem, J. A., & Gliem, R. R. (2003). Calculating, Interpreting, and Reporting Cronbach's Alpha Reliability Coefficient for Likert-Type Scales. In *Midwest research-to-practice conference in adult, continuing, and community education*, 1. 82-87.
- Gündüz, A., Yaşar, A. B., Gündoğmuş, İ., Savran, C., & Konuk, E. (2018). Adverse childhood events Turkish form: Validity and reliability study. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 19 (Special Issue 1), 68–75. <https://doi.org/10.5455/apd.294158>
- Guttman, L. (1945). A Basis for analyzing test-retest reliability. *Psychometrika*, 10(4), 255–282.
- Hartman, J. L., Turner, M. G., Daigle, L. E., Exum, M. L., & Cullen, F. T. (2009). Exploring the gender differences in protective factors: Implications for understanding resiliency. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 53(3), 249-277. <https://doi.org/10.1177/0306624X08326910>
- Hasancebi, B., Terzi, Y., & Küçük, Z. (2020). Madde güçlük indeksi ve madde ayırt edicilik indeksine dayalı çeldirici analizi. *Gümüşhane Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 10(1), 224-240. <https://doi.org/10.17714/gumusfenbil.615465>
- Ho, G. W. K., Chan, A. C. Y., Chien, W. T., Bressington, D. T., & Karatzias, T. (2019). Examining patterns of adversity in Chinese young adults using the Adverse Childhood Experiences—International Questionnaire (ACE-IQ). *Child Abuse & Neglect*, 88, 179–188. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.11.009>
- Howard, M. C. (2016). A Review of exploratory factor analysis decisions and overview of current practices: What we are doing and how can we improve? *International Journal of Human-Computer Interaction*, 32(1), 51–62. <https://doi.org/10.1080/10447318.2015.1087664>
- Hox, J. J. (2021). Confirmatory factor analysis. *The encyclopedia of research methods in criminology and criminal justice*, 2, 830-832. <https://doi.org/10.1002/9781119111931.ch158>
- Huang, C. X., Halfon, N., Sastry, N., Chung, P. J., & Schickedanz, A. (2023). Positive Childhood Experiences and Adult Health Outcomes. *Pediatrics*, 152(1). e2022060951. <https://doi.org/10.1542/peds.2022-060951>

- Jor'dan, J. R., Wolf, K. G., & Douglass, A. (2012). Strengthening Families in Illinois: Increasing Family Engagement in Early Childhood Programs. *YC Young Children*, 67(5). 18.
- Karagöz, Y. (2014). SPSS 21.1 Uygulamalı biyoistatistik (1.).
- Karatekin, C., & Ahluwalia, R. (2020). Effects of adverse childhood experiences, stress, and social support on the health of college students. *Journal of Interpersonal Violence*, 35(1–2), 150–172.
<https://doi.org/10.1177/0886260516681880>
- Karimi, R., Bakhtiyari, M., & Arani, A. M. (2019). Protective factors of marital stability in long-term marriage globally: A systematic review. In *Epidemiology and Health* (Vol. 41). Korean Society of Epidemiology. 41.
<https://doi.org/10.4178/EPIH.E2019023>
- Kim, Y. (2021). Group-based parenting education programs and their influence on protective factors for child abuse and neglect. *Journal of Family Trauma, Child Custody and Child Development*, 18(4). 319-331.
<https://doi.org/10.1080/26904586.2021.1970688>
- Kim, Y. H. (2017). Associations of adverse childhood experiences with depression and alcohol abuse among Korean college students. *Child Abuse & Neglect*, 67, 338–348. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.03.009>
- Kiplinger, V. L., & Browne, C. H. (2014). Parents' Assessment of Protective Factors user's guide and technical report. www.cssp.org
- Kristjansson, E. A., Desrochers, A., & Zumbo, B. (2003). Designer's corner translating and adapting measurement instruments for cross-linguistic and cross-cultural research: A Guide for Practitioners. *CJNR*, 35(2), 127–142.
- Kumpfer, K. L., & Alvarado, R. (1997). Effective family strengthening interventions. *Juvenile Justice Bulletin OJJDP*, November.
- Kumpfer, K. L., & Alvarado, R. (2003). Family-Strengthening Approaches for the prevention of youth problem behaviors. *American Psychologist*. 58 (6–7).457.
<https://doi.org/10.1037/0003-066X.58.6-7.457>
- Kumpfer, K. L., Pinyuchon, M., De Melo, A. T., & Whiteside, H. O. (2008). Cultural adaptation process for international dissemination of the strengthening families program. *Evaluation and the Health Professions*, 31(2), 226–239.
<https://doi.org/10.1177/0163278708315926>
- Kumpfer, K., & Utah, U. of. (1993). Strengthening America's Families: Promising parenting and family strategies for delinquency prevention. (OJJDP).
- LaBrenz, C. A., Panisch, L. S., Lawson, J., Borczyk, A. L., Gerlach, B., Tennant, P. S., Nulu, S., & Faulkner, M. (2020). Adverse childhood experiences and outcomes among at-risk Spanish-Speaking Latino Families. *Journal of Child and Family Studies*, 29(5), 1221–1235. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01589-0>
- Lai, K., & Kelley, K. (2011). Accuracy in parameter estimation for targeted effects in structural equation modeling: Sample size planning for narrow confidence

- intervals. *Psychological Methods*, 16(2), 127–148.
<https://doi.org/10.1037/a0021764>
- Leşco, G., Baban, A., Sethi, D., Boderscova, L., Chihai, J., & Luchian, A. (2018). Adverse Childhood Experiences and associated health-risk behaviours in university students from the Republic of Moldova.
<http://www.euro.who.int/pubrequest>
- Li, F., Godinet, M. T., & Arnsberger, P. (2011). Protective factors among families with children at risk of maltreatment: Follow up to early school years. *Children and Youth Services Review*, 33(1), 139–148.
<https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2010.08.026>
- Masuda, A., Yamanaka, T., Hirakawa, T., Koga, Y., Minomo, R., Munemoto, T., & Tei, C. (2007). Intra- and extra-familial adverse childhood experiences and a history of childhood psychosomatic disorders among Japanese university students. *BioPsychoSocial Medicine*, 1.1-7. <https://doi.org/10.1186/1751-0759-1-9>
- Mc Croskey, J., Pecora, P. J., Franke, T., Christie, C. A., & Lorthridge, J. (2012). Strengthening families and communities to prevent child abuse and neglect: lessons from the Los Angeles Prevention Initiative Demonstration Project. *Child Welfare*, 91(2). 39-60.
- Mc Lennan, J. D., MacMillan, H. L., & Afifi, T. O. (2020). Questioning the use of Adverse Childhood Experiences (ACEs) Questionnaires. *Child Abuse & Neglect*, 101, 104331. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2019.104331>
- Merrick, M. T., Ford, D. C., Ports, K. A., & Guinn, A. S. (2018). Prevalence of adverse childhood experiences from the 2011-2014 behavioral risk factor surveillance system in 23 states. *JAMA Pediatrics*, 172(11), 1038–1044.
<https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2018.2537>
- Mikton, C., & Butchart, A. (2009). Child maltreatment prevention: A systematic review of reviews. In *Bulletin of the World Health Organization*, 87(5). 353–361. <https://doi.org/10.2471/BLT.08.057075>
- Milovancevic, M. P., & Toskovic, O. (2019). Adverse Childhood Experiences (ACE) Study research on adverse childhood Experiences in Serbia.
[https://www.unicef.org/serbia/media/10726/file/Adverse%20Childhood%20Experiences%20\(ACE\)%20Study.pdf](https://www.unicef.org/serbia/media/10726/file/Adverse%20Childhood%20Experiences%20(ACE)%20Study.pdf)
- Molnar, B. E., Goerge, R. M., Gilsanz, P., Hill, A., Subramanian, S. V., Holton, J. K., Duncan, D. T., Beatriz, E. D., & Beardslee, W. R. (2016). Neighborhood-level social processes and substantiated cases of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect*, 51.41-53. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2015.11.007>
- Movahedazarhouli, S., & Banerjee, R. (2020). Leadership in implementation of quality family-centred services in early childhood: an exploration of administrators' perceptions, needs and realities. *Early Child Development and Care*, 190(6). 948-962. <https://doi.org/10.1080/03004430.2018.1503256>

- Müderrişoğlu, S., Dedeoğlu, C., Akço, S., & Akbulut, B. (2014). Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması. <https://humanistburo.org/dosyalar/humdosya/Turkiyede%200-8%20Yas%20Arasi%20Cocuga%20Yonelik%20Aile%20Ici%20Siddet%20Araastirmasi.pdf>
- Noble, S., Scheinost, D., & Constable, R. T. (2021). A guide to the measurement and interpretation of MRI test-retest reliability. *Current Opinion in Behavioral Sciences* 40. 27–32. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2020.12.012>
- Ottley, P. G., Barranco, L. S., Freire, K. E., & Meehan, A. A., Shiver, A. J., Lumpkin, C. D., Gervin, D. W., Holmes, G. M. (2022). Preventing childhood adversity through economic support and social norm strategies. *American Journal of Preventive Medicine*, 62(6). 16-23. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2021.11.016>
- Pace, C. S., Muzi, S., Rogier, G., Meinerio, L. L., & Marcenaro, S. (2022). The Adverse Childhood Experiences – International Questionnaire (ACE-IQ) in community samples around the world: A systematic review (part I). *Child Abuse & Neglect*, 129, 105640. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2022.105640>
- Panisch, L. S., LaBrenz, C. A., Lawson, J., Gerlach, B., Tennant, P. S., Nulu, S., & Faulkner, M. (2020). Relationships between adverse childhood experiences and protective factors among parents at-risk for child maltreatment. *Children and Youth Services Review*, 110. 4816.10 <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.104816>
- Peterson, R. A., & Kim, Y. (2013). On the relationship between coefficient alpha and composite reliability. *Journal of Applied Psychology*, 98(1), 194–198. <https://doi.org/10.1037/a0030767>
- Polit, D. F. (2014). Getting serious about test-retest reliability: A critique of retest research and some recommendations. *Quality of Life Research*, 23(6), 1713–1720. <https://doi.org/10.1007/s11136-014-0632-9>
- Prino, L. E., Longobardi, C., & Settanni, M. (2018). Young adult retrospective reports of adverse childhood experiences: Prevalence of physical, emotional, and sexual abuse in Italy. *Archives of Sexual Behavior*, 47(6), 1769–1778. <https://doi.org/10.1007/s10508-018-1154-2>
- Qirjako, G., Burazeri, G., Sethi, D., & Miho, V. (2013). Community survey on prevalence of adverse childhood experiences in Albania. www.euro.who.int/
- Risso, P. A., Jural, L. A., Santos, I. C., & Cunha, A. J. L. A. (2024). Prevalence and associated factors of adverse childhood experiences (ACE) in a sample of Brazilian university students. *Child Abuse and Neglect*, 150, 106030. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2023.106030>
- Romich, J. L., Roll, S., East, J., Posey-Maddox, L., Haley-Lock, A., Newkirk, K., Perry-Jenkins, M., Sayer, A. G., Christopher, K., Mendolia, S., Li, J., Johnson, S. E., Han, W. J., Andrews, S., Kendall, G., Strazdins, L., Dockery, A., Kim, M.,

- Ali, S. & Metzger, S. (2017). Handbook of Child Maltreatment. Children and Youth Services Review, 16(3).
- Ross, T., & Vandivere, S. (2009). Indicators for Child Maltreatment Prevention Programs. www.childtrends.orgwww.childtrends.org
- Rowell, T., & Neal-Barnett, A. (2022). A Systematic Review of the Effect of Parental Adverse Childhood Experiences on Parenting and Child Psychopathology. Journal of Child and Adolescent Trauma, 15(1), 167–180. <https://doi.org/10.1007/s40653-021-00400-x>
- Schickedanz, A., Escarce, J. J., Halfon, N., Sastry, N., & Chung, P. J. (2021). Intergenerational associations between parents' and children's adverse childhood experience scores. Children, 8(9). 747. <https://doi.org/10.3390/children8090747>
- Schickedanz, A., Halfon, N., Sastry, N., & Chung, P. J. (n.d.). Parents' Adverse Childhood Experiences and Their Children's Behavioral Health Problems. 142(2). www.aappublications.org/news
- Schmuck, D. (2013). Single parenting: fewer negative effects of children's behaviors than claimed. Modern psychological studies, 18(2), 12.
- Segrott, J., Murphy, S., Rothwell, H., Scourfield, J., Foxcroft, D., Gillespie, D., Holliday, J., Hood, K., Hurlow, C., Morgan-Trimmer, S., Phillips, C., Reed, H., Roberts, Z., & Moore, L. (2017). An application of Extended Normalisation Process Theory in a randomised controlled trial of a complex social intervention: Process evaluation of the Strengthening Families Programme (10–14) in Wales, UK. SSM - Population Health, 3. 255-265. <https://doi.org/10.1016/j.ssmph.2017.01.002>
- Sethi, D., Bellis, M., Hugles, K., Gilbert, R., Mitis, F., & Glea, G. (2013). European Report on Preventing Child Maltreatment. <https://iris.who.int/handle/10665/326375>
- Shapiro, C. J., & Browne, C. H. (Eds.). (2016). Innovative approaches to supporting families of young children. Cham, Switzerland: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-39059-8>
- Shonkoff, J. A., Jack, P., Meisels, & Samuel, J. (2000). Handbook of Early Childhood Intervention. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511529320>
- Slack, K. S., Berger, L. M., DuMont, K., Yang, M. Y., Kim, B., Ehrhard-Dietzel, S., & Holl, J. L. (2011). Risk and protective factors for child neglect during early childhood: A cross-study comparison. Children and Youth Services Review, 33(8), 1354–1363. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2011.04.024>
- Sousa, C., Herrenkohl, T. I., Moylan, C. A., Tajima, E. A., Klika, J. B., Herrenkohl, R. C., & Russo, M. J. (2011). Longitudinal study on the effects of child abuse and children's exposure to domestic violence, parent-child attachments, and antisocial behavior in adolescence. Journal of Interpersonal Violence, 26(1).111-136. <https://doi.org/10.1177/0886260510362883>

- Türkiye İstatistik Kurumu Nüfus İstatistikleri. (2022).
<https://Nip.Tuik.Gov.Tr/?Value=YasGrubunaGoreNufus>. Retrieved March 13, 2024, from <https://nip.tuik.gov.tr/?value=YasGrubunaGoreNufus>
- Turner, M. G., Hartman, J. L., Exum, M. L., & Cullen, F. T. (2007). Examining the cumulative effects of protective factors: Resiliency among a national sample of high-risk youths. *Journal of Offender Rehabilitation*, 46(1–2), 81–111. <https://doi.org/10.1080/10509670802071535>
- Ulukol, B., Kahiloğulları, A. K., Sethi, D., Velipaşaoğlu, S., Bezirci, Ö., Suvat, P., Topbas, M., Akşit, S., Koc, F., Kose, K., Can, G., & Çan, G. (2014). Adverse childhood experiences survey among university students in Turkey study report-2013. www.euro.who.int/
- Ungar, M. (2021). Multisystemic resilience: Adaptation and transformation in contexts of change. In *Multisystemic Resilience: Adaptation and Transformation in Contexts of Change*. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190095888.001.0001>
- UNİCEF (2010). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Raporu. <https://www.unicef.org/turkiye/media/5221/file/%20T%C3%9CRK%C4%B0Y%E'DE%20%C3%87OCUK%20%C4%B0ST%C4%B0SMARI%20VE%20A%C4%B0LE%20%C4%B0%C3%87%C4%B0%20%C5%9E%C4%B0DDET%20ARA%C5%9ETIRMASI%20-%20%C3%96zet%20Raporu%202010.pdf>
- Wattanatchariya, K., Narkpongphun, A., & Kawilapat, S. (2024). The relationship between parental adverse childhood experiences and parenting behaviors. *Acta Psychologica*, 243. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2024.104166>
- World Health Organization. (2014). Global Status Report on Violence Prevention. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241564793>
- World Health Organization. (2018). Adverse Childhood Experiences International Questionnaire (ACE-IQ) Guidance for Analysing ACE-IQ. World Health Organization. [https://www.who.int/publications/m/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire-\(ace-iq\)](https://www.who.int/publications/m/item/adverse-childhood-experiences-international-questionnaire-(ace-iq))
- Winstanley, E. L., Mahoney, J. J., Lander, L. R., Berry, J. H., Marshalek, P., Zheng, W., & Haut, M. W. (2020). Something to despair: Gender differences in adverse childhood experiences among rural patients. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 116. 108056. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2020.108056>
- Zhang, Z., Wang, W., Yuan, X., Wang, X., Luo, Y., Dou, L., Zhang, L., & Wu, M. (2024). Adverse childhood experiences and subsequent physical and mental health among young adults: Results from six universities in China. *Psychiatry Research*, 335. 115832. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2024.115832>

9. EKLER

EK 1. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği Odak Grup Görüşmesi

Ek 1.a. Odak Grup Çalışmasında Kullanılan Yönerge ve Bilgilendirme Metni

N.Y.S: “Hoş geldiniz. Ben Dr. NYS. Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Pediatri Bilim Dalında doktora öğrencisiyim. Sizlere sunmuş olduğum “Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği” nin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması doktora tez projem. “Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği” bir öz değerlendirme ölçeğidir. Türkçe çevirisi çalışma ekibi tarafına yapılmış olup mevcut hali ile Türkçe anlaşılabilirliği üzerine sizler ile görüşme yapmak istiyoruz. Yaklaşık 30 dakikalık bir oturumda sizlerin ölçekte yer alan ifadeler, yönergeler ve açıklamalara ilişkin değerlendirmenizi ve görüşlerinizi almak istiyoruz. Bu görüşme esnasında uygun görmeniz halinde daha sonra görüşme ayrıntılarını değerlendirmek adına ses kaydı almak istiyoruz, bu ses kaydı farklı bir amaçla kullanılmayacak ve kişisel verilere saygı duyularak üçüncü şahıs ve kurumlar ile paylaşılmayacaktır. Öncelikle bu oturumda sizler hakkında bilgi toplamadığımızı belirtmek isterim. Amacımız Türkçe’ye çevrilmiş ve farklı ebeveyn gruplarının kullanımına sunulması amaçlanan bu ölçeğin anlaşılabilirliği ve cevaplanırken karşılaşılabilecek zorlukları tespit etmek. Anlaması zor, cevaplama zor veya hiçbir anlam ifade etmeyen herhangi bir madde olup olmadığını görmek için bu görüşmeyi yapıyoruz. Ayrıca, maddelere yanıt vermenizi istediğimiz yöntemin uygun olup olmadığını da bilmek istiyorum. Ölçek temelde soru sormak yerine ebeveynlerin nasıl hissedebileceği veya yapabilecekleri hakkında bilgi edinmeyi amaçlıyor. Bu nedenle cevaplar; kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, biraz katılmıyorum, biraz katılıyorum, katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum şeklinde derecelendirilmiş durumda. Çalışmamıza katkılarının için teşekkür ederim.”

Herhangi bir sorunuz var mı? [Soruları cevaplamak]; Tamam, başlamaya hazır mıyız? [Katılımcıları ölçeğin ilk sayfasına gitmeleri için yönlendirin]

Ek 1.b. Odak Grup Görüşme Dökümleri

A. Bölüm 1: Kişisel Bilgi (Sosyodemografik Veriler)

Öncelikle, kişisel bilgileri isteyen ilk bölümün açık olup olmadığını bilmem gerekiyor. Lütfen Katılımcı Bilgileri bölümünü doldurunuz. (Katılımcılara bu bölümü doldurmaları için zaman verildi).

1. Soruları daire ve kutucukları doldurarak nasıl cevaplayacağınızı anlayabildiniz mi? Anlaşılmadı ise sorun nedir?
2. Bu sorulardan herhangi birini yanıtlarken herhangi bir sorun yaşadınız mı? Lütfen bana hangileri olduğunu ve nedenini söyleyin.
3. Talimatlar açıklayıcı ve takip edilmesi kolay mı? Lütfen ilk bölümün altındaki yönergeleri okuyun.

[Katılımcılara talimatları okumaları için zaman verilerek ardından soruldu]
Yönergeler anlamlı mı? Takip etmeleri kolay mı? Değilse, neden?

4. Ölçekte yer alan her bir ifade hakkında ebeveynlerin ne hissedeceğini düşündüğünüzü bilmek istiyoruz.

- 1) Ölçekle ilgili herhangi bir sorun görüyor musunuz? Cevap vermek kolay mı?
- 2) Bu ifadeler çoğu ebeveyn için anlamlı olur mu?
- 3) İfadelerde anlaşılması zor veya kafa karıştıran kelimeler var mı?
- 4) İfadeler farklı kültürler veya etnik gruplar için farklı bir anlam ifade ediyor mu?
- 5) Yanıt vermek zor mu?
- 6) Ebeveynler “Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Biraz Katılmıyorum, Biraz Katılıyorum, Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum” seçeneklerinden birini seçmekte zorluk çeker mi?

B. Bölüm 2: İfadeler

N.Y.S.: Şimdi ikinci bölüme geçelim her bir ifadeyi tek tek sizlere okuyarak bazı sorular soracağım. Soru listesini her birinize verdim. Her bir maddeyi bu sorular ışığında değerlendirmenizi rica diyorum eğer bir sorun olmadığını düşünüyor iseniz ya da öneriniz yok ise lütfen bana belirtin bir sonraki ifadeye geçelim.

Yönerge N.Y.S. için:

[Her ögeyi okuyun.] Not almak için kendi yönteminizi ve ifadelerinizi kullanabilirsiniz. Ancak, aşağıdaki sorular hakkında bilgi topladığınızdan emin olun, ayrıca katılımcıların herhangi bir önerisi var ise not edin:

- ❖ **Kısmen veya tamamen tekrarlamanızı isteyip istemedikleri**
- ❖ **Sizden açıklama isteyip istemedikleri**
- ❖ **Çıkarılması gerekli ifadeler**
- ❖ **Yanıtlarını netleştirmeleri veya nitelendirmeleri gerektiğini düşündükleri**
- ❖ **Yanıt seçeneklerini kullanmakta zorluk çektikleri**

Birinci sayfada yer alan kişisel bilgi kısmını değerlendirdik, 19. numarada yer alan ifade ile devam edelim (devamında her bir ifade için tek tek yapılacak);

- 1) Bu ifade ile ilgili herhangi bir sorun görüyor musunuz? Cevap vermek kolay mı? Cevap seçeneklerini kullanmak kolay mı?

▪ **Hiç sorun yoksa sonraki ögeye geçin.**

Sorun var ise 2 ile devam edilecek;

- 2) **Bu ifade birçok ebeveyn için anlamlı olur mu?**
- 3) **İfadede anlaşılması zor veya kafa karıştıran kelimeler var mı? Hangi kelime(ler) değiştirilmelidir?**
- 4) **İfadede yer alan sözcükler farklı kültürler veya etnik gruplar için farklı bir anlama sahip mi? Ne şekilde? Herkes için aynı anlama gelecek şekilde nasıl değiştirilmelidir?**
- 5) **Bu ifadeye yanıt vermek zor mu? Neden; ne şekilde? Yanıt vermeyi kolaylaştırmak için ifadeyi nasıl değiştirirsiniz?**
- 6) **İfadenin cevap seçeneklerini kullanmakta zorluk çekiyor musunuz? Çoğu ebeveyn “Kesinlikle Katılmıyorum, Katılmıyorum, Biraz Katılmıyorum, Biraz Katılıyorum, Katılıyorum veya Kesinlikle Katılıyorum” cevap seçeneklerinden birini seçmekte zorluk çeker mi? Neden?**

NOT N.Y.S. YÖNERGE: Katılımcılar yorgun görünmeye başladığında en az bir, muhtemelen iki mola verin ve onları motive edin.

Odak Gruplar için Soru Listesi

1. Bu ifade ile ilgili herhangi bir sorun görüyor musunuz? Cevap vermek kolay mı?
2. İfade anlaşılır mı?
3. İfadeye yanıt vermek zor mu? Neden; Ne şekilde? Yanıt vermeyi kolaylaştırmak için ifadeyi nasıl değiştirirsiniz?
4. İfadenin anlatımına ilişkin herhangi bir sorun yaşadınız mı? Ne şekilde? Belirsiz mi? Karmaşık mı? Nasıl değiştirilmelidir?
5. Maddedeki ifadeler herhangi bir kültürel veya etnik önyargı yansıtıyor mu? Ne şekilde? Önyargı göstermemesi için nasıl değiştirilmelidir?
6. Cevap seçeneklerini ifade ile birlikte kullanmakta güçlük çekiyor musunuz?
==> EVET ise NEDEN?

1. Grup 28.03.2022

5 kişiden oluşan üniversite mezunu 4 anne 1 baba ile odak grup çalışması yapıldı. Öncelikle katılımcılara ayrı ayrı ölçek ve onam formları dağıtıldı ve cevaplandırmaları istendi. Ölçek cevaplarının tamamlanması ardından katılımcılar ile 30 dakikalık oturumda ölçekte yer alan ifadeler, açıklamalar, zorlanılan alanlar, yönergeler üzerine görüşleri ve önerileri alındı. Oturumun sonunda cevap kısmında farklı ifadeler yer alan 3 ayrı seçenek katılımcılara sunuldu ve önerileri alındı.

Katılımcı 1.1 (E.T., erkek): Merhaba, teşekkür ederim, üniversite mezunuyum, mühendisim, 37 yaşındayım, 5 yaşında bir oğlum var. Ana dilim Türkçe Ölçekte yer alan ifadeler anlaşılır ve net. Dil olarak önerim yok. Kesinlikle babalar için de uygun olduğunu düşünüyorum kişinin kendini sorgulamasını sağlıyor. Düşündüm hep cevaplarken. Zaman zaman eşim ile konuşuyoruz farklı ne yapabiliriz diye baba olarak kendime dışarda bakmamı sağladı.

N.Y.S.: uygulama şekli olarak düşündüğünüzde şu an ben size madde madde okuyorum daha öncesinde sizler kendiniz okuyarak cevaplandırdınız. Sizce nasıl uygulanmalı?

E.T.: kendim okumayı tercih ederim farklı biri okuduğunda kafam karıştı.

N.Y.S.: cevaplarda yer alan ifadeleri değerlendirdiğinizde size uygun olan ifade hangisi olabilirdi?

E.T. Cevaplarda yer alan ifadeler yerine sayısal bir değerlendirme olsa daha anlaşılır olur idi. Örneğin 3. Seçenek "bu bana veya değerlerime hiç uygun değil..." bana göre daha uygun ancak "bu bana hiç uygun değil" şeklinde yazılması daha anlaşılır olur idi. Kesinlikle cevapların yanında 0-4 arası bir sayısal bir değerlendirme olması daha anlaşılır kılıyor.

Katılımcı 1.2. (D.O., kadın, 35 yaş): Merhaba D.O, öncelikle teşekkür ediyorum güzel bir ölçek diye düşündüm. Merhaba 35 yaşındayım, üniversite mezunuyum, hostes olarak çalışıyorum, sık seyahat ederim, 2018 doğumlu bir kızım var. Geçmiş bilgisi başlığı farklı olabilirdi. "Her ifade için sadece bir yuvarlağı şu şekilde doldurunuz" kısmı pek anlaşılmiyor, yuvarlak yerine artı ya da tik konsa daha kolay olurdu. 1.maddede yer alan bugünün tarihi kısmında verilen örnek çok karmaşık geldi onun yerine "gün/ay/yıl" şeklinde yazılsa yeterli olurdu. Tarih ve yaşadığımız şehir-ülke sonrası ebeveynin bilgilerine geçilmeli. Arada çocuğun doğum tarihi ve cinsiyeti olunca kafa karıştırıcı oluyor. "Memleketiniz" maddesi yerine "uyruk" ya da "doğum yeriniz" kullanılması daha uygun diye düşünüyorum. Şehir zaten var. Ana diliniz" maddesi biraz beni rahatsız etti zaten Türkçe konuşuluyor farklı anlaşılabilir diye düşündüm. Mesela Kürtçe bilen biri zaten buraya yazmak istemeyecektir. "Çocuğunuzun cinsiyeti" maddesinde "bakımınızdaki en küçük çocuğun cinsiyeti" yerine "en küçük çocuğunuzun cinsiyeti" daha uygun olacaktır. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler uygun bir şekilde ifade edilmiş net olarak

anlaşılır bence. Ancak cevaplar ile ilgili çekincem var. İngilizcede bu ifadeler anlaşılır oluyor ama Türkçede “bu bana veya değerlerime hiç uygun değil-pek uygun değil-biraz uygun-uygun-çok uygun” olmaz. Zaten cevaplar bana göre doğru olanlar. “Katılıyorum-kararsızım-katılmıyorum” ya da sadece “hiç uygun değil...uygun” şeklinde olsa idi. Zaten ben cevaplarda sadece “hiç uygun değil-pek uygun değil-biraz uygun-uygun- çocuk uygun” kısmını okudum başta yer alan “bu bana veya değerlerime” kısmını hiç okumadım. Cevaplarda ek olarak 0-4 arası bir puanlama konulması daha netlik kazandırır. 20-28 sorularda ben direk ailemi ve eşimi düşünerek çok uygun dedim bence bizim toplumumuzda bu alanda hep aile akla gelecektir. İfadeler konusunda ek önerim yok. 29-37 ifadelerde ek önerim yok anlaşılabilir. Kurumsal devlet-hastane gibi bir destek değerlendirmesi yapıldığı bir bölüm diye düşünüyorum. 38-46 ifadelerde ek önerim yok anlaşılabilir.

Katılımcı 1.3. (E.D., kadın, 31 yaş): Merhaba, 31 yaşındayım. 3 yaşında kızım. “Her ifade için sadece bir yuvarlağı şu şekilde doldurunuz” kısmı pek anlaşılmiyor, yuvarlak yerine artı ya da tik konsa daha kolay olurdu. Çocuğun yaşı ve cinsiyetinden önce anneye ait bilgiler tamamlansa daha iyi olurdu. Yönergeler anlaşılıyor. Tüm ifadeler anlaşılabilir, zaten benzer şeyler söylendi. Sadece belki boşanmış anne de yer alabilirdi. Cevaplar 3. Uygun. Sayı olması iyi olur.

Katılımcı 1.4. (Ü.K., kadın, 28 yaş): Merhaba ben Ü.K. 28 yaşındayım. 1 yaşında bir oğlum var. Üniversite mezunuyum. Her ifade için sadece bir yuvarlağı şu şekilde doldurunuz” kısmı pek anlaşılmiyor, yuvarlak yerine artı ya da tik konsa daha kolay olurdu. Giriş kısmına katılıyorum çocuğun yaşı ve cinsiyetinden önce anneye ait bilgiler tamamlansa daha iyi olurdu. Kendim okuduğumda daha net anladım. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler uygun bir şekilde ifade edilmiş net olarak anlaşılır bence. 20-28 sorularda ben direk ailemi düşündüm. Toplumumuzda bu alanda hep aile akla gelecektir. İfadeler konusunda ek önerim yok. 29-37 anlaşılabilir. 38-46 anlaşılabilir. Cevaplar için ben zorlanmadım. Kesinlikle 3. Seçenek olmalı, sayılar olmasa da olur zaten anlaşılıyor.

Katılımcı 1.5. (A.Y., kadın, 40 yaş): Merhaba A.Y., 40 yaşındayım. 7 yaşında bir oğlum var. Üniversite mezunuyum. Ben de kendim okuduğumda daha net anladım. Siz okuyunca unutuyorum acaba neydi diye düşündüm. Anne ve çocuğa ait bilgiler ayrı ayrı olmalı. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler bence gayet uygun. 20-28 ifadeler uygun anlaşılır. 29-37 ifadeler uygun anlaşılır. 38-46 ifadeler uygun anlaşılır. Cevaplarda 3 seçenek daha uygun diğerleri pek anlaşılmiyor. Sayı olması anlaşılır mı bilemedim ancak bu ölçeğin özelliği bu bence bu şekilde de anlaşılır.

2. Grup 18.03.2022

Lise mezunu 4 anne ile odak grup çalışması yapıldı. Öncelikle katılımcılara ayrı ayrı ölçek ve onam formları dağıtıldı ve cevaplandırılmaları istendi. Ölçek cevaplarının tamamlanması ardından katılımcılar ile 30 dakikalık oturumda ölçekte yer alan ifadeler, açıklamalar, zorlanılan alanlar, yönergeler üzerine görüşleri ve önerileri alındı. Oturumun sonunda cevap kısmında farklı ifadeler yer alan 3 ayrı seçenek katılımcılara sunuldu ve önerileri alındı.

Katılımcı 2.1. (28 yaş, M.C): Merhaba Lise mezunuyum, Rusya’ da okumuştum. 28 yaşındayım. 2018 doğumlu kızım. Anadilim tabi ki Türkçe. Pek önerim yok bence gayet anlaşılır. Giriş kısmında “en küçük çocuğunuz” derken belki 2 yaş vardır bir 5 yaş neden sadece birini düşünüyoruz. Neden boşanmış ve tek ebeveyn seçeneği yok. Çocuğa verilen destek de sorgulanmalı mesela boşanmışlar baba çocuğa destek olmuyorsa. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler uygun. 20-28 ifadeler uygun anlaşılır. 21. Soruda bence bir sıkıntı var. “Ailemden destek alabileceğim biri var” ile bence “beni kendime iyi hissettirecek biri var aynı”. Bunun yerine üzüldüğümde beni iyi hissettirecek biri var daha uygun gibi. Zaten 21-28 sorular hep birbiri ile benzer. Özetle ailede size destek olan biri var mı? Üzültünce sakinleşmezsin ki. 29-37 ifadeler uygun anlaşılır. 38-

46 ifadeler uygun anlaşılır. Cevaplarda sadece büyük olan kısmı okudum “HİÇ UYGUN DEĞİL, PEK UYGUN DEĞİL, BİRAZ UYGUN, UYGUN, ÇOK UYGUN” kısmı karışık biraz. Hiç uygun değil pek içimden gelmedi mesela işaretleyemedim. Cevaplarda sadece büyük olan kısmı okudum “EVET, HAYIR, YETEMİYORUM DAHA UYGUN OLURDU” kısmı yeterli.

Katılımcı 2.2. (28 yaş, B.B.): Merhaba ben de Lise mezunuyum, 28 yaşımdayım. Kızım 6 yaşında. Yönergeler bence tamam gayet açıklayıcı. Sorunlarla başa çıkabiliyor musunuz diye sorulmuş mesela. Aklıma ilk aile geliyor organize edemedim bugün mesela çok çaresiz kaldım işe getiremezdim. Bu alanda yer alan ifade gayet yeterli. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler bence gayet uygun. 20-28 ifadeler uygun anlaşılır. Fakat 21 soruda “ailemden destek alabileceğim biri var” daha uygun bence. Aile desteğim var mesela. Çocuğuma kızdığım da sakinleştirecek biri var. Bana da garip geldi. Ben mesela ailemden annemden destek almıyorum. Farklıyız çünkü birçok şey değişti. 29-37 ifadeler neyin yardımı, çocuğun ne açıdan yardıma ihtiyacı olur ki. Nerden alınacak ki karışık. Maddi ve manevi şeklinde ayrılmış ama açıklık getirilmemiş. Belki en başta bu alt başlıklar açıklanmalı.

38-46 ifadeler uygun anlaşılır. Cevap kısmına katılıyorum karmaşık geldi. Kesinlikle 3. Seçenek uygun fakat kısa olmalı. Sayı eklenmesi iyi.

Katılımcı 2.3. (31 yaş, Z.T.): Merhaba ben de Lise mezunuyum, ben geç anne oldum çok değerli benim için tüp bebekle oldular ikiz bebeklerim var. Uzun süre toplum baskısı gördüm. Sorular samimi. Duygular çok değişken olabilir. Ölçek açık ve samimi bence. Ben çocuk gelişimciyim duygular kesinlikle değişken olabilir. Mesela her gün ağlayan bir arkadaşım var her gün ben iyi bir anne miyim diye ağlıyor. Ben mesela çocuk olunca çalışmayı bıraktım bütün hayatım değişti. Her şeyim çocuklara göre oldu. Annene bıraksan bile kendini kötü hissediyorsun. Güçsüz, hassas ya da yaşam zorlukları ile karşılaşmamış anneler farklı cevaplayabilir. Yönergeler gayet açıklayıcı. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler uygun ve anlaşılır. 20-28 ifadeler uygun anlaşılır. Bence de 21-28 sorular benzer. Keşke eş de sorgulansa. Eşiniz size çocuk bakımında ne kadar yardım ediyor olmalıydı. Çocuğuma kızdığım da sakinleştirecek biri var aslında olmuyor sakinleşmezsin ki çocuğuna kızdığında birini istemezsin ki annen bile bir şey dese kızarsın. 29-37 ifadeler bence açık değil. Kaynak derken neresi denmiş. Bence anlaşılmamış başta açıklansa daha iyi olur tabi. 38-46 ifadeler uygun anlaşılır. Cevaplarda “HİÇ UYGUN DEĞİL” biraz kötü hissettirir anne olarak elim gitmedi, biraz karmaşık geldi. Sadece sayı olsa olmazdı ama bu kelimelere puanlama eklense olsa daha uygun olurdu.

Katılımcı 2.4. (28 yaş, F.T.): Merhaba Lise mezunuyum. 28 yaşımdayım. 4 yaşında bir oğlum var. Yönergeler açıklayıcı. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeler uygun ve anlaşılır. 20-28 ifadeler uygun anlaşılır. 29-37 ifadeler uygun anlaşılır 38-46 ifadeler uygun anlaşılır. Cevaplar da bence gayet anlaşılır.

3. Grup 28.03.2022

İlköğretim mezunu 3 anne ile odak grup çalışması yapıldı. Öncelikle katılımcılara ayrı ayrı ölçek ve onam formları dağıtıldı ve cevaplandırmaları istendi. Ölçek cevaplarının tamamlanması ardından katılımcılar ile 30 dakikalık oturumda ölçekte yer alan ifadeler, açıklamalar, zorlanılan alanlar, yönergeler üzerine görüşleri ve önerileri alındı. Oturumun sonunda cevap kısmında farklı ifadeler yer alan 3 ayrı seçenek katılımcılara sunuldu ve önerileri alındı.

Katılımcı 3.1. (A.Ö., 35 yaş): Merhaba ilköğretim mezunuyum. 35 yaşımdayım. Kızım 2021 doğumlu. Yönergeler açıklayıcı. Ben daha önce bu tarz bir anket doldürmüştüm bu nedenle cevaplar da gayet açık ve netti. Numara ya da sayısal bir değer olsa karıştırdım. “Bu bana veya değerlerime hiç uygun değil.” Cevabı net bence. Sorular anlayabileceğim ölçüde idi. Ben okuyarak anladım. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge yeterli ve anlaşılır. 11-19 arasında yer alan ifadeleri anladım önerim yok. 20-28 ifadeler uygun anlaşılır. Ek önerim yok. 29-37

ifadeler uygun anlaşılır. Ek önerim yok. 38-46 ifadeler uygun anlaşılır. Ek önerim yok. Cevaplar da bence gayet anlaşılır. Uygun olan bence 3. Seçenek cevaplarda.

Katılımcı 3.2. (H.İ.29 yaş): *Merhaba ilköğretim mezunuyum. 29 yaşımdayım. Oğlum 5 yaşında. Ben çok kitap okurum o nedenle yabancı gelmedi bana. Biz duygusal milletiz bunlar biraz direk sorular beni rahatsız etti. Ben de siz okuyunca karıştırdım. Kendim okuyunca anlıyorum. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge anladım. 11-19 arasında ifadeleri anladım önerim yok. 20-28 ifadeleri anladım önerim yok. 29-37 ifadeleri anladım önerim yok. 38-46 ifadeleri anladım önerim yok. Cevaplarda uygun olan bence 3. Seçenek.*

Katılımcı 3.3. (İ.Y. 38 yaş): *Merhaba ilkokul mezunuyum. Temizlik elemanıyım. 38 yaşımdayım. Kızım 7 yaşında. Ebeveyn ifadeleri kısmında yönerge anladım. Çok güzel bi anket bence, insan düşünüyor. Benim annem mesela hep destek. Eşim hiç yardım etmez. Bi de tabi büyük kızım kardeşiyle o ilgilenir ben isteyken. 11-19 arasında ifadeleri anladım önerim yok. 20-28 ifadeleri anladım önerim yok. 29-37 ifadeleri anladım önerim yok. 38-46 ifadeleri anladım önerim yok. Cevaplarda uygun olan bence 3. Seçenek.*

EK 2. Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantılar Ölçeği

Siz büyürken, hayatınızın ilk 18 yılında;

1. Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Size küfür etti mi, sizi hor gördü mü, sizi aşağıladı mı ya da sizi küçümsedi mi? Ya da sizi fiziksel anlamda incitecek bir şekilde davranıp sizi korkuttu mu?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
2. Bir ebeveyniniz ya da ev halkından yetişkin biri sıklıkla ya da çok sıklıkla... Sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da size hiç iz kalacak ya da yaralanacağınız kadar güçlü vurdu mu?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
3. Bir yetişkin ya da sizden en az 5 yaş büyük biri hiç... Size hiç dokundu mu ya da sizi hiç okşadı mı ya da sizden hiç onların bedenine cinsel anlamda dokunmanızı istedi mi? Ya da sizinle oral, anal ya da vajinal olarak cinsel ilişki yaşadı mı ya da teşebbüs etti mi?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
4. Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Ailenizde kimse sizi sevmiyor ya da sizin önemli ya da özel olduğunuzu düşünmüyor? Ya da Aileniz size göz kulak olmadı, ailenizle yakın hissetmediniz ya da birbirinizi desteklemediniz?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
5. Siz sıklıkla ya da çok sıklıkla aşağıdaki gibi hissettiniz mi? Yeterince yemek yoktu, kirli giysiler giymek zorundaydınız ve sizi koruyacak kimse yoktu? Ya da Aileniz size bakmak için ya da ihtiyacınız olduğunda doktora götürmek için çok sarhoştı ya da kendinde değildi?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
6. Ebeveynleriniz hiç ayrıldı mı ya da boşandı mı?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
7. Anneniz ya da üvey anneniz: Sıklıkla ya da çok sıklıkla sizi itip tartakladı mı, tokatladı mı ya da size bir şey fırlattı mı? Ya da Bazen, sıklıkla ya da çok sıklıkla tekmeledi mi, dövdü mü, yumrukla ya da daha sert bir şeyle size vurdu mu? Ya da Hiç en az birkaç dakika sürekli bir şekilde size vurdu mu ya da sizi silahla ya da bıçakla tehdit etti mi?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
8. İçki problemi olan, alkolik ya da uyuşturucu kullanan biriyle yaşadınız mı?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
9. Ev halkından biri depresyonda ya da zihinsel hasta mıydı ya da intihara teşebbüs etti mi?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır
10. Ev halkından biri hapse girdi mi?
 - ☐ Evet
 - ☐ Hayır

(Gündüz ve ark., 2018)

EK 3. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği, ebeveyn (anne-baba) veya bakım veren kişi (büyük anne, büyük baba vb.) olarak sizin özelliklerinizi tanımlayan 36 maddeden oluşmaktadır.

> Cevap olarak size en yakın gelen tek bir seçeneği işaretleyiniz.

> Ölçeği yanıtlamaya başlamadan önce siz ve çocuğunuz hakkında 10 maddeden oluşan sosyo-demografik bilgi formunu doldurunuz.

> Ölçek birkaç dakikanızı alacaktır.

Lütfen tüm sorulara yanıt veriniz.

SOSYODEMOGRAFİK VERİ FORMU

Ölçeği doldurmaya başlamadan önce, size ait bazı bilgilere ihtiyacımız var.

Lütfen tüm boşlukları ve sizi en iyi tanımlayan yuvarlakları doldurunuz.

Lütfen okunaklı yazınız.

Her ifade için sadece bir yuvarlağı şu şekilde ●

1. Bugünün tarihi: --- --- --- (Örneğin: 11.03.2022)
2. Yaşadığınız Şehir: -----
3. Yaşadığınız Ülke: -----
4. Cinsiyetiniz:
 - ☐ Erkek
 - ☐ Kadın
5. Yaşınız: -----
6. Memleketiniz: -----
7. Mezun olduğunuz okul (sadece BİRİNİ seçiniz):
 - ☐ Resmi eğitim almadım
 - ☐ İlkokul
 - ☐ Ortaokul
 - ☐ Lise
 - ☐ Meslek Okulu
 - ☐ Üniversite (2 Yıllık)
 - ☐ Üniversite (4 Yıllık)
 - ☐ Lisans Üstü (Yüksek Lisans, Doktora)
8. Ana diliniz:
 - ☐ Türkçe
 - ☐ Diğer.....
9. Çocuğun Doğum tarihi (En küçük çocuğun) -----
10. Çocuğunuzun cinsiyeti:
 - ☐ Erkek
 - ☐ Kız

EBEVEYN İFADELERİ

Yönergeler:

Ölçekte yer alan ifadeler 4 ayrı kategoriye aittir. Bu kategoriler dayanıklılık, sosyal destek, ulaşılabilen destek, duygusal ve sosyal yeterliliklerdir.

Ölçeği 8 yaş altı en küçük çocuğunuza göre yanıtlayınız.

Yanıtlarken lütfen şu 3 noktayı dikkate alınız:

- ∴ Her ifadeyi dürüstçe yanıtlamalısınız. Doğru ya da yanlış cevap yok-sadece görüşleriniz var.
- ∴ Bazı ifadeler diğerlerine benzer görünebilir, ancak hiçbir ifade bir diğeriyle tam olarak aynı değildir.
- ∴ Tüm maddelere yanıt vermeniz beklenmektedir.

Her ifadeyi okuyunuz ve son birkaç ay içerisinde sizi en iyi tanımlayan seçeneği doldurunuz.

Yanıtlayacağınız ifadeler kendinize ve değerlerinize “*hiç uygun değil*” ile “*çok uygun*” arasında değişen 5 kategoriden oluşmaktadır.

Her ifade için sadece tek bir seçeneği işaretleyiniz.

Her ifade için sadece tek bir seçeneği şu şekilde doldurunuz: •

	Bu bana veya değerlerime HİÇ UYGUN DEĞİL (0)	Bu bana veya değerlerime PEK UYGUN DEĞİL (1)	Bu bana veya değerlerime BİRAZ UYGUN (2)	Bu bana veya değerlerime UYGUN (3)	Bu bana veya değerlerime ÇOK UYGUN (4)
11. Ebeveyn olmak olumlu hissettiriyor.	☐	☐	☐	☐	☐
12. Üzgün olduğunda bile çocuğuma iyi bakaram.	☐	☐	☐	☐	☐
13. Çocuğumla ilgili sorunlarla baş etmenin yollarını bulurum.	☐	☐	☐	☐	☐
14. Kişisel sorunlarım olduğunda bile çocuğuma iyi bakaram.	☐	☐	☐	☐	☐
15. Ebeveyn olmanın getirdiği günlük sorumlulukları yönetebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
16. Hayatımda karşılaştığım sorunları çözecek gücüm var.	☐	☐	☐	☐	☐
17. Hedeflerime ulaşacağımdan eminim.	☐	☐	☐	☐	☐
18. Sokmalar beni üze de günlük sorumluluklarımı yerine getirebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
19. Kötü şeyler olduğunda bile hayatımı düzelteceğime inanırım.	☐	☐	☐	☐	☐
20. Sokmaları zamanları aşınma yardım edecek biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
21. Üzüldüğümde sakinleşmeye yardım edecek biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
22. Çocuğuma kızdığında beni sakinleştirerek biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
23. İhtiyacım olduğunda beni cesaretlendirecek biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
24. İhtiyacım olduğunda yardım isteyebileceğim biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
25. Gerektiğinde, daha iyi bir ebeveyn olmanı bana şefkati bir dille söyleyecek biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
26. Kendimi iyi hissetmeye yardım edecek biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
27. Ailemden yardım almak konusunda istekliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
28. Önemli konuları konuşabileceğim biri var.	☐	☐	☐	☐	☐
29. İhtiyacım olan hizmeti almaya çalışırken sorunlarla karşılaştığımda pes etmem.	☐	☐	☐	☐	☐
30. Çevremde bana faydası olacak kaynaklar hakkında bilgi edinmek için çaba harcarım.	☐	☐	☐	☐	☐
31. Hemen yardım alamadığımda ihtiyacım olan yardımı almaya kadar pes etmem.	☐	☐	☐	☐	☐
32. Çocuğumun yardıma ihtiyacı olursa nereye gideceğini biliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
33. Toplum kuruluşları veya programlardan yardım almak konusunda istekliyim.	☐	☐	☐	☐	☐
34. Ebeveynlik ve çocuk bakımı hakkında nereden faydalı bilgi alabileceğimi biliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
35. Çocuğum için rahatlıkla yardım isteyebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
36. Acil durumların üstesinden gelemediğimde nereden yardım alabileceğimi biliyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
37. İhtiyacım olduğunda kendim için yardım istemeye çalışırım.	☐	☐	☐	☐	☐
38. Çocuğum yaramazlık yaptığımda kendimi kontrol edebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
39. Çocuğumun hayal kırıklıklarıyla baş etmesini öğrenmesine yardım ederim.	☐	☐	☐	☐	☐
40. Çocuğum ağladığında sabırlı olur, sakin kalabilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
41. Birlikteyken çocuğumla oynarım.	☐	☐	☐	☐	☐
42. Çocuğuma kızdığında kendimi kontrol edebilirim.	☐	☐	☐	☐	☐
43. Hayatım stresliyken bile çocuğuma ihtiyacı olan ilgiyi mutlaka gösteririm.	☐	☐	☐	☐	☐
44. Çocuğum yaramazlık yaptığımda sakinleşmesini yardımcı olurum.	☐	☐	☐	☐	☐
45. Çocuğum üzgünken sakinleşmesine yardımcı olurum.	☐	☐	☐	☐	☐
46. Çocuğumla birlikteyken mutlu olurum.	☐	☐	☐	☐	☐

Türkçe Çeviri: Yıldız Silahlı N., Boran P. 2024

Ek 4. Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği Puanlama Yönergesi

- ∴ Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi Ölçeği doğumdan sekiz yaşına kadar olan küçük çocukların ebeveynleri veya bakım veren kişiler için hazırlanmıştır.
- ∴ Ölçek Türkçe okuma ve yazma bilen katılımcılar için uygundur.
- ∴ Kendi kendine uygulanan bir araç olarak tasarlanmış olması yanında destek sağlayıcı personel tarafından da uygulanabilir.
- ∴ Ebeveynlerin Koruyucu Faktörleri Değerlendirmesi Ölçeği, sosyodemografik özellikleri içeren 10 soru ile katılımcıyı tanımlayan 36 ifadeden oluşan bir listedir.
- ∴ Dört alt boyutu incelemektedir bunlar; ebeveyn dayanıklılığı (11-19. Maddeler), sosyal bağlar (20-28. Maddeler), ihtiyaç zamanlarında somut destek (29-37. Maddeler), çocukların sosyal ve duygusal yeterliliği (38-46. Maddeler)
- ∴ Her bir madde 5’li likert tipinde “Kesinlikle Katılmıyorum” 0, “Kesinlikle Katılıyorum” 4 puan olacak şekilde 0-4 arasında cevaplanarak puanlanmaktadır.

Koruyucu Faktörlerin Ebeveynler Tarafından Değerlendirilmesi (KFETD) ölçeği, ebeveynin olumlu yönlerine odaklanan bir araçtır ve aşağıda yer alan dört alt boyuttan oluşur.

1. **Ebeveyn Dayanıklılığı (11-19. Maddeler):** Zorluklarla, sıkıntılarla ve olumsuz yaşam deneyimleriyle başa çıkmada ebeveynin stres yönetimi ve başa çıkma mekanizmalarını değerlendirir.
2. **Sosyal Bağlar (20-28. Maddeler):** Ebeveynin duygusal, bilgilendirici ve manevi destek sağlayan olumlu sosyal ilişkilerini inceler.
3. **İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek (29-37. Maddeler):** Ebeveynlerin karşılaştıkları zorluklarla başa çıkmak için somut destek veya hizmetlere nasıl ulaşabileceklerini değerlendirir.
4. **Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği (38-46. Maddeler):** Ebeveyn-çocuk etkileşimlerini değerlendirerek, çocukların açık iletişim kurma, duygusal farkındalık ve düzenleme, ilişki kurma ve sürdürme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur.

Puanlama:

- ◇ KFETD ölçeği, toplam puanın soru sayısına bölünmesiyle ortalama bir puan elde edilir.
- ◇ Her bir alt bölüm için de aynı yöntem kullanılarak alt puanlar hesaplanır.
- ◇ Bu alt puanlar, ilgili bölümdeki soru sayısına bölünerek bulunur. Yani her alt bölümün puanı, o bölümdeki soruların toplam puanının soru sayısına bölünmesiyle belirlenir. Bu şekilde, her bölümün kendi içindeki performans ayrı ayrı değerlendirilmiş olur.

* **Koruyucu Faktör İndeksi (KFI):** Tüm alt bölümlerin ortalama değerlerinin toplamı ya da ölçek toplam puanının ortalama değerini tanımlar. Koruyucu Faktör İndeksi puanı şu aralıklarda değerlendirilir:

Düşük (0.00-1.99)	Orta (2.00-2.99)	Yüksek (3.00-3.99)	Maksimum (4.00)
-------------------	------------------	--------------------	-----------------

Ölçek Alt Gruplarına İlişkin Maddeler

Ebeveyn Dayanıklığı (11-19. Madde):

1. Ebeveyn olmak olumlu hissettiriyor (11.)
2. Üzgün olduğumda bile çocuğuma iyi bakarım (12.)
3. Çocuğumla ilgili sorunlarla baş etmenin yollarını bulurum (13.)
4. Kişisel sorunlarım olduğunda bile çocuğuma iyi bakarım (14.)
5. Ebeveyn olmanın getirdiği günlük sorumlulukları yönetebilirim (15.)
6. Hayatımda karşılaştığım sorunları çözecek gücüm var (16.)
7. Hedeflerime ulaşacağımdan eminim (17.)
8. Sıkıntılar beni üzse de günlük sorumluluklarımı yerine getirebilirim (18.)
9. Kötü şeyler olduğunda bile hayatımın düzeleceğine inanırım (19.)

Sosyal Bağlar (20-28):

1. Sıkıntılı zamanları aşmama yardım edecek biri var (20.)
2. Üzüldüğümde sakinleşmeme yardım edecek biri var (21.)
3. Çocuğuma kızdığımda beni sakinleştirecek biri var (22.)
4. İhtiyacım olduğunda beni cesaretlendirecek biri var (23.)
5. İhtiyacım olduğunda yardım isteyebileceğim biri var (24.)
6. Gerektiğinde, daha iyi bir ebeveyn olmamı bana şefkatli bir dille söyleyecek biri var (25.)
7. Kendimi iyi hissetmeme yardım edecek biri var (26.)
8. Ailemden yardım almak konusunda istekliyim (27.)
9. Önemli konuları konuşabileceğim biri var (28.)

İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek (29-37.)

1. İhtiyacım olan hizmeti almaya çalışırken sorunlarla karşılaştığımda pes etmem (29.)
2. Çevremde bana faydası olacak kaynaklar hakkında bilgi edinmek için çaba harcarım (30.)
3. Hemen yardım alamadığımda ihtiyacım olan yardımı alana kadar pes etmem (31.)
4. Çocuğumun yardıma ihtiyacı olursa nereye gideceğimi biliyorum (32.)
5. Toplum kuruluşları veya programlardan yardım almak konusunda istekliyim (33.)
6. Ebeveynlik ve çocuk bakımı hakkında nereden faydalı bilgi alabileceğimi biliyorum (34.)
7. Çocuğum için rahatlıkla yardım isteyebilirim (35.)
8. Acil durumların üstesinden gelemediğimde nereden yardım alabileceğimi biliyorum (36.)
9. İhtiyacım olduğunda kendim için yardım istemeye çalışırım (37.)

Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği

1. Çocuğum yaramazlık yaptığında kendimi kontrol edebilirim (38.)
2. Çocuğumun hayal kırıklıklarıyla baş etmesini öğrenmesine yardım ederim (39.)
3. Çocuğum ağladığında sabırlı olur, sakin kalabilirim (40.)
4. Birlikteyken çocuğumla oynarım (41.)
5. Çocuğuma kızdığımda kendimi kontrol edebilirim (42.)
6. Hayatım stresliyken bile çocuğuma ihtiyacı olan ilgiyi mutlaka gösteririm (43.)
7. Çocuğum yaramazlık yaptığında sakinliğimi korurum (44.)
8. Çocuğum üzgünken sakinleşmesine yardımcı olurum (45.)
9. Çocuğumla birlikteyken mutluyum (46.)

KFETD ÖLÇEĞİ PUANLAMA ŞEMASI

Ad ve Soyad:

Yaş:

Cinsiyet:

Ebeveyn Dayanıklılığı Toplam (11-19):	
Ebeveyn Dayanıklılığı Ortalama Puan (Toplam Puan÷Cevaplanan Soru Sayısı):	
Sosyal Bağlar Toplam (20-28):	
Sosyal Bağlar Ortalama Puan (Toplam Puan÷Cevaplanan Soru Sayısı):	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek Toplam (29-37):	
İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek Ortalama Puan (Toplam Puan÷Cevaplanan Soru Sayısı):	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği Toplam (38-46):	
Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği Ortalama Puan (Toplam Puan÷Cevaplanan Soru Sayısı):	
*Koruyucu Faktör İndeksi Toplam:	
Koruyucu Faktör İndeksi Ortalama Puan (Toplam Puan÷Cevaplanan Soru Sayısı):	

Ortalama Puan	Ebeveyn Dayanıklılığı	Sosyal Bağlar	İhtiyaç Zamanlarında Somut Destek	Çocukların Sosyal ve Duygusal Yeterliliği	Koruyucu Faktör İndeksi	Koruyucu Faktör Güç Düzeyi
4.00						Maksimum
3.90						Yüksek
3.80						
3.70						
3.60						
3.50						
3.40						
3.30						
3.20						
3.10						
3.00						
2.90						Orta
2.80						
2.70						
2.60						
2.50						
2.40						
2.30						
2.20						
2.10						
2.00						
1.90						Düşük
1.80						
1.70						
1.60						
1.50						
1.40						
1.30						
1.20						
1.10						
1.00						
0.90						
0.80						
0.70						
0.60						
0.50						
0.40						
0.30						
0.20						
0.10						
0.00						

EK 5. Proje Kapsamında İncelenmiş Olan Aile Destek Programları

Farklı ülkelerde varolan ebeveyn destek programları

1. **Strengthening Families Program (SFP):** Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen aile ilişkilerini, ebeveynlik becerilerini ve çocukların sosyal ve yaşam becerilerini geliştirmek için tasarlanmış bir aile becerileri eğitim programıdır (<https://strengtheningfamiliesprogram.org/>)
2. **Families and Schools Together (FAST):** Aile ilişkilerini güçlendirmek, ebeveynlik becerilerini geliştirmek ve çocukların eğitim sonuçlarını iyileştirmek için aileleri, okulları ve toplulukları bir araya getiren uluslararası bir programdır. (<https://www.familiesandschools.org/>).
3. **Triple P (Positive Parenting Program):** Olumlu ebeveynlik uygulamalarını teşvik etmek, davranışsal sorunları yönetmek ve aile ilişkilerini güçlendirmek için bir dizi müdahale sunan kanıta dayalı bir ebeveynlik programıdır (<https://www.triplep-parenting.net/global/triple-p/?cdsid=76gk83jta8p5q85omb6uv3avhr>).
4. **Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters (HIPPY):** Ebeveynleri çocuklarının ilk öğretmeni olmaları için güçlendiren, okula hazır olmayı ve aile katılımını teşvik eden bir erken çocukluk eğitim programıdır (<https://hippy-international.org/>).
5. **Parent-Child Home Program (PCHP):** Düşük gelirli ailelere ev ziyareti hizmetleri sunarak, çocukların bilişsel gelişimini ve okula hazır olma durumunu artırmak için ebeveyn-çocuk etkileşim etkinlikleri ve erken okuryazarlık desteği sağlar (<https://www.parent-child.org/>).
6. **Families Matter Program:** UNICEF tarafından geliştirilen Families Matter Programı, özellikle Sahra Altı Afrika'da cinsel sağlık ve üreme sağlığı, HIV'in önlenmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliği konularında aile içi iletişimi güçlendirmeyi amaçlamaktadır (https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00T9TQ.pdf).
7. **The Incredible Years:** Sosyal ve duygusal yeterliliği teşvik etmek, davranış sorunlarını azaltmak ve aile ve okul ilişkilerini güçlendirmek için ebeveynler, öğretmenler ve çocuklar için kanıta dayalı müdahaleler sunmaktadır (<https://www.incredibleyears.com/>).
8. **Family Group Decision Making (FGDM):** Geniş aile üyelerini ve toplum paydaşlarını çocuk refahı ve aile destek hizmetlerine ilişkin karar alma süreçlerine dahil eden, aileleri güçlendirmeyi ve sosyal ağlarını güçlendirmeyi amaçlayan bir yaklaşımdır (<https://www.fgdm.org/>).
9. **Healthy Families America (HFA):** Çocuk gelişimi, sağlık ve ebeveynlik becerilerine odaklanarak çocukları için besleyici ve istikrarlı ortamlar

oluşturmalarında anne-baba adaylarını ve yeni anne-babaları destekleyen bir ev ziyareti programıdır. (<https://www.healthyfamiliesamerica.org/>)

10. **Küçük Çocuklar için Yaşam Boyu Sağlık için Ebeveynlik (PLH for Young Children):** Ebeveynler 2-9 yaş arası çocukları arasında besleyici ilişkiler kurmayı ve sürdürmeyi ve böylece evde ve toplumda çocuklara yönelik şiddet ve kötü muamele riskini önlemeyi ve azaltmayı amaçlayan grup temelli bir ebeveynlik programıdır. Sosyal öğrenme teorisi ve davranış değişikliği teknikleri temelinde, ebeveynlerin çocuklarına yeterli destek ve bakım sağlamalarına yardımcı olan ebeveynlik becerilerini ve davranışlarını güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Olumlu ilişkiler kurarak ve şiddet içeren disipline alternatifleri teşvik ederek, program aynı zamanda yıkıcı çocuk davranışlarının önlenmesine ve tedavisine ve ebeveyn stresinin ve depresyonunun azaltılmasına katkıda bulunur (<https://www.who.int/teams/social-determinants-of-health/parenting-for-lifelong-health/young-children>).
11. **Mellow Parenting:** Mellow Parenting, ebeveynlerin çocuklarıyla besleyici ve duyarlı ilişkiler geliştirmelerine destek olmayı amaçlayan kanıta dayalı programlar sunmaktadır. Programlar, hamilelikten erken çocukluk dönemine kadar ebeveynliğin çeşitli aşamalarını kapsar ve ebeveyn refahını teşvik etmek, ebeveyn-çocuk bağlılığını geliştirmek ve çocuk gelişimi sonuçlarını iyileştirmek için tasarlanmıştır (<https://www.mellowparenting.org/>).
12. **Circle of Security Parenting (COS-P):** Güvenlik Çemberi Ebeveynlik programı, ebeveyn-çocuk bağlılığını geliştirmek ve güvenli ilişkileri teşvik etmek için tasarlanmıştır. Ebeveynlerin çocuklarının duygusal ihtiyaçlarını anlamalarına, bakım verme becerilerini güçlendirmelerine ve çocuklarının keşif ve bağımsızlıklarını desteklemelerine yardımcı olur. Sağlıklı ebeveyn-çocuk ilişkilerini desteklemek için Avustralya'da ve dünya çapında yaygın olarak kullanılmaktadır (<https://www.circleofsecurityinternational.com/>).
13. **Parenting Research Centre (PRC):** Ebeveynlik Araştırma Merkezi, ebeveynleri desteklemek ve aileleri güçlendirmek için araştırmalar yapan ve kanıta dayalı kaynaklar geliştiren bir Avustralya kuruluşudur. Ebeveynler ve çocuklarda duygusal zekâ ve iletişim becerilerini geliştirmeye odaklanan Tuning in to Kids ve Tuning in to Teens gibi programlar sunmaktadır. Ayrıca ailelerle çalışan profesyoneller için eğitim ve danışmanlık hizmetleri de sunmaktadır (<https://www.parentingrc.org.au/>).
14. **Ngala Parenting Services:** Ngala, ebeveynler ve aileler için atölye çalışmaları, kurslar ve danışmanlık da dahil olmak üzere bir dizi ebeveynlik destek hizmeti sunan bir Batı Avustralya kuruluşudur. Ngala'nın programları erken çocukluk gelişimi, pozitif disiplin, bebeklerde ve küçük çocuklarda uyku ve yerleşme sorunlarının yönetimi gibi konuları kapsamaktadır. Ngala ayrıca doğum

sonrası depresyon veya travma gibi belirli zorluklarla karşılaşan aileler için de destek sağlamaktadır (<https://www.ngala.com.au/>).

15. **Healthy Start, Happy Start:** Avustralya Kızıl Haçı tarafından yürütülen bu program, dezavantajlı topluluklardaki küçük çocukların ebeveynlerini desteklemeye odaklanmaktadır. Ailelerin çocuklarının sağlığı, refahı ve gelişimi için güçlü temeller oluşturmalarına yardımcı olmak için ev ziyareti hizmetleri, grup oturumları ve kaynaklar sağlar. Sağlıklı Başlangıç, Mutlu Başlangıç sosyal izolasyonu azaltmayı, ebeveynlik güvenini geliştirmeyi ve olumlu aile ilişkilerini teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

(<https://www.pedalhub.net/projects/item/play-across-childhood/>).

16. **FRIENDS Program:** Çocukların ve gençlerin kaygı ve stresle başa çıkmalarına yardımcı olmak için tasarlanmış bilişsel-davranışçı bir müdahaledir. Katılımcılara endişeli düşünceleri tanıma ve bunlara meydan okuma, duyguları yönetme ve etkili problem çözme ve başa çıkma stratejileri kullanma becerilerini öğretir. Program ayrıca sosyal desteğin ve olumlu ilişkilerin dayanıklılığı ve refahı teşvik etmedeki önemini vurgulamaktadır. FRIENDS, çocukların ruh sağlığını ve duygusal gelişimini desteklemek için Avustralya'daki okullarda ve toplum ortamlarında ve uluslararası alanda yaygın olarak kullanılmaktadır.

(<https://friendsresilience.org/>)

17. **Nobody's Perfect Parenting Program:** Küçük çocukları olan ebeveynlere destek ve kaynak sağlayan bir Kanada girişimidir. Eğitimli profesyoneller tarafından yönetilen ve çocuk gelişimi, pozitif disiplin ve ebeveynin öz bakımı gibi konuları kapsayan grup atölyeleri sunmaktadır. Program ebeveynleri güçlendirmeyi, özgüvenlerini artırmayı ve aile ilişkilerini güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

(<https://nobodysperfect.ca/home/>)

18. **Parent-Child Mother Goose Program:** Erken okuryazarlığı ve olumlu ebeveyn-çocuk etkileşimlerini teşvik eden toplum temelli bir girişimdir. Ebeveynlerin çocuklarıyla etkileşim kurmak ve dil gelişimlerini desteklemek için tekerlemeler, şarkılar ve hikâye anlatma teknikleri öğrendikleri grup oturumları sunmaktadır. Program, ilk yıllarda bağlanma ve bağlanmanın önemini vurgulamaktadır.

(<https://nationalpcmgp.ca/>)

19. **Incredible Years Parenting Program (IY):** Incredible Years Ebeveynlik Programı, Dr. Carolyn Webster-Stratton tarafından Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen ancak Avrupa'da ve dünyanın diğer bölgelerinde yaygın olarak uygulanan kanıta dayalı bir müdahaledir. Ebeveynlik becerilerini geliştirmek, ebeveyn-çocuk ilişkilerini iyileştirmek ve çocuklardaki davranış sorunlarını azaltmak için ebeveynlere eğitim ve destek sunar. Program pozitif disiplin teknikleri, etkili iletişim stratejileri ve çocukların sosyal ve duygusal

yeterliliklerinin desteklenmesine odaklanmaktadır.
(<https://www.incredibleyears.com/>)

20. **Strengthening Families Program 10-14 (SFP 10-14):** Başlangıçta Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen Aileleri Güçlendirme Programı 10-14, Avrupa çapında uygulanmış ve çeşitli ülkelerin kültürel bağlamına uyacak şekilde uyarlanmıştır. Program, 10-14 yaş arası çocukları olan aileler için tasarlanmıştır ve aile içi iletişimi, ebeveynlik becerilerini ve aile bağlarını güçlendirerek ergenlerde madde bağımlılığını ve diğer davranış sorunlarını önlemeyi amaçlamaktadır. Program, ebeveynler ve gençler için hedef belirleme, etkili iletişim, problem çözme ve akran baskısına direnme gibi konuları kapsayan interaktif oturumlardan oluşmaktadır (<https://strengtheningfamiliesprogram.org/>).

Türkiyede Varolan Ebeveyn Destek Programları

1. **Aile Eğitim Programı (AEP):** Sağlıklı, mutlu ve müreffeh ailelerin oluşması için ailelerin; ve eğitim, hukuk, iktisat, medya ve sağlık alanlarındaki hizmetlerden daha etkili biçimde yararlanmalarına, aile içi süreçlerini işlevsizleştirerek aile yaşam kalitelerinin artmasına, sahip olduğu her türlü kaynağı etkili bir şekilde yönetmelerine ve karşılaşılabilecekleri çeşitli risklere yönelik önlemler almalarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır (<https://aep.aile.gov.tr/>).
2. **Baba Destek Programı:** Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) tarafından 1996 yılında geliştirilen, bilimsel gelişmeler ve toplumsal ihtiyaçlar doğrultusunda güncellenerek uygulanmaya devam eden ve babanın çocuğun bakım ve gelişiminde sorumluluk üstlenmesini, çocukla karşılıklı ve yakın bir ilişki kurmasını hedefleyen bir programdır (<https://ilkisbabalik.acev.org/baba-destek-programi/>).
3. **Anne Çocuk Eğitim Programı (AÇEP):** Anneleri, evde çocukların eğitimine destek vermesi amacıyla güçlendirilmesini hedeflemektedir. Kadınların annelik rollerini güçlendirmek, çocukların bilişsel, fiziksel, sosyal gelişimine destek vererek annenin ebeveynlik kapasitesini güçlendirmektedir. (<https://www.acev.org/neler-yapiyoruz/programlarimiz/cocuklar-icin/anne-cocuk-egitim-programi/>)
4. **Aile Danışma Merkezleri (ADEM):** Ailelere evlilik, çocuk yetiştirme, iletişim ve ilişki sorunları konularında danışmanlık ve destek hizmetleri sunar. Bu merkezler, ailelerin güçlendirilmesi ve aile içi ilişkilerin iyileştirilmesi amacıyla çalışır. (<https://www.aile.gov.tr/>).
5. **Aile Çocuk Eğitim Programı:** Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen program ile öğrencilere ve velilerine yönelik düzenlenecek eğitimler aracılığıyla öğrencilerin akran ilişkileri ve güvenli dijitalleşme becerilerini geliştirmek; sağlıklı aile, sağlıklı toplum için anne babaların çocuklarıyla

sağlıklı iletişim kurmalarının önündeki engelleri kaldırmak; çocukların duygu ve düşüncelerini anlamalarında ve kuşak farklılığı bağlamında karşılaşılan güçlüklerle çözüm üretme noktasında velilere rehberlik yapmak amaçlanmıştır (<https://dogmprojeler.meb.gov.tr/www/acep/icerik/29>).

6. **Çocuk Evleri ve Aile Destek Merkezleri (ÇEADM):** Risk altındaki çocuklara ve ailelerine yönelik sosyal hizmetler sunar. Bu merkezler, aileleri destekleyerek çocukların aileleriyle bir arada yaşamalarını ve sağlıklı bir aile ortamında yetişmelerini sağlamayı hedefler (<https://www.aile.gov.tr/>).
7. **Tripple P:** Avustralya Queensland Üniversitesi'nde geliştirilmiştir. **Amacı** anne babalara, çocuklarının sosyal, duygusal ve davranışsal problemlerini yönetme konusunda ihtiyaç duydukları beceri ve özgüveni, onları sürece dahil ederek, cesaretlendirerek ve güçlendirerek kazandırmaktır. (<https://humanistburo.org/tr/triple-p/>).
8. **Mellow Parenting:** ebeveynlerin çocuklarıyla besleyici ve duyarlı ilişkiler geliştirmelerine destek olmayı amaçlayan kanıta dayalı programlar sunmaktadır. Programlar, hamilelikten erken çocukluk dönemine kadar ebeveynliğin çeşitli aşamalarını kapsar ve ebeveyn refahını teşviketmek, ebeveyn-çocuk bağlılığını geliştirmek ve çocuk gelişimi sonuçlarını iyileştirmek için tasarlanmıştır İskoçyada geliştirilmiş olup farklı ülkelerde yaygınlaşmıştır (<https://gunyuzu.org/egitimlerimiz/>).
9. **3-5 Yaş Çocuklar için Ebeveyn-Çocuk Destek Eğitim Programı:** Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yürütülen program ile erken yaşta müdahale programının yaygınlaşması ve ailenin eğitim sürecine dâhil edilmesi amaçlanmıştır (<https://tegm.meb.gov.tr/www/3-5-yas-cocuklar-icin-ebeveyn-cocuk-destek-egitim-programi/icerik/810>).

EK 6. Çocuğun Korunmasında Ailenin Güçlendirilmesi Çalıştayı